

Poštnina plačana v gotovini!

GLASILO PLANINSKE ZVEZE
SLOVENIJE

LETNIK • XI • LV

11

NOVEMBER • 1955

VSEBINA:

Živojin Prosenc: Pripombe k primorskemu delu planinske transverzale	553
Polde Stanek: V steni	557
Ciril Debeljak: Nad bivakom	558
Slavko Peršič: Noč na Klekovači	561
Rudo Goljak: Moj prvi pohod na Snežnik	569
Mitja Šarabon: Na oltarju	574
A. Preinfalk: Prehrana in šport	575
Ivo Valič: Čez Jahorino in Beljašnico	579
Iz kronike PD Žiri	583
Ljerka Godicl: Vegetacija in flora na Raduhi	588
Leopold Stanek: Pesem o očnici	591
Društvene novice	592
Iz planinske literature	596
Razgled po svetu	599

Priloga: Ing. Tone Mlakar: Jutro nad Sorico
Prilogo natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanaajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Državna založba Slovenije v Ljubljani

Izdaja že 10. leto

znanstvena dela • knjižnico pravne fakultete • prirodnoznanstveno knjižnico • zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev • dela jugoslovanskih piscev • svetovne klasike • sodobne svetovne romane • knjižno zbirko »Klasje« • zbirko »Knjižna polica« • pedagoški tisk • knjižnico priročnikov za učitelje • zbirko učbenikov tujih jezikov • slovarje • knjižnico za vzgojo strokovnih kadrov • poljudno poučne in strokovne knjige • umetnostne publikacije • periodiko • razne časopise in revije • vse šolske knjige in muzikalije

Ob 10-letnici *obstoja Državne založbe Slovenije se priporočamo svojim odjemalcem in čestitamo vsem sodelavcem*

Živojin Prosenc:

PRIPOMBE K PRIMORSKEMU DELU PLANINSKE TRANSVERZALE

sebeno sem nasprotnik raznih kontrol, zlasti če gre za nadzor nad izpeljavo in markiranjem planinskih poti. To opravijo markacisti društev, izvoljeni vodje skupin za planinska pota in tisoči planincev, ki ta pota prehodijo ter jih opisujejo ali pa kritično ocenjujejo v Planinskem vestniku in v dnevnem časopisju. Pogosto kar v pismih, naslovljenih na PZS ali na prizadeta planinska društva. Toda del transverzale na Primorskem sem prehodil in pregledal ter opisujem ugotovitve z edinim namenom, da bi markacisti napake odpravili in ta del poti dostojno vključili v celoto.

Pri določanju trase za našo planinsko transverzalo so sodelovala večinoma vsa PD in je Komisija za planinska pota v celoti upoštevala zlasti predloge primorskih markacistov, katere predeli so bili članom manj znani ali pa povsem neznani. Primorska društva so se zavezala, da bodo transverzalo izpeljala ter so PZS tudi obvestila o dokončnem markiranju celotne poti na svojih področjih. Komisija za planinska pota je zato v okrožnicah PZS objavila, da je transverzala izpeljana ter je poslala prispevke z nadrobnimi opisi poti in s pogojem za dosego spominskega znaka dnevnim in športnim časopisom. Z zamudo je planinskim postojankom, ki leže ob transverzali, dostavila kontrolne štampljke ter izdala lične Dnevnik, katerim je priložen zemljevid poti.

Število planincev, ki so pri svojih društvi nabavili Dnevnik in se podali na pot, je presenetljivo, tako da bodo pobudniki prve planinske transverzale lahko ponosni, ko bodo čitali spomine in vtise s te poti. Dobro bi bilo, da bi kdo prehodil vso pot s kamero, ker bi s sestavljenim filmom nudil veliko pomoč propagandi.

Veliko zanimanje za pot nalaga vsem markacistom in Komisiji za planinska pota pri PZS dolžnost, da pot vzdržujejo in da popravljajo zavarovanja, zlasti markacije. Z dosedanjim delom še ne moremo biti zadovoljni. Ne vem, če vsi markacisti poznajo izdana osnovna navodila za markiranje. S prevzemom funkcij so ti ljudje prevzeli dolžnosti! Dober markacist ne pozna samo poti, ki držijo do postojanke v upravi domačega društva (postojank in poti pa je marsikje preveč), temveč morajo poznati ves domači teren in zlasti področja sosednih društev. Če so ta nedelovna, jim je treba pomagati, ker s tem planinski delavci zvišujejo promet v lastni postojanki.

Žal me narava ni obdarila z lastnostmi alpinista in sem prisiljen k izživljanju kot Homo alpinus vulgaris ali kot šodrovec, kar ima za posledico panično iskanje belo-rdečih krogov in lis, drsanja z zadnjico po skalah in krčevitega oprijemanja klinov in vrvi. Po dolžnosti, ki jo imam, in iz osebnih nagnjenj sem šel po transverzali.

V Postojni sem z Glavnega trga opazil na steni hiše velika napisa, ki kažeta, kje drži cesta do Postojnske jame in do Predjamskega gradu, oznake za planinsko transverzalo, ki gre po isti cesti, pa ni bilo. Verjetno po načelu, da se na cesti še nihče ni zgubil. Bližnjic in gozdnih stez, ki so jih domačini uporabljali še pred dvajsetimi leti ter so sedaj zarasle z ničvredno podrastjo in robidovjem, postojnski markacisti niso znali izrabiti. Šele na križišču cest, malo pred Predjamo, sem naletel na planinski znak s številko 1, ki drži čez travnike, pa se na cesti v sami Predjami ponovno izgubi. V Predjami je lična planinska tabla z napisom, da drži pot do Vojkove kočice na Nanosu in da je do tja 4 ure hoda. Za vasjo Šmihel, kjer so tri markacije namerno uničene in se potnik znajde na križišču dveh poti in treh steza, markacija izgine. Vsak planinec, ki noče vznemirjati ljudi z vprašanji o poti — katere domačini niti sami dobro ne poznajo — se drži desno v prepričanju, da je speljana pot po grebenu, ki je s ceste med Hruševjem in Razdrtim tako lepo viden. Da je tak zaključek nepravilen, sem ugotovil, ko sem iztaknil novo nadelano gozdno cesto in po njej prišel na Bukovec, od tam po slabo izhojenih in deloma zaraslih poteh in stezah na Suhi vrh ter po grebenu na poraslo krhko pečevje in nazaj na zapuščeno in nedokončano italijansko vojaško cesto. Po petih urah hitre hoje sem naletel na štiri obiralce malin, ki so mi povedali, da križarim po Suhem vrhu in da je do Vojkove kočice še pet ur hoda, razen če grem v hosto na bližnji grič (tako pravijo vsakemu vrhu in hribu) ter od tam pol ure do kočice. Na moje prigovarjanje se je eden teh odločil, da gre z menoj, češ da ve, kje je kočica, da pa v njej še ni bil, čeprav si to že dolgo želi.

Spustila sva se v gozdnato globel, na drugi strani pa sva se skozi zarastlino in pečevje dvignila na omenjeni grič. Z razgledovanjem sva ugotovila, da se bova na drugi strani morala spustiti vsaj še dvakrat in prelesti še dva griča, če hočeva doseči Vojkovo kočico. V resnici se je zgodba s spuščanjem v jamo in vzpenjanjem na grič ponovila še štirikrat. Moj vodnik je po zaužitju dveh reber čokolade hotel kreniti na desno. Temu sem se protivil, čeprav sem bil že precej zdelan, saj sem videl njegovo skrito željo, da gre proti svojemu domu in ne do kočice na Pleši. Zato sva se držala bolj levo. Približno 10 minut pred Vojkovo kočico sva naletela na markacijo označeno s številko 1. V Vojkovi kočici sem zvedel, da so se zaradi slabega markiranja transverzale pritoževali tudi drugi planinci in da zato obiskovalci kočice najbolj cenijo dobro označene poti, ki drže iz Razdrtega.

Nadaljnjo pot po travnatem terenu Nanosa so Vipavci do svojega zavetišča pri Blažonu prav lepo in dobro markirali. Na njej niti ponoči niti v megli ne bi mogel zaiti. Slabo je markirana pot v Belo, ker so še obstoječe markacije obledele in so ponekje komaj vidne. Odcepi nešteti gozdnih poti niso označeni. Tudi z Belske ceste je vzpon slabo zaznamovan, kot da je markacija namenjena domačinom, ki pota brez nje dobro poznajo. Pri iskanju pik — pregledoval

sem transverzalo, ker bi jo sicer vrezal po svoje in bolje — sem prišel do prepričanja, da se planinstvo na Primorskem ne more razviti, ker se ljudje naveličajo stalne hoje na iste vrhove, za daljše ture pa ni pogojev, ker ni niti markacij niti planincev, ki bi jih tja vodili in usmerjali. Za razvoj planinstva ni važno število velikih postojank, katere je mogoče doseči z vozili in v katerih bi se razigrali, temveč število varnih poti, interes, da ljudje čim več obhodijo in vidijo, da spoznajo širšo okolico, in da se razžive na prijetnih izletih in na točkah, katere so dosegli z naporom. Lepo je, ne pa vzpodbudno, da je v Postojni več planincev, ki so bili na Triglavu kot pa na bližnjem Snežniku.

Pot iz vasi Višnje drži preko travnatega grebena in po prijetni gozdni poti do avtomobilske ceste, po njej pa daleč, brez upoštevanja bližnjic, ki sekajo neštete zavoje proti Javorniku. Razen skale ob cesti z napisom, da drži cesta na Javornik, ki ga upravlja PD Idrija, ni dobre markacije vse do koč. Vse kaže, da Idrijčani te poti ne uporabljajo in da jim zato niso mar izprani in obledeli znaki. Zopet cesta. Planinec, pazi, kje bo odcep markiran! Orientacijskih tabel ne poznajo.

Nimam rad skrivnosti in zato povem, da sem zaradi ožuljenih nog dva dni počival v Javorniški koči, ki ima premajhno cisterno, da se prvi dan niti umivati nisem upal. Palačinke so dražje od češpljevih cmokov s kompotom, oskrbnik in kuharica pa sta prijazna. Idrijčani pridejo v koč najraje tako, da se z avtomobilom potegnejo do Črnega vrha, od tam pa pol drugo uro pešačijo. Tak način imenujem motorizirano planinstvo. Zato tudi markacij ni treba obnavljati.

Med potjo z Javornika proti Črnemu vrhu sem oskrbnika opozarjal na pomanjkljivosti markiranja na odcepih poti in na nepravilnost, da so markacije na drevju obrnjene k poti.

Največjo pogruntacijo traserjev transverzale predstavlja izpeljava iz Črnega vrha na Col in od tam v Predmejo po široki avtocesti, čeprav drži krajša, tudi cesta, preko Tisovca do Predmeje. Tu je izhodišče za Čaven. Bal sem se, da z ožuljenimi nogami do noči zavetišča na Čavnu ne bom dosegel, pa sem se poslužil krajevno običajnega načina — avtobusa. Iz njega sem videl, da je cesta zlasti od Cola do Predmeje precej gosto in lepo markirana in označena s številko 1. Vožnja je bila sicer lepa in prijetna, me pa kot planinca ni navdušila, ko sem ugotovil, kakšno klobaso sem zašpilil in koliko razglednih vrhov gre mimo mene. Bojim se, kaj bo z našimi znaki, če bodo avto-moto društva uvajala svoje avtomobilske transverzale. Kdor si je umislil to izpeljanko, ne pozna terena in je tako indolenten, da se mu ni ljubilo vprašati domačinov za pot, ki jo oni prehodijo od Idrije do Predmeje po gozdovih in gričih v slabih štirih urah.

Iz Predmeje sem šel že v trdem mraku in zato trdim, da je gozdna pot lepo izpeljana in dobro markirana, dokler v zadnjem delu ne pride do ceste. Planinsko društvo Ajdovščina, ki upravlja zavetišče na Čavnu, bi moralo oskrbnici dobaviti še kaj drugega in ne

samo žganja, ker do postojanke vozijo kamioni. Ležišča so dobra le za planince, ne pa za take, ki pridejo z avtomobilom do Predmeje, nato pa največ poldrugo uro pešajo in se naslednji dan zopet odpeljejo.

Jutro sem skušal izkoristiti za razgled s pol ure oddaljenega Kuclja, pa nisem imel sreče, ker je bilo ozračje nad dolino rahlo megleno. Sreče ni imel markacist, ki je transverzalo izpeljal nazaj v Predmejo in od tam na Goljake, kajti pri pastirjih sem zvedel, da bi bila pot s Čavna po gozdovih lepša in ne bi izgubila vse višine. Res škoda, da člani Komisije za planinska pota izpeljavi transverzale nismo posvečali večje pažnje in da sami nismo dovolj poznali terena.

Dokaj dobro, vendar slabše kot na Čaven je markirana pot na Goljake. Da je Iztokova koča zaprta, sem zvedel šele, ko sem stal pred njo, pa še tedaj nisem bil prepričan, če je koča planinska, ker drži markacija transverzale nekaj metrov vstran, na koči pa ni nobene napisa. Štel sem jo za lovsko bajto. Na vrh Goljakov — baje Veliki Goljak — drži lepo markirana, toda malo izhrojena pot. Vpisna knjiga na vrhu je vsa popisana in razcefrana, čeprav je v zaprti kaseti. Štampiljke ni, ker ni potrebna, saj je od blazinice za odtisovanje ostala samo pločevinasta škatlja in leseni okvir. Sklepi zborov markacistov so ostali le na papirju v nekaj sto razmnožkih.

Na vrhu bo planinec zaman iskal oznako transverzale za smer proti Vojskemu, pač pa bo našel obledel napis z znakom, ki drži v Ajdovščino!? Tej slabo izhrojeni in pomanjkljivo markirani, nekajkrat s številko 1 označeni poti sem se prepustil, dokler nisem prišel na cesto, kjer sem našel markacijo z napisom: »Koča«. Za katero kočo gre in kako daleč je do nje, mora planinec ugotoviti sam. Ker kaže markacija nazaj v smeri mojega prihoda, sem priklical dva bližnja obiralca malin, ki sta mi povedala, da kaže markacija nazaj do Iztokove kočice, da druge markacije tam ni in da pelje cesta po ovinkih do Predmeje. Eden se je spomnil, da je kot partizan hajkal proti Vojskemu ter mi je opisal nemarkirano stezo, po kateri naj grem. Opozoril me je, da pripelje ta steza nad bivšo partizansko bolnišnico, ki je še ohranjena. Te seveda nisem našel, razen če me niso varale oči, ko sem strehe barak v globeli, nad katero sem hodil, zamenjal s skalnim okoljem. Po tej edini stezi sem v dobri uri prišel nazaj na vrh Goljakov. Ker zadnja leta malo čitam in iz novejšega leposlovja ne poznam primerov, sem se pri svojem tavanju spomnil samo Trdinove »Gluhe loze«. Hodil sem po gozdnih presekah, ki so zarasle s podrastjo, skozi jame na griče in nezadovoljen opazil, da se odmikam od prave smeri. Občudoval sem let ujed, ogljenočrnega modrasa, pregnal svetlorjavega, pravega orjaka in naletel na bakrenordečo, dober meter dolgo strupenjačo, ki je imela na obeh straneh glave nekaj belega, kakor dve mešička. Če bi imel pri sebi posodo, bi prav gotovo premagal naravni odpor in strah ter kačo odnesel s seboj, da bi zvedel, kako se imenuje in v kakšno zvrst spada.

Tavanje po gozdu me je zamudilo, da sem bil prisiljen nočiti na prostem. To prenočevanje je v meni zapustilo močne vtise, jih pa ne znam in ne morem popisati. Ko bi imel pero alpinistke Staze! Začelo se je s čiščenjem podrasti, da ne bi zanetil gozdnega požara, z zbiranjem dračja in vej, nato pa me je plamenček zapeljal v sanjarjenje. Lirično nastrojenost prekine zoprno mrazenje, obračanje k ognju zdaj s hrbtno zdaj s trebuhom, borba s spancem in za spanec, prisluškovanje šumom in lomom, ki jih povzročajo živali in brezkončno čakanje zore.

Z dnem sem šel ponovno na vrh Goljakov iskat transverzalo in sem se na vso jezo vpisal še na platnice spominske knjige. Po raznih presekah sem prišel do gozdne ceste, ki se je kmalu izgubila v kotanji, nato pa proti njenemu začetku, da sem se po sedmih urah znašel v Predmeji.

Transverzala me je izmučila. Popravljam; ta del transverzale. Lahko bi šel po svoje, vozil bi se z avtobusi in kamioni iz kraja v kraj, iz izhodišč na vrhove in nazaj do ceste, zbiral bi štampiljke vrhov in odtiskoval kontrolne v kočah, pa bi rekel, da je svet lep. Saj je lep, le markacisti na moji poti ga ne znajo odpreti planincem, o katerih tožijo, da si želijo le v visoke planine in gorstva in da se za njihove konce nihče ne zmeni.

Še bom šel v te čudovite hribe, polne srnjadi, zajcev, kur, raznih ujed, drobnih gozdnih pevcev in kač, toda ne po transverzali, ki je praktično ni, temveč z zemljevidom v roki in po stezah, ki mi jih bodo nakazovali logarji in pastirji.

Še to. Iz pripovedovanja drugih planincev vem, da je transverzala preko Sivke in Cerkljanskega vrha mimo zgodovinske bolnišnice Franje na Porezen in do Petrovega brda dobro označena, od tam na Črno prst pa pomanjkljiva in brez številke 1. Pomanjkljivosti bo treba takoj popraviti, kajti na poti je samo od izdaje Dnevnika dalje preko 200 planincev. V nasprotnem primeru bo Primorski del transverzale treba izpustiti.

Polde Stanek:

V STENI

*Poglej naprej —
izhod zaprt,
uspeh doslej
le kršni vrt.*

*Trepet v nogah,
v duši preplah.
Čemu napor?!
Čemu navzgor?!*

*Kako lepo
bi v brezno šlo,
kot črni vran
v nič prostran.*

*Niču v objem,
združitev z vsem,
kar je bilo
in kar še bo...*

*Ne! Ne! Ne! Ne!
Krik svet prodre.
Ne, nisi ti,
ki iščeš pomoči.*

*Ne! Ne! Ne! Ne!
Odmev dolin.
Nekdo ne ve
naprej stopinj.*

Ciril Debeljak:

NAD BIVAKOM

olga leta so minila od takrat, ko smo prvič počivali na zelenici pod severnim razom Ojstrice. Koliko veselih dni in doživetij je za nami, nekaj tudi težkih, mrzlih in viharnih. S spoštovanjem, skoraj s strahom sva z Radom od tam iskala z daljnogledom Herletovo prečko, mojstrsko delo domačina, ki je prav tam udaril pečat slovenske miselnosti in moči in to v času, ko se je pod njim valil dim s slovenskih pogorišč. Klini, zabiti v živo ploščo, stoje še danes, rjavi, vredni zlata za vsakogar, ki smer ponavlja. Le človeka ni več, človeka, ki je pustil v vsakem od njih del svoje moči mladosti in tudi sovraštva do vsega temnega v dolini — globoko pod njim. Danes je vrisk svoboden kot nikdar poprej, ne samo v stenah in robah kot takrat, tudi pod njim v rušju in gozdovih, nad penečimi tolmoni zelene Savinje.

Srečavali smo se pod steno, ponavljali staro in vstopali v nov, še deviški svet.

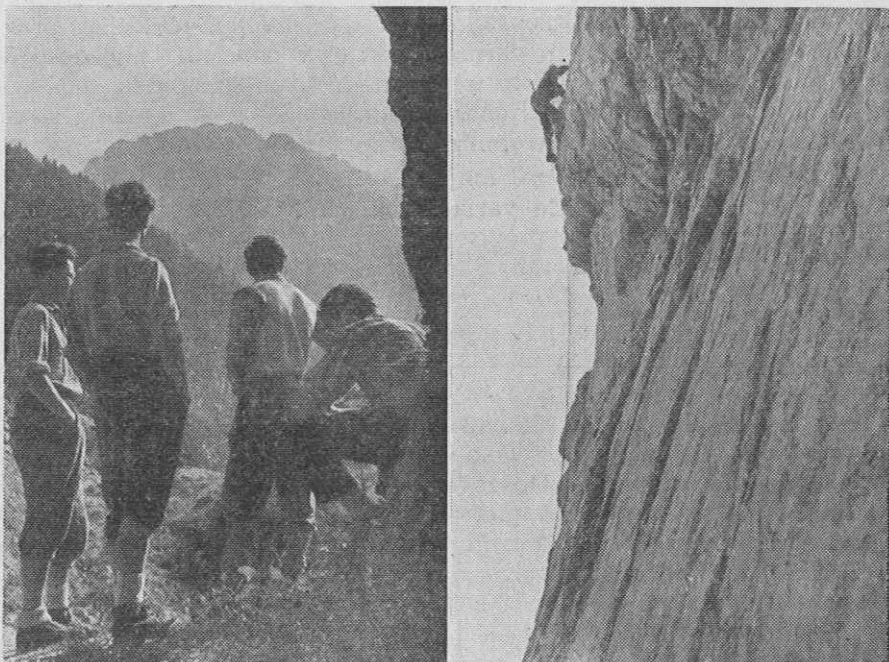
Pred leti sva sedela prav med temi macesni z Milovanom, stisnjena drug k drugemu in prisluškovala v mrzlo februarско noč. Prezgodaj sva prišla. V belih plateg nad nama je šumelo, sneg je vrtničil med razbitimi stebri severnega raza — čez dolge minute se je vsul na naju, droben in leden.

Dočakala sva jutro, premrla in ozebla. Lep dan sva doživela takrat, lep in težak. Dvanajst ur sva bila sama, živela samo za tiste strme, ledene metre, ki so počasi, a brez prestanka pili najino moč in toploto. Kljubovala je le še volja in zavest, da nama je s to zalogo klinov edina pot — navzgor. Obstal sem brez njih s trdimi prsti pod izstopnim previsom. Včasih v najtežjem preklinjamo svet in mrko hladno skalo, ki pije moč, kri in tovariše. Kritičen trenutek, ki lahko spremeni pot in življenje plezalca, ki lahko privede do najhujšega. Plaho in nervozno bega pogled mimo Milovana pod menoj in pobeljenih stojišč, mimo snega in požleda v vesine pod steno.

Pet sto metrov nižje je življenje, toplota in ravna tla, visoko nad menoj vrh, ožarjen od sonca. In borih nekaj dolžin pod njim visi s premrlimi prsti in krčem v nogah človek, droben in nebogljen, komaj opazen v kaosu naravnih sil, visi in premišljuje, hoče živeti, čeprav je že na robu tistega skromnega in malega, kar je prisojeno človeku.

Ko sva zvečer sedela na vrhu ob zvitih vrveh z edinim klinom in nekaj zaponkami in glodala zadnje skorje kruha, je bil previs daleč pod nama. Še globlje, nekje v podzavesti je ležala misel, moreči trenutki, ki so pred kratkimi urami pretehtavali naju dva. Zmagala je volja, volja do življenja in lepot nad nama. Vse težko je šlo v pozabo, mraz in tvegani metri pod izstopno streho, ostala je pa topla zavest, radost nad vsem okrog naju in zadovoljstvo.

S poti na Klemenškovo planino

Foto Ciril Debeljak

Nad vstopom

Leta so minila od takrat, prelezli smo naš gorski svet križem in počez, potipali francoski leđ, avstrijski apnec in dolomitske zidove, pa zmeraj zopet prišli tja, kjer smo zastavili prvi korak.

Med macesni na zeleni oazi pod severnim stebrom smo se zopet našli, stari prijatelji sten. Tokrat nismo iskali zavetje za skalo in macesni in trepetali v mrazu. Prijazna hiška, alpinistični domek nam je ponudil gostoljubje, nov z mehкими pogradi, gašperčkom in štirimi stenami. Hvala vsem onim, ki so ga postavili, in onim, ki so se šibili pod kostonjevimi bruni in trdno pločevino.

Ob sedmih zjutraj smo zaprli vrata za seboj in zagazili v mel pod severni steber. Dve navezi sta odšli počez pod steno Škarij. Stane, eden najvišjih alpinistov, ki so kdaj koli lazili po naših robeh, je ubiral strmino, da smo ga kot kratkonogi ali vsaj ljudje normalnih postav komaj dohajali.

Originalen vstop je precej težaven in povrh skrajno krušljiv, za dve navezi kar preveč. Zato smo se odločili, da vstopimo raje po nemški smeri, ki poteka pod strmim spodnjim delom v desno in zavije nato za robom v severozapadno steno. Po štirih dolžinah visečih prečk in prislonjenih lusk smo se znašli pod razbito, prav nič težko zapadno steno. Po prvem hrbtu smo se obrnili zopet proti levi. Skala, vredna Ojstrice, je nudila prehod povsod. Na pogled nemo-

goči detajli se v tej steni povsod spreminjajo v lepo, včasih res prav težko, vendar elegantno in varno plezanje. V dobri uri smo dosegli prvo tretjino in značilen stolp v severnem razu. Tu se stena postavi neusmiljeno navpik, razčlenjenost spodnjega dela pa zamenja strehast in previsen svet s skromnimi, zelo težkimi prehodi.

Stane, ki je danes plezal mojstrsko in izbiral namesto naravnih najbolj težke in nemogoče variante, je zavil naravnost na steber. Po 30 metrih je postal ta previsen in skrajno skop z oprimki. Eldorado za one, ki ljubijo prosto plezanje in izpostavljen svet.

Ker se nam je mudilo na otvoritev bivaka, sva jo z Rudijem ubrala po svoje, po drobljivi zajedi po desni strani stebra in prečila pod rumeno streho nazaj na raz. Pri tem sva potegnili krajšo kot Stane, ker je bil detajl prvo in edino krušljivo mesto v steni.

Zopet smo sedeli vsi skupaj. Globoko pod nami je bleščala pločevinasta streha novega bivaka. S severovzhodne stene Škarij je odmevala pesem kladiiva. Opazovali smo oba Korošca, ki sta plezala precej po svoje, dobrih 50 metrov desno od Režkove smeri. Kljub našemu dopovedovanju sta rinila dalje v precej dvomljiv svet pod izstopno steno. Desno na razu se je mučil Metod v novem vzponu. Želeli smo mu vso srečo.

Nad nami so se megle prav potihoma in zahrbtno valile med vrhovoma in lezle po steni proti nam. Grozeče tiha in siva je izginjala stena v belo zaveso.

Nadaljevali smo po neizraziti rampi proti levi in dosegli originalno smer tik nad najtežjim mestom. Sledila je zopet ena od redkih krušljivih dolžin po strmi, naloženi grapi v kot pod izstopno steno. Stane je zavil naravnost navzgor v izredno težko in tvegano poklino, ki jo je zmožgal s pomočjo klinov. Z Rudijem sva se ta čas pehala na levi v previsnem bolvanu in še bolj nerodni vesni prečnici, ki mi je ostala še iz zimskega vzpona v hladnem spominu. Z veseljem sem zabil dva klina in tako varovan v tegu dosegel lažji svet pod zadnjim stolpom. Od tu je šlo zopet v gosjem redu. Pod izstopom je razpoloženi Stane zavil naravnost in izstopil po težki poči s pomočjo stranske tehnike prav na rob Kopinškove poti, kjer ta zavije z grebena na levo pod vrh. Ko sva z Rudijem prilezla na pot, je prva naveza že vriskala na vrhu.

Med meglenimi tančicami se je včasih pokazala koča na Korošici in kratka, strma Dedčeva stena. Tudi tu v teh kratkih 200 metrih leže spomini, vsak oprimek in stop lahko pripoveduje povest, veselo in tragično obenem, pripoveduje o ljudeh, ki so v črni plošči grabili za njimi.

Vrisk na Škarjah nas je dvignil z vrha. Zdreveli smo po meliščih in serpentinah pod steno k našemu bivaku.

Sedaj je odprt za vsakogar, ki želi samote in zgodnjih ur pod vstopom, za vse, ki so jim gore take, kot so bile in so.

Slavko Peršič:

NOČ NA KLEKOVAČI

1961 m visoki gori Bosenske Krajine

li si moreš želeti kaj lepšega in prijetnejšega, kot je življenje v naravi tam, kjer je ona ohranila še vso svojo prvobitnost, kjer je civilizacija še ni spremenila in si jo podvrgla?

Takšno vprašanje mi je zastavil tovariš, bosenski planinec, ki je prav tako kot jaz ves teden delal od jutra do večera med štirimi stenami in komaj čakal, da pride zopet sobota, ko oprta svojo planinsko opremo ter se povzpne na Bjelašnico ali Treskavico, njemu najljubši planini. On se je vrnil že med tednom iz Bihača v Sarajevo, jaz pa sem moral v Bosanski Petrovac in Drvar.

Iz Bos. Petrovca se mi je mudilo na Oštrelj, da bi tam ujel vlak za Sretico, kjer bi bil najbliže Klekovači. V sobotnem popoldanskem delopustu sem ujel tovorni avto, ki je vozil blago v Drvar, v Oštrelju pa tovorni vlak, ki me je kot »črnega potnika«¹ pripeljal v Sretico, pravo gozdarsko naselje z veliko gozdno manipulacijo. Kmalu sem se seznanil z ljudmi in moj gostitelj, ki so mi ga priporočili znanci, mi je razkazoval okolico. Povsod, kamor seže oko, so sami gozdovi, naše narodno bogastvo. Tovariš mi je pokazal goličavo Lisino, za njo pa široke gozdnate hrbte Melaruše, Opaljinice, Toplakovca in drugih vrhov, ki tvorijo osrednjo gmoto planine Grmeč. Kajpak sva gledala tudi pečevnate grebene Klekovače, ki jo je obsevalo že tonče sonce.

Kako bi se dalo priti najlaže na Klekovačo, kje drži nanjo steza ali pa vsaj do vznožja njenega vrha, mi ni vedel nihče povedati. Ti ljudje, ki živijo itak ves čas v naravi in so tesno povezani z njo ter njenimi nevarnostmi, se pač ne zanimajo za vrh, ki obvlada njihovo naselje. Rekli so mi le, da je najbolje, ako grem po železniški progi nazaj do Uvale in tam vprašam čuvaja za pot. Čuvaj proge v Uvali mi je povedal, da sam še ni bil na Klekovači in tudi ne ve, da bi kdo hodil tod nanjo. Nakazal mi je približno smer, kot pač on misli, da bi se dalo najlaže povzpeti nanjo. Računal sem, da bom zvečer prav lahko že v Drvarju, ker sem imel le 900 m vzpona. Toda to je bil račun brez krčmarja; uštel sem se kar dobro. Že zvečer sem pri Sretičanih spraševal, če je že kdo izmed njih bil na Klekovači. Nikogar nisem našel, ki bi hodil tja gor k pečevju. Po kaj pa naj bi šel? Ti ljudje živijo vsa leta v gozdovih, ki se začenjajo tik ob njihovem naselju, težko delajo in mar naj še ob nedeljah tavaajo po gozdovih, mesto da bi se spočili?

Do cisterne na mali jasi, ki mi jo je označil čuvaj proge, sem prišel prav lahko. V tej cisterni se zbira osvežujoča studenčna voda; odvečna pa odteka dalje po ceveh v drugo cisterno ob železniški

progi, kjer lokomotiva jemlje potrebno vodo. Od tu dalje pa steza sicer še nekoliko časa nekam drži, potem pa zgine v gosti travi. Precej daleč sem prišel z ene jase na drugo, dokler ni sveta okoli mene zaprlo gosto drevje. Slutil sem, da se bo sedaj začela resna pot navzgor in sem se še enkrat vrnil na jaso, da se razgleдам. Pogledal sem gor proti pečevnatim robovom Klekovače, pogledal, kje stoji sonce in kam padajo sence. S seboj nisem imel ne kompasa ne zemljevida niti nisem bil za vzpon oblečen ali obut. Skušal sem si pomagati z naravnimi sredstvi pri razvedovanju: s soncem in sencami, pozneje pa še v strmem pobočju, po katerem me je pot vodila navzgor k soncu, k svetlobi.

Kmalu sem zašel v teman pragozd, skozi katerega sem si utiral pot, odmikajoč vejevje in srobotje, ki se mi je zapletalo med noge. Plazil sem se čez debela dreves, ki jim je čas udaril pečat konca. Številne vrtače, ki jih nisem mogel pregledati, so mi kar naprej zapirale pot. Izogibal sem se jim, če sem le mogel. Večkrat sem padel, skočil globoko dol na mah v dno vrtače in se na drugi strani zopet vzpenjal ven iz nje. Razgibal sem se, nisem varčeval s silami, računajoč, da bom vrh Klekovače zlahka še prehodil. Toda čez čas mi je tak način prodiranja postal mučen, posebno še, ker nisem mogel kreniti v strmino in s tem nisem videl uspeha. Svoje dolge hlače sem spravil takoj ob začetku prodiranja v pragozd, ker so se vanje zatikale veje in grabilo jih je trnje. Le kopalne hlače sem še imel. Prišel sem do mesta, kjer je bilo nekoliko manj grmovja in sem prečil gozd proti levi. Kar sem obstal pred majhnim zakloniščem, ki ga je tvorilo nekoliko desk in kos strešne lepenke pod previsom nagnjene skale. Tu je moralo biti skrito strelivo ali pa kaj drugega.

Pozneje sem ugotovil, da sem taval v delu pragozda Jasikovac. Nedaleč od tod so morala biti ona velika zasilna skladišča pšenice, koruze, posušenega mesa, krompirja, sadja in druge hrane, ki jo je semkaj zanosila mladina iz krajev v dolini reke Sane, da ne bi te hrane zasegel in odpeljal sovražnik. V zgodovini bojov za osvoboditev Bosne sem čital, da so kolone mladine nosile polne vreče hrane iz Drvarja in drugih krajev v skrita podzemeljska skladišča sredi težko pristopnih gozdov takrat, ko je že ležal globok sneg. Mladina pa je kljub tej oviri, kljub mrazu in burji ter kljub nevarnosti, da ji bo sovražnik sledil po gazeih, izvršila neustrašeno in častno svojo nalogo.

Preril sem se na strmino in bil sem prepričan, da sem sedaj na vrhnjem pobočju Klekovače. V skalah na pobočju strmega gozda sem se razživel in pri plezanju tudi spočil. Noge so me že zelo bolele in skelele, kajti v nizkih čevljih nisem na teh strminah zlahka našel trdnega stopa. Potegoval sem se navzgor čez skalovje, tipal za drevjem in se vlekel zanj, opiral se na debele bukve, dokler nisem zagledal zgornjega robu Klekovače v polni sončni svetlobi. Zapihala je sveža sapica in globoko sem zadihal zrak planinskih pašnikov; občutil sem svežost bujnega planinskega cvetja in planinskih trav.

Nad seboj nisem zrl več temnih krošenj dreves, ampak globoko sinje nebo brez vsakršnega oblaka. Del razgleda navzgor pa mi je zapirala še bela stena, ki se je bočila nad menoj. Šel sem ob steni navzgor in našel njeno ranljivo mesto: po škrapljasto izžlebljenem pečevju sem plezal z lahkoto poslednjih 30—40 m stene, stopil na greben in po njem na vrh Male Klekovače (1761 m). Precej daleč stran sem zagledal triangulacijo na vrhu Klekovače (1961 m). Ura je kazala dve popoldne, ob delavnikih konec uradnega delovnega časa. Tudi danes je bil zame trd delavnik.

Spustil sem se navzdol po stezi na vablivo zelenico med pečevjem in legel v mehko travo. Potreben sem bil počitka, dihanje se je umirilo v enakomerno valovanje prsnega koša in globoko zaje-manje slastnega zraka. Zadremal sem, toda glad me je prebudil iz globokega sna.

Ko sem stikal za vodo, se mi je zdelo, kot da sem med zidovi in zgradbami čarobnega zakletega gradu. Posamezni apnenčasti stolpi, ogromni bolvani z ravnimi slemeni kot stavbe, okoli in okoli bele stene z ravnimi razami, po tleh svetlozelene preproge, ponekod posute s cveticami — vse je bilo videti kot sanjski privid. Splezal sem navzgor na vrh okrnjenega stolpiča; res sem tu našel skledi podobno kotanjico, v kateri bi morala biti voda, ostanek nedavnega deževja. Na žalost sem našel le prgišče vlažnega peska. Splezal sem nazaj na travo in pospravil poslednji požirek iz čutarice, moje zveste spremljevalke na vseh službenih potovanjih po Bosni.

S tega nizkega mesta ob vrhu Male Klekovače nisem imel nikakšnega pregleda o nadaljnjem potekanju steze proti vrhu Klekovače. Med velikimi pečevnatimi kladami so se razbohotili košati borovci in vprav k tem me je pripeljala komaj vidna steza. Rinil sem tja v en dan v goščavo, skozi katero pa se nisem mogel daleč preriti. Splezal sem po skalah navzgor in z vrha ugotovil, da skozi to borovje v resnici ne drži pot. Komaj zaznavna steza je bila pot divjih koz, ki si znajo med borovci in pod pečevjem najti varno zavetišče. Po zelo zamotanem svetu velikih škrapljastih klad, borovcev, raznega gostega grmovja in trave, sem se že tako približal vrhu, da sem triangulacijo videl že kakih 500 do 700 m pred seboj. Toda napredovanje v tej smeri je postajalo čedalje bolj zamotano in težavno, nobenega prikladnega prehoda k vrhu nisem mogel zazreti; hkrati pa se je sončna obla že toliko nagnila za obzorje, da se je čez nebo razlivala že bledorumenkasta svetloba. Z grebena sem se splazil navzdol po robih; na izpostavljenih mestih sem spuščal navzdol najprej nahrbtnik, ki je enkrat poskočil kar za dve stopnji in mislil sem že, da bo zdrknil še naprej navzdol v pragozd.

Zopet sem bil na severni strani, nekje v sredini med Malo in Veliko Klekovačo, kjer sem prišel do večje špilje, pozneje pa še do dveh votlin. Menda ni bil brlog tistega medveda, o katerem so mi pripovedovali v Srnetici?

Slutil sem, da bom moral prenočiti kar na prostem in zato sem iskal primeren kraj za prenočevanje. Zopet sem se vzel mimo velike

špilje, v katero sem zalučal kamen. Ta je padel skozi temo, se odbil dvakrat od stene in obležal — če sem dobro čul — na snegu verjetno na dnu dokaj globoke špilje. Čeprav sem se gibal med stenami, nisem mogel najti niti ene votlinice ali leve niti ne prevese, pod katero bi se bil lahko ulegel. Prišel sem do roba prepada in vprav tu sem zagledal lepo koritce, zadosti veliko za moje telo in kot oblazinjeno z mehko travo. Boljše posteljice si v takem primeru sploh ne bi bil mogel želeči. Pa še dokaj dobro je bila zavarovana. Na levi in za glavo je bil prepad, na desni pa težko prehodan svet. Le pred menoj je bila široka odprta jasa, po kateri sem prišel do svojega ležišča.

Oblekel sem vse, kar sem imel s seboj. Ni bilo dosti in tudi ne dovolj, da bi ohranil telesno toploto. Zato sem med perilo in obleko potisnil nekoliko slojev papirja, največ spisov. Noge sem stlačil v prazen nahrbtnik, ki sem ga zadrnil. Použil sem še nekaj hrane, vsega dva grižljaja, ostalo pa spravil za zajtrk v pločevinasto škatlo poleg sebe. Za vsak primer sem ročaj odprtega žepnega noža ovil z žepno ruto kot nekoč pri bivakiranju pod Presedljajem. Prav so mi prišle rokavice, ki vedno tičijo v stranskem žepu nahrbtnika. Nato sem se ulegel in se pokrtil z vetrnim jopičem.

Belina dneva se je s konic vrhov že pomaknila v rahle oblačke. Ob umikajoči se rdečkasti svetlobi so še borovci postali nemirni in zdelo se mi je, da se z rahlim šumom nagibljejo in stresajo, kot bi trepetali pred bližajočo se nočjo. Sonce je umikalo svojo blagodejno moč z bosenskih gora. Svetloba je šla za njim. Mrak je vedno bolj gosto razpredal svoje čadaste tančice čez nebo, zdaj eno zdaj drugo čez njo, in na temnečem baldahinu nad menoj je noč jela prižigati nebroy drobnih lučic.

Iznenada me je prebudil šum. Nisem se ganil, le napel sem sluh in tako skušal v pripravljenosti ugotoviti, če mi preti kakšna nevarnost in od kod. Pomislil sem na pripravljeni nož, na položaj, v katerem sem bil in delal sem načrt, v kateri smeri se bom pognal. Kmalu sem ugotovil, kaj me je prebudilo. Za mojo glavo nad prepodom je zafrfotala ptica in se nekam umaknila. Motila jo je moja navzočnost in se je izselila, kot sem ugotovil zjutraj, ko sem zagledal zapuščeno gnezdece. Obrnil sem se mirno na bok in zopet trdno zaspal.

Dosti plezalnih vzponov sem napravil v domačih gorah, Dolomitih in v Alpah, dosti lepih, pa tudi težkih trenutkov sem doživel v gorah, a nikoli še nisem sanjal o plezanju ali kakršnih koli doživetjih. Kar razumeti ne morem, zakaj sem vprav tisto noč v snu zopet doživljal decembrski plezalni vzpon na Fensterleturm (2670 m — Rosengartengruppe, Dolomiti) — stolp, ki ima v sredini tik pod vrhom kakih 15 m visoko okno. Čudovit stolp je to. Kot velikanska luska je, ki bi jo lahko od strani objel. Pristop do te luske pa je dokaj zamotan. Takrat sva z Georgom razbijala požled v vstopni navpični počti in nato vstopila skozi odprtino v jašek, pravcati kamin, zaprt od vseh štirih strani. Sanjal sem vprav o svojem lednem kla-

divu, ki sem ga v tem kaminu prvič preizkušal. Ko sem se prebudil, sem se spomnil, kako sem si želel imeti pri sebi tisto kladivo namesto noža. Poleg tega pa je zavijal še močan veter, po malem me je stresal mraz, »polizal«, kot pravijo Bohinjci.

Tudi na pripovedko o medvedu, ki so mi jo pripovedovali v Srnetici, sem se spomnil. Ko je lovec, tavajoč po Klekovači, iskal vode, je prišel do votline, ki leži tik pod vrhom na zahodni strani. Zlezel je v votlino in si pri tem svetil z žepno svetilko, ki je metala pošastne sence. To ni bilo prav nič posebnega za lovca, ki je bil kaj takšnega že vajen. Kar se je v svetlobi svetilke nekaj zaiskrilo; zdelo se mu je, da je ob koncu snežišča videl dvoje oči. Toda na vlažnih stenah jame je takšen odsev prav lahko mogoč. Ko je stopil na snežišče, je čul glas, ko da je nekdo globoko zajel sapo in že se je izza robu nekaj zapodilo vanj, ga podrlo na tla in zbežalo. Bil je to ogromen kosmatinec, ki se je bolj bal človeka kot pa človek njega. To je lovec vedel in je stekel za medvedom; toda mrcina je bila urnejših krač in se je za robom spustila v gozd. Prav nič si nisem želel takšne dogodivščine in zato sem se pri vzponu izogibal jam in tudi pri sestopu je nisem iskal. Raje sem prenašal žejo, kot da bi se bil srečal z medvedom.

Gledal sem in občudoval globoko zvezdnato nebo nad seboj. Tako lepega neba že dolgo nisem videl. Videl sem nebroj zvezd in zvezdic, krasnih skupin, in žal mi je bilo, da ne poznam več kot tucat ozvezdij in posameznih zvezd. Utrudil sem se, pokrtil obraz in zaprl oči. Nekaj je sitnarilo in škrtalo za mojo glavo. Miški je zadišala hrana, a ni mogla do nje, ker sem jo imel v pločevinastih škatlah. Sumljiv ji je bil tudi moj nahrbtnik; morda je bilo v njem kaj drobtinic. Splazila se je med mojimi nogami v nahrbtnik in ko sem malo pobrcal, je cvileč zginila ven.

Zopet sem zaspal; toda ne za dolgo, kajti veter je postal oster, mraz me je rezal v nos.

Premišljeval sem, kaj pravzaprav iščem v gorah. Toda po vseh svojih dobrih dvajsetih letih planinskega in gorniškega uveljavljanja ne bi bil mogel dati na ta in podobna vprašanja odgovora, ki bi bil splošno veljaven. Je že tako, da človek ni nikoli zadovoljen, vedno mu je premalo imetja, znanja in razgledanosti.

Nas, ki obiskujemo gore ob vsakem letnem času in ob vsakem vremenu, veseli biti v osrčju gora, v gozdovih, ob jezerih in slapovih. Nas mičejo doživetja v belih stenah in na zračnih grebenih, kjer v tovariški borbi na poti k vrhu občutimo vso slo po življenju in lepoti. Neka nepojmljiva sila nas pripravi do tega, da se dvigamo iz nižine na vrhove, celo več, da se spuščamo v boj z naravo tam, kjer je pot k vrhu najtežja, najbolj nevarna.

Čudno, da sem se spraševal o svojem početju v gorah vprav na vrhu Klekovače in delal obračun za dolgo vrsto let. Sredi zagona mladih sil nismo imeli časa za takšna razmišljanja, kajti vse naše misli so bile takrat osredotočene na delo ob plezalnem vzponu. Ne

vem, če je komu prišlo na misel, da bi ocenjeval bodisi dobro bodisi slabo početje v gorskem svetu. Pa če bi kateremu izmed tovarišev zastavil takšno vprašnje, bi mi verjetno odgovoril, da že moram sam vedeti za odgovor, saj hodim enaka in podobna pota.

Premišljevanje me je zazibalo v kratko, globoko spanje. Močan veter, ki se je zaganjal v vrh in robove Klekovače, me je kmalu prebudil. Noč je že jela ugašati lučke na nebu in se pripravljala na umik dnevu.

Za zajtrk sem imel poslednje prgišče sladkorja.

Stal sem in gledal čudovit prizor. V zmagoslavju, ki je vedno bolj plamtelo v oblakih, je izza gor zaplavalo kraljevsko sonce. Kako krasno je to bilo! Kot slavospev življenju in svobodi. Stal sem kot v ogromnem svetišču, vzhičen ob tem, kar mi je narava naklonila ob jutranjem pozdravu čudovitega dne.

Osvežen in poln novih moči sem se vzpenjal po pečevju. Zadržan sem obstal. Majhne, toda zelo lepe planike so razveselile moje srce. Tu so te drobne cvetke varne pred neusmiljeno in grabežljivo roko. Skrite so med pečevjem, h kateremu branijo pristop gosti borovci. Z vrha pečevja sem že zagledal triangulacijo zelo blizu, vendar vprav zaradi teh borovcev je bila pot do nje še dolga. Po prožnih vejah, izbirajoč si močnejše, sem z neko posebno tehniko dokaj hitro napredoval v smeri, v kateri sem včeraj z Male Klekovače videl nekatere travnate hodnike med goščavo. Uspel sem in dosegel vrh Klekovače (1961 m) zelo zgodaj, ko je v dolini še vse spalo. Če sem pravilno izračunal, je pot od Male Klekovače na Veliko Klekovačo, ki je sicer dolga le kake tri kilometre, toda zelo zapletena, trajala prav toliko kot od Srnetice na Malo Klekovačo. Hodil sem sam, brez zemljevida, brez opisa, v svetu brez steza in planinskih markacij, v gori, ki mi je bila popolnoma neznana. Na vrhu sem šele opazil, kako bi ga laže in hitreje dosegel, namreč če bi se bil spustil z Male Klekovače navzdol na južno stran in nato pod grebeni prečil na vrh, toda pri tem ne bi bil doživel tako krasne noči in izrednega sončnega vzhoda. Res je: Ad astra per aspera. Per aspera od astra.

V zatišni kotanjci tik pod vrhom sem posedel le toliko, da sem napisal listek in ga vložil v pločevinasto konservno škatlico, ki sem jo položil pod enega izmed krakov triangulacije. Mraz je bil tolikšen, da mi je silil za nohte, in veter tak, da sem se moral po vseh štirih plaziti čez vrh.

Iz jutranjih meglic se je dvigala silhueta stožčastega Troglava (1913 m), najvišjega vrha v Dinari in enako lepega vrha Šator-planine (1872 m), ki ga žal nisem mogel obiskati.

Sarajevčani so me navduševali, da bi Šator-planino obiskal takrat, ko bom v Glamoču. Peljem naj se preko Glamočkega polja, ki ga obdajajo planine Hrbljina (1650 m), Šlovina (1669 m), Cincar (2006 m), Velika Golija (1892 m), Staretina (1752 m) in pa slavna Šator-planina. Na Glamočkem polju naj bi si ogledal ostanke nekdanjih rimskih ali pa še predrimskih utrd, ki še niso raziskane. Vrnil pa naj bi se

skozi temne igličaste gozdove na Staretini, kjer doslej še niso podirali dreves. Bil sem že v pragozdovih Maglića, v Peručici in Halugah, v pragozdu Jasikovca, toda še me je mikalo iti v kak še nedotaknjen gozd, da bi tam doživel lepoto divjine. Drvarčani pa so mi svetovali, naj se usedem na kak tovorni avto in se peljem malo dalje od naselja Prekaja, potem naj sledim potoku Unac do njegovega izvira, nato pa naj se vzpnem navzgor do Šatorskega jezera (1488 m), ki ga v polkrogu obdajajo vrhovi Veliki Šator (1872 m) in Babina greda (1862 m). Drugi del polkroga pa izpolnjuje gozd in pa široki pašniki, na katerih pasejo na stotine ovac. Mleka in sira je na tej planini dovolj.

O Šator-planini mi je pripovedoval tudi narodni heroj tov. Bokan, ki je ob IV. sovražni ofenzivi s svojimi odredi varoval ogromne kolone ranjencev in bolnikov, ki so se pomikale od Bihača in Drvarja čez Šator-planino skozi Glamoč proti Prozoru in Konjicu. Ta ofenziva, najmočnejša izmed vseh ofenziv proti narodnoosvobodilni vojski, je rohnela v težkih zimskih mesecih, ko je planine pokrival globok sneg. Kolona se je pomikala dneve in noči, ljudje niso spali, niti se niso zadostno hranili in so ves čas skrbeli, da bolniki niso ostali brez nege in pomoči. Prav nič čudnega ni, če so ljudje imeli halucinacije.

Tako sem v duhu šel mimo Šator-planine, potem pa sem premeril greben od špikastega Oštrelja (1389 m) preko Lom-planine in čez široke gozdove Lunjevače (Tisov vrh ali Samar, 1706 m), kjer sem videl Drvar. Iz kolib sredi gozda, imenovanih Kralji, se je pravkar dvignil ozek steber dima — znamenje, da so si drvarji kuhali zajtrk.

Sestopal sem naglo, kajti bil je delavnik in moral sem skončati svoje delo v Drvarju. Na robu, kjer pobočja naglo padajo proti planini Svinjarici, na kateri lovci in planinci gradijo svojo kočjo, sem zagledal pravcato divjo kozo. Gledala me je precej časa, ko sem se ji bližal; zdelo se mi je, da na daljavo ne razlikuje človeka od četveronožca. Toda kmalu me je spoznala, zginila naglo navzdol v goščavo, jaz pa za njo. Skozi zelenje sem se preril na žalosten kraj. Velika suša in z njo huda poletna vročina sta tu povzročila močan gozdni požar. V nebo so štrlela ožgana debla, marsikatero pa je že porušil vihar. Oddahnil sem se, ko sem stopil na senožet Poljano. Trava je bila sveže pokošena in upal sem, da bom tu kje blizu nalletel na ljudi, ki mi bodo postregli z vodo. Bil sem lačen, usta so bila razsušena. Ob robu gozda sem zagledal zidovje, krenil k njemu, nadejajoč se, da bom tam našel vode. Toda to zidovje je bilo kup naloženih skal, na ploščadi pa so bili sledovi pragov nekdanje gozdne železniške proge, ki je na tem mestu delala pentljo za obračanje. Vode ni bilo nikjer, zraven pa me je še skrbela pot skozi temni gozd Lunjevače, ki sem ga bil že prej premeril z vrha Klekovače.

Kar odleglo mi je, ko sem po tolikem času — od včeraj zjutraj pri Uvali — zopet stopil na stezo, ki je peljala proti zahodu. Ko je steza jela padati proti jugu, sem vedel, da sem na pravi poti. To sta

mi tudi potrdila dva moža, ki sem ju srečal, ko sta šla obračat po-košeno travo. In res, ko sem po nekoliko ključih stopil iz gozda na plano, sem zagledal pod seboj zaselek Miljeviće ob prostranem planinskem pašniku. Več takšnih zaselkov skupaj, Trnići in Trikići, tvorijo planinsko vas Otaševac.

Zavil sem k najbližji hiši in kmalu zvedel, da sem gost Luke Miljevića, lovca in logarja. Družina me je sprejela zelo gostoljubno. Postregla me je z ocvrtimi jajci in sladkim mlekom, na koncu pa mi je čutarico napolnila s kislim mlekom. Stari Luka mi je pokazal svoje lovske trofeje, čekane merjasca, rogovje srnjakov, volčje kože in ne vem kaj še vse; prav posebno pa je ponosen na svoje lovske puške, ki so med osvobodilno borbo bile često v akciji. Pokazal mi je mnogo fotografij iz partizanskega življenja svojega sina, ki je sedaj polkovnik. Prišli so sosedje in vsem se je razvezal jezik. Pri-povedoval sem jim o svojem rojstnem mestu Trstu, o Gorici in Brdih, o tem, kako šo naši ljudje živeli pod Italijo.

V gostih gozdovih Lunjevače blizu Otaševca je bila centralna partizanska bolnišnica, zelo moderno urejena, saj je razpolagala celo s kopalnico in s prvovrstnim zdravniškim kadrom. Vse je kazalo, da bo tu mnogim povrnjeno zdravje, mnogi ranjenci bi bili okrevali in velikemu številu borcev ne bi bilo prizadetega toliko gorja, če ne bi bil neki nemški zdravnik zločinsko izdal položaja potem, ko je dezertiral iz partizanskih vrst. Po njegovem pobegu so bombniki ne-usmiljeno metali bombe na bolnišnico in jo popolnoma uničili. Tudi ta surovi, nečloveški zločin nad ljudmi, ki so bili bolni, ranjeni in ne-sposobni za obrambo, izpričuje barbarsko početje naroda, ki se je postavljajal s svojo visoko kulturo.

Poslovil sem se od dobrih ljudi. Mimo pašnikov in žitnih polj skozi vas Rečkovac sem došel na široko cesto, ki drži iz Drvarja na Oštrelj. Na železniški postaji Pasjak je že bila pripravljena derezina za odhod, kot bi bila naročena zame. Upravnik mi je dovolil, da sem prisedel. Derezina je drvela navzdol; na izpostavljenih mestih sem stegnil roko na zavoro in zmanjšal brzino. Na ovinkih se mi je zdelo, da bi se utegnila prevrniti in se skotaliti proti Uncu. Na drugi strani Unca na vzporedni višini pa sem videl železniško progo, ki iz Drvarja zavije po pobočju Kamenice proti Kninu. Pri Drvarju sva se ustavila. Oprtal sem svoj nahrbtnik, se zahvalil za prijetno vožnjo in odšel veselo na delo.

Prekrižaril sem vso Bosno — široko, prostrano pokrajino naše domovine, zemljo zanimivo in slavno. Povzpel sem se na mnoge planine in gore skupaj s sarajevskimi tovariši-planinci, ki se poslu-žujejo prevoznih sredstev in udobnih planinskih domov pri svojih vnaprej dobro pripravljenih planinskih podvigih. Toda na Klekovači je bil malokdo izmed njih in dvomim, da bi se nanjo povzpел zgolj iz planinskih nagibov. Logar Miljević iz Otaševca mi je rekel: »Kle-kovača je planina za gozdarje in lovce.« Hotel mi je s tem povedati, da Klekovača ni gora brez nevarnosti.

Meni je Klekovača eden izmed biserov v nizu gorskih doživetij.

Rudo Goljak:

MOJ PRVI POHOD NA SNEŽNIK

eprav se bližamo že deseti obletnici osvobojenja Slovenskega Primorja, še vedno nismo pokazali pravega razumevanja za gorstvo tega lepega kosa naše domovine. Nekaj pozornosti smo posvetili samo Julijskim Alpam v Gorenji Soški dolini, a ostale primorske gore so prav tako zanemarjene kakor v času, ko nas je od njih še delila državna meja.

Sicer je res, da v Slovenskem Primorju nimamo visokih gora z nevarnimi vzponi in posebnimi plezalnimi problemi, toda planinci lahko najdejo tam vrsto vrhov s krasnim okoljem in čudovitimi razgledi na Furlansko nižino, Tržaški zaliv, Kras, Istro in Kvarner. In če smo na ozemlju Slovenije izpred leta 1945 obiskali in opisali že skoraj vse, tudi take vzpetine, kot so Šmarna gora, Katarina in Jošt, se moramo res čuditi, da gremo brezbrizno mimo Čavna, Nanosa, Slavnika, Javornika, Snežnika in ostalih vrhov primorskega sredogorja.

Ali ne bi kazalo propagirati organiziranih izletov na te naše lepe vrhove? Med obema vojnama Italijani niso zanemarjali takih iniciativ, četudi imajo v Italiji svetovnoznane gore. Zavedali so se pač tudi političnega pomena takih pohodov.

Morda zato ne bo odveč, če obudim v »Planinskem Vestniku« spomin na svoj prvi pohod na Snežnik, najvišjo goro Slovenskega Primorja izven Julijcev. Napravil sem ga kot dijak še pred pričetkom prve svetovne vojne, torej v času, ko je bilo sistematično planinstvo pri nas šele v začetkih. Takrat se mi seveda še sanjalo ni, da bi utegnil postati slovenski Snežnik že čez nekaj kratkih let italijanski Monte Nevoso in dati knežji naslov pustolovcu Gabrielu D'Annunziu.

Že med šolskim letom smo se dogovorili, da bomo meseca avgusta pohiteli na Snežnik, kralja notranjskih gorá. Zbirališče smo določili pri prijatelju Milanu v Knežaku, ki je dobil tudi naročilo, naj po svoji uvidevnosti sam določi natančnejši datum.

Ko sem prejel dopisnico, sem se napotil v Postojno in od tam s tovarišem Vladimirjem in Ivanom z vlakom do Šentpetra na Krasu (sedaj Pivka). Opremljeni s palicami in nahrbtniki ter z nekaj kronami v žepih smo jo mahnili s postaje po cesti proti Knežaku. V vročem poletnem dnevu je bila prašna in razgreta, kar pa ni prav nič motilo naše židane volje, saj smo bili mladi, zdravi in polni veselega pričakovanja.

Cesta od Šentpetra proti Snežniku se vije po kraški planoti, ki pa tu še nima videza divje razrite pokrajine Goriškega Krasa, in poteka ves čas v nadmorski višini nad 500 m. Vasi in vasice si kar »podajajo roke«: Radohova vas (552 m), Parje (544 m), Drskovče (562 m), Zagorje (565 m) in Knežak (581 m). To je pokrajina, v

kateri je živel, pisal, pesnil, komponiral, pel in pil narodni buditelj Miroslav Vilhar, graščak na bližnjem Kalcu. Na to Zagorje se nanaša tudi njegova znana in že davno ponarodela pesem:

Zagorski zvonovi
prav milo pojo,
gotovo mojo ljubo
k pogrebu neso...

Nekaj kilometrov desno od ceste, med Dreskovčami in Zagorjem, je tudi znameniti Šilentabor, kmečka trdnjava proti Turkom, z zgodovinskimi dogodki, ki jih prav tako opevata pesem in proza. Na severu, severovzhodu in vzhodu zaključujejo planoto temni javorjniški in snežniški gozdovi. Ljudstvo je tu žilavo in zdravo, utrjeno v trdem delu in prepričano od kraške burje. Poljedelstvo je bolj skopo; več dajeta živinoreja in gozd.

V Knežak smo jo primahali pozno popoldne in našli tam poleg Milana še enega tovariša, ki nas je bil prehitel. Milanovi starši so nas štiri gostoljubno sprejeli pod streho. Spali smo sicer malo na tesnem, pa prav tako dobro kakor na pernicah. In naslednjega dne je bil praznik. V Knežaku se je zbralo precej domačih in okoliških vaščanov. Okoli cerkve so bili postavljeni šotori kakor ob pravem sejmu in počutili smo se praznično še mi, čeprav nas je čakala noč brez spanja. Sklenili smo namreč, da moramo biti ob sončnem vzhodu 16. avgusta že na vrhu Snežnika.

Počakali smo še na dva tovariša, ki sta prispela šele popoldne, in odrinili proti večeru v Koritnice (623 m), zadnjo vas pred samotnim kraljestvom kralja notranjskih gorá. Sonce je pravkar zašlo za Kras v smeri Trsta, ko smo se ustavili v koritniški gostilni, da si naročimo nekaj toplega za večerjo. Prišli pa smo med pivce, pevce in plesalce, ki so premotili nekatere naše fante, da so se še sami nekajkrat zavrteli. Opozarjanje nas ostalih, da ples pred tako turo ni priporočljiv, je bilo kot bob ob steno. Le s težavo smo jih oddvojili od plesalk in spet spravili v pohod.

Nebo je bilo popolnoma jasno in polno zvezd, ko smo zapustili Koritnice in stopili na stalno se vzpenjajočo gozdno cesto, držečo v dotlej še neznani svet. Cesta se je polagoma dvignila na 683 m ter nato na 783 in 914 m nadmorske višine. Zadnjo višino smo dosegli na razpotju med vrhovoma Pleče (1156 m) in Devin (1029 m), kjer smo krenili na desno. Mesečina, ki je medtem razlila svojo mehko svetlobo čez pokrajino, nam je risala ob obeh straneh ceste tenje mogočnih hoj, smrek in bukev. Iz goščave so se turobno oglašale sove in še povečevale temačno skrivnostnost gozdnega prostranstva.

Pod Velikim Javorjem (1322 m) smo se ločili od razmeroma dobre gozdne ceste in krenili v levi smeri na razrito pot, po kateri smo dospeli že po nekaj sto metrih do oglarnice, pri kateri smo našli dva oglarja. Eden je spal, drugi pa je še bedel in čuval ogenj. Budni je debelo pogledal, ko je opazil pred seboj sedem s palicami

oboroženih nočnih prikazni, ko smo mu pa povedali, da smo na Snežnik namenjeni dijaki, se nas je razveselil in nam dovolil, da smo si pri njegovem ognju skuhalo čaj, za kar smo se mu oddolžili z žganjem in cigaretami. Tu smo si izbrali tudi glavno počivališče in smo vneto poslušali oglarjevo pripovedovanje o dogodivščinah v snežniških gozdovih. Natanko nam je obrazložil tudi »kuho« oglja in revno življenje samotnih oglarjev. Bil je skoraj za pol stoletja starejši od nas, pa še neverjetno trden in žilav korenjak, kakršnega more vzgojiti samo gozd.

»Sredi gozda sem se rodil in sredi gozda bom umrl,« nam je pripovedoval starec. »Gozd je bil in je ves moj svet in za nobenega drugega ga ne bi zamenjal. Družčina? Kaj je človeku potrebna družčina? Ljubše so mi divje goščave in gozdne živali; tudi zveri. Te človeka ne razočarajo. Volkovi? Če jih je kaj? Da, tudi s temi sem se že velikokrat srečal. V snežniških gozdovih jih je vedno nekaj, a bolj na vzhodni strani, kamor prihajajo iz Kočevskega in Gorskega kotarja. Stalni domačini so redki, nevarni so pa le pozimi. Samo kadar ima volkulja mlade, ji človek ne sme priti blizu; o tem sem se nekoč pred davnimi leti tudi sam prepričal. Nevarnosti sem pobegnul na drevo. Volkulja je nekaj časa oprezala pod deblom, pa se je zaradi uhajajočih ji mladičev kmalu naveličala in se oddaljila. Splezal sem spet na tla in jo odkuril, zakaj bil sem brez vsakega orožja! Še sekire nisem imel pri sebi.«

»Pa ponoči?« smo ga vprašali.

»Ognja se volk boji in mi oglarji nismo nikoli brez njega,« je pripovedoval dalje. »Medvedi? Ti so bolj redki in namoč spodobni. Če prideš mimo njega, ko sedi in si liže tace, te pogleda in potem mirno nadaljuje svoje delo. Le redkokateri jo odkuri v goščavo. Če se pa srečata na poti, se ti umakne in te opazuje od strani. Nikoli me še nobeden ni napadel, čeprav sem se v svojem dolgem življenju že z mnogimi srečal. Moj brat Janez se je pa pred kakimi tridesetimi leti sprl z manj vljudnim kosmatincem, pa mu je z gozdarsko sekuro preklal glavo. Moj oče se je bil v mladosti spopadel celo z risom. Odnesele je brazgotine, ki so mu do smrti ostale. Zdaj risov tod že davno ni več, vsaj odkar sem jaz živ ne. Iztrebljeni so do zadnjega. Srne? Te so moje prijateljice. Zgodilo se je že, da so v zimski stiski same prišle k meni in mi iz rok jemale hrano. Živali nagonsko slutijo, komu smejo in komu ne smejo zaupati. Tako je življenje v gozdovih. Prav nič ni dolgočasno, če gozd ljubiš že od mladega. V mestu bi umrl od dolgočasje in tesnobe. Bilò bi mi kakor v kletko zaprtemu medvedu.«

Posloveli smo se od zgovornega oglarja, krenili dalje in pod Grčovcem (1451 m) prispeli na drugo gozdno cesto. Tu je nastal med nami spor. Pravzaprav samo med Milanom in Ivanom. Zadnji je hotel, naj krenemo na desno v Grdo drago in se od tam vzpnejo na vrh Snežnika, prvi se je pa zavzemal za pot na levo; in ko nam je obrazložil, da smer skozi Grdo drago ni za nočne vzpone, ker je prestrma, brez pravih poti in bi se v temi lahko izgubili, smo se po

demokraciškem glasovanju odločili za Milanovo smer. Nismo pa krenili do konca po cesti, ampak smo že kmalu zavili na slabo, a krajšo pot, po kateri smo pri Peklu na višini 1301 m spet dosegli cesto. Od tu smo šli po ridah navzgor v smeri Malega Snežnika. Ob koncu ceste smo se odločili za drugi počitek in okrepičilo. Mesec je že ugasnil in zadišalo je po bližajočem se jutru. Morali smo počitek hitro prekiniti in pohiteti po poteh in stezah proti vrhu. Strmina je naglo naraščala in z njo vred tudi jutranja svetloba. Tako smo prispeli pod Mali Snežnik (1688 m) in odbrzeli proti Velikemu Snežniku (1796 m), kamor smo prišli skoraj prav ob sončnem vzhodu.

Temni in nedogledni snežniški gozdovi, ki se nadaljujejo na severozahodu in severu v javorniških, na vzhodu v kočevskih in na jugovzhodu v gorskokotarskih, so bili še skrivnostno mračni in po globelih so ležale meglice. Ozračje je bilo hladno, a popolnoma mirno. Šele pozneje je zavel veter. Obstali smo pri triangulaciji in se zastrmeli v daljavo nad kočevske gozdove. Tam je bilo nebo rahlo pordečeno in prav tik nad obzorjem se je dvigala kvišku velika, krvavordeča sončna obla. To je bil največičastnejši naravni prizor, kar sem jih bil do tistega jutra videl. Srca so nam utripala v zanosu. Popolnoma je bila pozabljena neprespana noč z dolgim in napornim pohodom od Knežaka do vrha. Ivan je prvi zavriskal in sledili smo mu še ostali. Potem je zaorila iz naših grl za tisti trenutek res najprimernejša pesem:

Na planincah sončece sije,
na planincah luštno je...

Zdaj smo si lahko ogledali tudi sam vrh Snežnika. Gozd se neha nekaj sto metrov pod njim. Naprej gor raste gosto in hudó krivenčasto ruševje (pač posledica burje), ki se konča v travnikih, pomešanih s skalami in gruščem. Blizu pod vrhom je globok, podolžen, a ozek prepad z navpičnimi stenami. Podoben je veliki poki. Kdor ne bi vedel zanj in bi z vrha stekel navzdol proti njemu, bi brez pomoči zgrmel vanj in obležal mrtev na večnem ledu in snegu, ki leto in dan pokriva dno, zakaj ko bi ga opazil, bi bilo že prepozno; ne bi se mogel več ustaviti. Travniki okoli vrha so porasli s travo in sredogorsko, pa tudi visokogorsko floro, med katero je neverjetno veliko planik. Te rastejo kar v grmičih med travo, a so bolj razpotegnjene, manj z dlačicami obrastle in bolj zelene kakor one v Alpah. Natrgali smo si jih za spomin brez nevarnosti, da bi kakor koli ogrozili njihov obstanek. Toliko jih je. Sicer pa je Snežnik severozahodni odrastek dinarskega gorstva z vsemi tipičnimi znaki te formacije, četudi je porasel z gozdom in travo.

Počasi se je dvigalo sonce iznad kočevskih gozdov; meglice in temine po globelih so izginjale in v prekrasnem jutru se nam je odpiral čudovit razgled na prav vse strani. Snežnik je v vsem južnem delu Slovenije najvišja gora. Vse do Julijskih Alp, Karavank in Kamniških planin nima tekmeča. Pod njim so Čaven, Nanos,

Javornik, Rog in istrski vrhovi z Učko vred. Popolnega razgleda pa tisti dan vendarle nismo imeli. Sever je bil rahlo zameglen, da smo mogli le kdaj pa kdaj opaziti obris posameznih delov Julijcev s Triglavom, Karavank in Kamniških planin. Zato je pa ležal kakor na dlani pred nami ves ostali okolni svet na vzhodu, jugu in zahodu.

S severozahoda sta nas pozdravljala Čaven in Nanos z ostalimi vrhovi v Trnovskem gozdu in v Hrušici. Na zahodu je ležal onkraj Pivške planote in Vremščice sivi Goriški Kras, izgubljač se tam daleč daleč v Furlansko nižino in Tržaški zaliv. Na jugozahodu je segal pogled čez Brkine do Slavnika (1028 m), tega osamljenega mejnika slovenskega ozemlja v osredju zahodne Istre. Od Slavnika dalje na jugu v smeri vzhoda so zapirali obzorje vrhovi močno razčlenjene in razpotegnjene Čičarije: Rašušica nad že hrvatskimi Vodiciami (1084 m), Žabnik (1024 m), Orljak (1106 m), Brajkov vrh (1092 m), Planik (1273 m), Brložnik (1095 m) in Cerkveni vrh (1103 m), izza katerega je gledala Učka (1396 m), najvišja gora vse Istre, tolikokrat opevana in opisovana.

Močno raztrgana je Čičarija in deli kakor mogočna pregrada severni, slovenski kos osrednje in vzhodne severne Istre od srednje in južne s hrvaško govorico, razkrojeno na vrsto čakavskih, štokavskih, ikavskih in ekavskih narečij. Njena vloga se ne odraža samo v klimatskem učinku, ko zaustavlja tople morske zračne tokove in jim ne dopušča, da bi prosto vdirali dalje na celinski sever, ampak tudi v zgodovinskem, ker je prav ona določila razmejitve med Slovenci in Hrvati. Če ne bi bilo tega pregradnega gorovja in Čičev, bi bil šel jezikovni razvoj drugo pot.

Ko je bila namreč v zadnjih stoletjih srednjega veka po vojnah, turških vpadih in pustošenjih ter velikih epidemijah celinska Istra skoraj brez ljudi, je tedanja fevdalna gospoda priklicala vanjo z Balkana pred Turki pobegle Hrvate, Srbe in celo Črnogorce in Aromune, ki so se nastanili med še preostalim prvotnim prebivalstvom. Višavje med Trstom in Reko so zasedli pastirsko nomadski Aromuni, ki so še stoletja ohranili svojo romunsko romansko govorico. S tem so popolnoma presekali jezikovno zvezo med istrskim severom in jugom. Zato je prevladala južno od Čičarije govorica priseljencev srbskohrvatskega porekla, ki pa je zlasti pri nekaterih skupinah še dandanes močno pomešana s slovenskimi besedami in naglasi (Buzetčani, Čakavci itd.). Toda od Slovencev in Hrvatov popolnoma obkroženi Čiči se jezikovno niso mogli obdržati, zlasti še zaradi tega ne, ker so bili preveč razpotegnjeni na eni in zoženi na drugi strani, mimo tega pa še razbiti po grebenih in posameznih dolinah in dolinicah. Njihov jezik je sicer počasi, a nenehoma ginil. Pred petdesetimi leti so v dveh ali treh čiških vaseh nekateri stari ljudje še znali aromunski, zdaj pa ni menda nikogar več, ki bi še obvladal govorico prednikov. Na južni strani so se pohrvatili (kakor so se v ostali Istri tudi pravoslavni Srbi in Črnogorci, ki so prisiljeni po fevdalni in cerkveni gospodi morali prestopiti v katoliško vero), na severni pa poslovenili. Tu poteka zato zdaj tudi meja med

LR Hrvatsko in LR Slovenijo. Zanimiv srednjegorski svet, vreden obiska!

Toda vrnimo se s te zgodovinske ekskurzije na vrh Snežnika, zakaj tik vzhodno od Učke se nam odpre najkrasnejši razgled na Kvarner. Kakor na barvasti specialki leži pod nami Reški zaliv, ves oblit od sončne svetlobe. Vzhodna obala z mesti, mesteci in zaselki se vije tja dol do častitljivega Velebita; na desni sinje morje in v daljavi kvarnerski otoki Krk, Rab, Cres, Lošinj, ki so pripadali takrat še Istri. Opatijsko letoviško riviero zakrivajo Učka in njeni vzhodni odrastki. Od tu, s Snežnika, je ta svet čudovito lep, čeprav vemo, da je po suhih, skalnatih kraških obronkih in obalah življenje prebivalstva več en boj za skromni obstanek.

V tistem času, pred več kot štiridesetimi leti, so bili povsod še predeli s pragozdovi, kamor nikoli ni bila segla sekira. Dandanes bi težko še kje našli kak tak kos nedotaknjene gozdne narave. Civilizacija žre gozdove. Redčijo se bolj in bolj in z njimi nekdanja prvotnost. Le medvedi so se, odkar so zaščiteni, spet pomnožili in množe se, čeprav nezaščiteni, tudi volkovi in divji prašiči. Samo risi so za vselej iztrebljeni iz slovenskih in hrvatskih gozdov.

Tako sem se tistega sončnega dne v davnem avgustu prvič na lastne oči prepričal, da je s Snežnika res edinstven razgled ne samo čez pol Slovenije, ampak tudi čez znaten del severnozahodne Hrvatske, posebno še čez Kvarner. V tem more Snežnik tekmovati z marsikaterim domačim in tujim dosti višjim vrhom. Mimo tega je pa dostopen brez težav v navadni opremi tako s pivške kakor tudi z loške strani.

Mitja Šarabon:

NA OLTARJU

*Iz tihe nočne ure raste svet
skrivnostnih senc, neznanih kilometrov
do zlatih sonc, prostorov, časov, vetrov,
do temnih dalj, ki vanje sem ujet*

*in v njih doma sem in sem ves jim tuj.
Upognjen kakor starec od bremena,
ki mu ne najdem dna in ne slemena —
doživljam valovanje živih struj,*

*ki vro v svetovih, v meni, v sončnem prahu.
Strmeč poslušam večno melodijo
vseh barv in luči, ki se ne ustavi*

*nikoli in nikjer. In v srečnem strahu,
ko me lepota žge in groza davi —
spreminjam se v vesolja simfonijo.*

PREHRANA IN ŠPORT

Planinski Vestnik je objavil v svoji decembrski številki 1. 1954 v članku »K prehrani na visokih gorah« tabelo za dnevni obrok hrane alpinista, ki ima 70 kg teže. V prvih petih postavkah vidimo, da so kot hraniva navedeni otrobasto žito, otrobasta moka, ovseni riž, kaleča pšenica. Čemu neki otrobi? Saj je vendar bela moka najboljša za prehrano in sega vse le po belem kruhu. Otrobe pa naj jedo prašiči?

Tabelo je sestavil Ralph Bircher. Reformo prehrane pa je začel dr. M. Bircher - Benner že l. 1897, torej v letu, ko je holandski zdravnik dr. Eijkman odkril prvi vitamin B₁. V tem letu je otvoril dr. M. Bircher - Benner v Zürichu zdravilišče, da bi mogel na bolnikih uresničiti zdravilne učinke hrane spričo novih spoznanj. Spoznal je namreč, da hranilnost hrane ni samo v beljakovinah, maščobah, ogljikovih hidratih, rudninskih snoveh in vodi, temveč še v neki drugi vrednosti hrane, ki je dotlej še niso upoštevali. Ugotovil je, da je tako imenovana »kemična energija« hrane, gonilna sila življenja v celicah in organizmu, identična s sončno lučjo, da kalorije same ne povedo ničesar o kakovosti hrane. Ugotovil je, da se ta sončna vrednost hrane ustvarja samo v rastlinah, ki imajo zaradi tega najvišjo hranilno vrednost. Ta najvišja hranilna vrednost se odlikuje tudi po tem, da krije potrebo po energijah organizma z najmanjšo množino hrane, pri čemer dosežemo najboljši uspeh storilnosti in zdržnosti in so tudi notranji organi najmanj obremenjeni. To pa ne pomenja samo idealne prehrane, temveč tudi zdravilno silo. Spoznal je tudi, da vsaka kemična preobrazba hrane njeno vrednost zmanjšuje. Take spremembe se vrše pri daljšem vskladiščenju, pri razkrajanju rastlin in živali in pri kuhanju hrane, torej pod učinkom vročine. Spoznal je tudi, da je narava ustvarila v celem plodu in celem žitnem zrnu enoto, prehrambeni integral, kjer so vrednote sončne luči primerno porazdeljene tako, da pomeni odstranitev enega organskega dela oškodovanje tega integrala in s tem tudi učinkovitosti hrane. Iz tega sledi med drugim tudi nepravilnost mletja bele moke in poliranje riža. Zato najdemo v prvih petih postavkah tabele moko z otrobi, ovsen riž in kalečo pšenico.

Tudi dvajset let pozneje nastala atomska teorija v fiziki je potrdila njegovo domnevo. Ako navežemo to z izsledki spektralne analize, vidimo, da se sončna luč vsrkava po spektralnih vrednotah in tako tudi izžareva. Do sedaj so gradili prehrambeno teorijo na izgorevanju (na kalorijah). Toda obstoji še druga energija, o kateri ni bilo doslej še nič znanega, energija, ki izvira iz vsrkavanja luči zunanjih atomskih krogov in ki je identična s sončno lučjo, ako je bila na soncu nakopičena. In ravno v rastlinstvu je največ nakopičene sončne luči. Rastline so nekaki akumulatorji sončne energije. Sončna toplota ne služi samo za ogrevanje. To potrjuje tudi veda o vitaminih. Mleko krav, ki jih je obsevalo sonce, je obvarovalo teleta, ki so sesala to mleko, pred rahitido. Teleta, ki jih sonce ni obsevalo, so postala rahitična.

Kozo so krmili v zaprtem hlevu z otrobi, pšenico, rižem in ovseno slamo. Po nekem času je začela koza izločati več kalcija, kot ga je prejemale iz hrane. Brž ko so spustili kozo na pašo, na sonce, pa je postala presnova kalcija zopet normalna. Olivno olje, ki nima nikakega protirahitičnega učinkovanja, učinkuje po obsevanju z ultravioletnimi žarki kot ribje olje, zdravilno. Ker so ti kratkovalovni žarki v sončnem spektru še na ultravioletnem koncu, se je posrečilo z obsevanjem oziroma s sončenjem ozdraviti rahitis.

C. v. Noit je spoznal, da so beljakovine, maščobe, ogljikovi hidrati in voda najvažnejše sestavine naše hrane. Toda, ko je Bunge krmil skupino miši s tako hrano v pravilnem razmerju, je opazil, da so miši začele bolehati, so shujšale, izgubljale dlako, oči so postale motne in brez bleska, miši so kmalu poginile. Ko pa je Hopkins dodal taki skupini mleka, so se začele miši zopet normalno in lepo razvijati.

Iz takih poskusov je bilo jasno, da življenjskega motorja ne moremo vzdržati samo z beljakovinami, maščobami, ogljikovimi hidrati, rudninskimi

solmi in vodo, temveč, da so potrebne še druge snovi, ki jim je dal Poljak Funk l. 1914 ime vitamini. Dr. Eijkman je odkril prvi vzrok bolezni beri-beri. Neka snov, ki se nahaja v ovojni riževi kožici, ima v sebi zdravilo za to bolezen, ki nastane, ako te snovi manjka v hrani. To je vitamin B₁. Kjer koli odstranimo žitnemu zrnu kalček in ovojnico in nam služi za hrano samo jedro zrna t. j. škrob, odstranimo ta vitamin. Ne samo poliran riž, tudi bela pšenična moka, pecivo iz bele moke, zdrob, bel kruh so brez vitamina B₁ in povzročajo, ako tvorijo glavni del hrane, vse one bolezenske posledice, tako pri ljudeh kot pri živalih, kakor pri bolezni beri-beri. Na Japonskem je bilo takih bolnikov letno 50 000. V japonski armadi, ki so jo prehranjevali z oluščeni rižem, je zbolelo 40% moštva. V rusko-japonski vojni so imeli Rusi 75 000 bolnih za to boleznijo. Ko so začeli dodajati hrani krompir, sadje, peso in kruh iz polnega zrnja, se je zdravstveno stanje na mah izboljšalo. In če že nimamo v Evropi zaradi kolikor toliko mešane hrane nikake bolezni beri-beri, pa imamo mnogo težkih kroničnih obolenj, mnogotera hiranja in oslabljenja konstitucij in telesne oslabelosti, za katere so vzroki prav tako nejasni in skrivnostni, kot so bili pri beri-beri. Ali niso morda izčrpanosti v gorah tudi v zvezi z neprimerno hrano? Ali ni tudi pri nas mnogo ljudi, ki so navidez zdravi, ki pa jim žleze notranjice slabo delujejo, ne da bi vedeli zakaj? Živimo v boljših razmerah, imamo kopico kuharskih knjig (v katerih pa ne najdemo niti pouka o kemični sestavi jedil, kaj šele o vitaminih) in vendar so tu bolezni slabosti, trpljenja in hiranja, ki jim ne vemo vzrokov. Nemara so posledica slabe prehrane in se nam o njihovih vzrokih in zvezah niti ne sanja (n. pr. ledvični, žolčni kamni in vitamin A).

Popolno pomanjkanje nekega vitamina povzroča tipično avitaminozo. Toda sleherni pomanjkanje ne povzroča takoj hude bolezni. Veliko je bolezenskih pojavov, ki nam dajejo znake komaj opazne avitaminoze v nejasni in motni obliki. (N. pr. pomanjkanje vitamina C se ne pojavlja takoj kot skorbut, temveč ima veliko oblik, n. pr. nagnjenje k raznim okužbam, pomladansko utrujenost, obolenja sečnega mehurja in ledvic, krvavitve itd.)

Po teh prej navedenih teoretičnih pojasnilih naj navedem v naslednjem nekaj temeljnih oziroma načelnih točk nove prehrane po navodilih dr. M. Bircher - Bennerja.

Vitamini se zgrajujejo samo v rastlinah in jih dobivamo v zadostnih množinah le v zelenjavni presni hrani.

Živalski svet živi od sončne energije, ki se nahaja v vitaminih. Nekateri vitamini so nakopičeni v živalskih organih (jetrih).

Vse vrste mesa, tudi perutnina in ribe so slabi viri energije za človeka. Živalska hrana preživlja zveri, ki jo požro kot plen s krvjo in mesom še živo. Meso usmrčene živali, ki je kuhano, pa ne krepi človeka. Ako hranimo človeka samo z mesom, umre kot človek, ki so ga sestradali brez hrane.

Človeška hrana ne sme biti kisla, temveč mora imeti presežek alkalij ali baz, le tako ostane telo zdravo. Presežek baz se nahaja samo v rastlinski hrani, od hrane živalskega izvora pa v krvi in mleku. Žitarice, meso, sir, jajca pa tvorijo kislo hrano. Živila s presežkom kislin so: meso, slanina, jajca, sir, sirček, surovo maslo, margarina, bela moka, prepečenec, testenine, ovseni kosmiči, pšenična moka, neoluščen in oluščen riž, leča, bel fižol, suh grah, brusnice, lešniki, kakao v prahu.

Pretežno bazična jedila pa so: vsa zelenjava, sadje in vse korenske rastline, mleko in živalska kri.

Pretežno bazičnost dosežemo le, če bistveno zmanjšamo mesno, mastno, jajčno in žitno hrano in povečamo rastlinsko hrano, če le mogoče presno, v obliki solat. Ako je bolnik prenatrpan s kislinsko hrano, potrebuje za ozdravljenje izdatno bazično hrano.

Pri kisli hrani nastane v organizmu lakota po bazah in vitaminih, kar se manifestira kot občutek lakote sploh ter drži k požrešnosti in alkoholizmu. Pomanjkanje baz in vitaminov hoče telo nadomestiti z večjo množino hrane.

Za zdravljenje in uspevanje mora človek velik del svoje hrane užiti presne. Vsaj 50% hrane naj bo nekuhane.

Mc. Carrison je hranil opice s hrano iz parnega lonca. Poginile so v 100 dneh, 30% pa jih je imelo želodčne čire. S pomanjkanjem presne hrane se poveča ječnost, poželenje po dražilih, (sol, alkohol, meso, kava, čaj, čokolada, kislina in pikantna jedila).

Pozneje pa se pojavi neječnost in bolezen.

Usodno je, ako stoje jedila na štedilniku, ali jih pogrevamo, pri čemer se uničujejo vitamini (zlasti vitamin C) in je možno, da se razvije skrit skorbut (zobna obolenja, hemoroidi). Nespametno je, ako poparimo ali kuhamo zelenjavo (tudi krompir) in vodo nato odlijemo in z njo dragocene vitamine in rudninske snovi.

Bel kruh in bele žemlje, vsa fina peciva, fina bela moka, oluščen riž, zdrob so zelo denaturirana živila. Ako sestoji vaša hrana pretežno iz takih živil, je neizogibna posledica bolezen.

Meso nam ne daje moči in zdravja, obtežuje našo presnovo, krvni obtok in izločila ter povzroča preokisljenost, pomanjkanje vitaminov in zastajanje sečne kisline.

Toda s tem, da smo v naši hrani opustili meso, še ni dosti storjenega, ako uživamo še nadalje kuhano hrano. Kakor že omenjeno, mora sestava jedil obstajati najmanj iz 50% presne (nekuhane) hrane.

Ako pregledamo tabelo, ki jo je priobčil Planinski Vestnik, natančneje, vidimo, da je od skupne teže 780 g dnevnega obroka 431,5 g (55,3%) ogljikovih hidratov. To je razumljivo. Gonilna sila ali telesna energija je odvisna od sladkorja, ki ga najdemo povsod v mišicah, v krvi (0,1%), glavna zaloga pa je v jetrih. Pri fizičnem delu se porabi najprej sladkor v mišicah, ki se krčijo in stezajo ter opravljajo pri tem neko delo. Pri delu se razkraja sladkor najprej v mlečno kislino, ki ustvarja v mišicah občutek bolečine in utrujenosti, pospešuje pa krvni obtok, ki dovaja več kisika, zaradi česar zgori mlečna kislina v vodo in ogljikovo kislino, ki jo izdihavamo. Ko zmanjka sladkorja v mišicah, se porabi sladkor iz krvi. Ko se sladkor v krvi zmanjša, ga pošljejo v kri jetra. Ako pade sladkor v krvi na 0,5%, to je za polovico normalne količine, je človek utrujen in izčrpan. To stanje nastopi po kakih štirih urah težkega dela. Pri treniranih ljudeh se pri napornem delu poveča predvsem sila srčnega utripa, pri netreniranih pa število utripov.

Morebiti je v tabeli omenjena množina ogljikovih hidratov že zadostna tudi za vrhunske napore. Odlično sredstvo za krepitev srca pri utrujenosti je po ugotovitvah švicarskega zdravnika dr. E. Kocha — med. Med vsebuje izredno malo dušičastih spojin. Ledvice, ki take snovi izločajo, imajo z njim le malo dela. Med prehaja naravnost v kri in ne pušča za seboj nikakih neprebavljivih ostankov. Preprečljiv poskus, ki so ga napravili s poskusno živalco. Vbrizgali so ji v kri med, ki ga je srčna mišica takoj posrkala, tako da je začelo srce, ki so ga pustili, da je že skoraj povsem onemoglo, zopet normalno utripati.

Gnitje beljakovin v črevesju, ki je posledica delovanja bakterij, preprečimo v zelo veliki meri z uživanjem jogurta zlasti med treningom ter očistimo tako telo raznih strupov, ki jih črevo vsrkava in prehajajo v krvni obtok.

Pred nekako petimi leti so Rusi sklenili, da si bodo v športu osvojili svetovno prvenstvo. Najvažnejše naloge sovjetske športne kulture so: množični razvoj športa, zvišanje zmogljivosti sovjetskih športnikov in s tem izvojevanje svetovnih rekordov v najvažnejših športnih panogah. V knjižici N. N. Jakovljeva o »Načinu življenja in prehrani športnika«¹ je govora, da je zdravje in zmogljivost v mnogočem odvisna od njegove prehrane. Opustiti je treba alkohol, tobak, spolno razbrzdanost. Sovjetskim športnikom odsvetuje dražila. Dnevno se morajo vaditi v jutranji gimnastiki, po jedi počivati, spat pri odprtih oknih itd. Športniki se morajo kvalitativno polnovredno prehranjevati, kar dosežejo z zadostno množino beljakovin, od katerih naj bo polovica živalskega izvora (zakaj baš polovica?). Na razpolago naj bo dovolj presnega

¹ Knjiga N. N. Jakovljeva je izšla v nemškem prevodu pod naslovom: »Lebensweise u. Ernährung des Sportlers« von Prof. Dr. med. A. Scheunert im Sportverlag G. m. C. A. Berlin N. W. 47 1953.

sadja in zelenjave. Zlasti so važni vitamini B skupine (B₁, B₂ in PP), vitamin C ter mineralne snovi fosfor in kalcij.

Presenetljivo je, da tudi Rusi stavijo vse na velike množine beljakovin in mesa. Za izbrano moštvo znaša dnevni obrok za moža med treningom:

176 g beljakovin (84 živalskega izvora),

160 g maščob,

880 g ogljikovih hidratov,

5317 kalorij.

Glede vitaminov in rudninskih snovi ni podatkov.

Izraženo z živili:

440 g mesa in rib,

924 g ogljikovih hidratov (bel kruh), sladkor, pšenična moka, makaroni, riž,

130 g surovega masla,

40 g topljivega sira,

200 g rženega kruha,

655 g sveže in kuhane zelenjave (veliko korenja, kumar, zelja, malo paradižnikov, čebule in paradižnikove mezge),

400 g krompirja,

30 g posušenega sadja (rozine).

Jakovljev utemeljuje, da je življenje pač obstoj beljakovin in ta obstoj je v stalnem obnavljanju kemičnih sestavin teh teles. V nasprotju s tem kemističnim nazorom bi navedel stavek, ki sem ga čital pri Haecklu: »Življenje na zemlji ni nič drugega kot iz sončne luči nastalo življenje.«

Ne da bi videli v ruski prehrani glavni vzrok njihovih uspehov, opozarjamo na bližnjo domnevo, da izrabljajo Rusi s pomočjo zelo sistematičnega in temeljitega poklicnega treninga in vsega mogočega pospeševanja in specializacije prednost, da razpolagajo z ogromnim rezervoarjem še neiztrošenih telesnih konstitucij, ki je nastal iz povsem drugačnih, skopih, bolj naravnih in frugalnih hraniv. Zlasti dvomi dr. R. B. o športni dolgoživosti, ki jo obljublja Jakovljev ob taki prehrani in ki bi bila v primeri z Zapadom še enkrat daljša ter pripominja k temu, da si bolj hitre potrošnje konstitucionalnih rezerv ob tej hrani ni lahko izmisliti. Ker zapadnjaki ne razpolagajo z onim rezervoarjem konstitucij, bi veljalo prej iskati pobudo pri onem indijskem hokejskem moštvu, ki je na olimpijadi l. 1936 vse svoje nasprotnike visoko premagalo, ne da bi uporabljalo mesno ali beljakovinsko nagajko (bič), ali pa pri britanskem Vegetarian Cycling and Athletic Club-u z bleščečo listo rekordov skozi 80 let nazaj, ki ima med svojimi rekorderji še enkrat tako dolgo športno dobo. Poučen je tudi primer R. Lapebie-ja, ki je imel kot kolesar veliko število sijajnih zmag, ko se je posluževal še mesne in beljakovinske nagajke. S temeljitim treningom se mu je posrečilo, da se je obdržal na višini, nato pa je prišel dokončni propad, ki se ga rekordni športniki tako zelo boje. Spoznal se je z nekim Touretom, ki ga je bodril, naj poskusi novo prehrano brez mesa in množine beljakovin. Devet mesecev pozneje je bil Lapebie zopet v najboljši formi in je postal zmagovalec v Tour de France pri najostrejši konkurenci.

Njegov mentor ga je opozoril na uspehe Vegetarian Cycling and Athletic Club-a in je tako doživel svojo fiziološko regeneracijo.

Spričo vzhodne športne ofenzive je to pač edina smiselna in potrebna protipoteza, pravi dr. R. Bircher.

UPORABLJENA LITERATURA:

Der Wendepunkt im Leben n. Leiden Monatsschrift Bircher-Benner Verlag Zürich XXXII Jhrg.

Dr. M. Bircher-Benner: Ungeahnte Wirkungen falscher und richtiger Ernährung, dr. G. Venzmer; Lebensstoffe unserer Nahrung.

Priroda, človek in zdravje.

Ostala literatura:

Dr. M. Bircher-Benner: Ernährungskrankheiten.

Kernsätze der Ernährung von dr. R. Bircher.

Bergsteigerkost.

Wendepunkt — Verlag A. G. Kronenstrasse 45, Zürich 6.

Ivo Valič:

ČEZ JAHORINO NA BJELAŠNICO

Bližal se je konec tečaja Državnega inštituta za fizkulturo v Beogradu in dan odhoda na sedemdnevno turo preko Jahorine na Bjelašnico, mimo Boračkega jezera na Prenj. Vodstvo tečaja je pripravilo vse potrebno, čakali smo le primernege vremena. Toda februarški dnevi nam niso bili naklonjeni in dan odhoda se je moral večkrat odložiti. Nekateri tečajniki so se že veselili, da bo ta obveznost odpadla. Slušatelji tretjega letnika so morali namreč obvezno napraviti letno planinsko in zimsko turo po zaključku letnega taborjenja in smučarskega tečaja. To veselje je bilo kar razumljivo, saj so bili bolj pristaši ostalih panog športa, atleti, plavači, nogometaši, košarkaši itd. in s prvimi smučanja so se seznanili šele na treh tečajih. Za planinstvo pa tudi niso kazali preveč razumevanja. Od starejših kolegov so slišali marsikaj o »divjih« pohodih in »strašanskih« naporih, ki so jih ti prestajali na turi od Komne preko Triglavskega pogorja v Bovec in čez Vršič v Kranjsko goro. Tehnični vodja teh tur slovi kot »zloglasen« hodec in neizprosni za kakršna koli opravčila raznih »izmikačev«, o čemer sem se tudi sam prepričal. Precej skeptično sem gledal na vso zadevo. Vedel sem, da bi marsikdo rad ostal doma. Za kratko dobo učenja so precej dobro obvladali smučanje, nekateri prav odlično. Bili pa so tudi pravi mojstri v lomljenju smuči in kar je glavno — s srcem niso bili pri stvari.

Na tečaju sem vodil grupo, ki se je tudi morala udeležiti ture. Veselil sem se, da bom lahko z njimi presmučal in prehodil to pot, od katere sem pričakoval kar največ užitka. Kateri planinec - smučar pa se ne bi? Tudi smučarske »probleme« Jahorine sem že dodobra spoznal in prekrasni tereni me niso več tako mikali — nadvladala je želja po novih doživetjih v tem za smučarja - turista še malo poznanem svetu.

Verjetno sem bil edini ali vsaj med redkimi, ki so se jezili nad muhavostjo vremena. Vodstvo tečaja se je odločilo, da se zavolje slabih snežnih razmer tura skrajša na tri dni. Odhod v vsakem vremenu!

Bil je najdaljši zbor. Eden je pozabil to, drugi ono in poslavljanju ni bilo ne konca ne kraja! Druga skupina naj bi čez dva dni napravila smučarsko turo preko Trebeviča v Sarajevo, kjer bi se vsi zopet sešli.

Končno je bilo tudi to pri kraju in šestintrideset ljudi s smučmi in težkimi nahrbtniki se je razvrstilo v kolono in počasi utonilo v gosti megli.

Vodstvo je prevzel Miha, ki so ga imenovali »carja Jahorine«. Poznal je vsako kotanjo, vsako drevo in grm na tem širnem gorskem masivu in tako nam že od vsega začetka ni bilo treba ravnati s kompasom in specialko. S temi smo bili dobro opremljeni, ker nam je bila pot pohoda popolnoma neznan. Za varnost smo imeli s seboj tudi dve brzostrelki. Volkovi so bili v tem času kaj predrzni!

Z Milošem sva zaključevala vrsto. Nosila sva težke nahrbtnike, v katerih je bila vsa oprema, ki sva jo prinesla s seboj. Seveda je zmanjkalo prostora za velik kos slanine, ki smo jo dobili za na pot. Privezala sva jo vsak na svoj nahrbtnik in postala na ta način kaj simpatična »vaba« za volkove. Tolažila sva se s tem, da bodo najprej pograbili slanino in šele potem za hlače...

Z zmernim korakom smo stopali mimo vojaških stavb. Bataljon je bil že na terenu in od vseh strani so se čuli klici: »Čuvaj!« Kadar si zaslišal, to svarilo za hrbotom, se je bilo res vredno paziti! Toda, če si se tudi izognil, te je tak »čuvaj« znal poiskati in nesreča je bila tu.

Na planem smo si navezali smuči. Tu so smučine tekle na vse strani in sneg ni več vzdržal teže. Sem ter tja se je iz globoke megle izluščila globoko zasnežena smreka. Megla se je vedno bolj zgoščala. Komaj nekaj sopihajočih tovarišev sem mogel videti pred seboj. Tam spredaj pa je varno vodil »car«.

Dospeli smo na vrh grebena. Obširna smučišča so ostala pod nami in rad bi še enkrat obšel s pogledom te lepe, ravne višine. Te in pa trije lepi

hoteli ter vzpenjača iz Rajske doline, ki upravičeno nosi to ime, na greben Jahorine, bodo privabile še mnogo smučarjev-turistov. Okoli kopastih vrhov je bril mrzel veter in sneg je bil močno spihan. Skalni bloki, pokriti z ledeno skorjo, so tvorili kaj zanimivo obliko. Izbirali smo prehod med vrhovi in se spuščali iz kotanje v kotanjo, kjer je bil pač ugodnejši sneg. Na drugi strani je držala zasnežena kolovozna pot v ozko, strmo grapo, ki je nekaterim delala precej preglavic. Dobro, da se dá z zadnjim delom telesa tako lepo zavirati! ...

Po polurnem spustu smo prišli na položnejši in za smučanje ugodnejši teren. Sneg je bil dober in kljub prvi nezgodi — nekomu je ušla smučka, ki jo je k sreči kmalu našel — smo se veselo spustili navzdol. Nizki brinovi grmički so poskrbeli za marsikako presenečenje ...

Zid megle se je nenadoma končal in nedaleč pod nami v grapi in po njenih obronkih smo zagledali nekaj raztresenih, bornih koč, ki so sedele kot gobe in sumljivo postrani. Presmučali smo nekaj ograd in že smo bili tam. Ljudje so nas začudeno opazovali, otroci pa so se nam približali in ne zastoj: vse, kar jim je kdo dal, je prišlo prav. Marsikak radoveden obrazček je kupal izpod prevelike vojaške kape, ki so jo nosila ušesa, in pod prevelikim očetovim suknjičem se je videl le viseči del pravih bosanskih hlač ...

Nekoliko niže je bila glavna skupina hiš vasi Delijaš, kjer smo se ustavili in potolažili želodce. Nato smo prekoračili potok, kjer se je pošteno okopal v narasli vodi neki nesrečnež, ki ni bil preveč dober akrobat. Posodili smo mu drugo obleko — pa naprej! Kozja steza, dobra le za bosanske konjičke, se je vzpela preko rebra. Globoko pod nami je v ozkem preduhu vrvrjala voda.

Razdrapani pot je bila bolj in bolj kopna. Od časa do časa smo si še navezovali smučji, kmalu pa se tudi to ni več izplačalo. Srečali smo ljudi, ki so tvorili s konjiči živež iz štiri ure oddaljene vasi. Trdo in skromno je njihovo življenje!

Mimo revne vasice, preko z vodo namočenih travnikov, plotov, dolin in poraslih hrbtov smo prišli do sotočja treh močno naraslih potokov. Ravno smo ugibali, kako naj pridemo preko, ko je z druge strani prišel postaren možak, izdrl v bližnjem plotu dolgo palico, jo zasadil v sredo deroče vode ter jo preskočil. Molče smo zrli ta preprosti način, nakar smo ga brez kake nezgode veselo uporabili. Preko drugega potoka pa ni bil več uporaben, ker žal nismo vzeli kola s seboj ...! Višje je bila čez potok posekana rogovilasta jelša, vsa zaledenela. Nekaj nas je po vseh štirih srečno prispelo na drugo stran, ostali pa so si skozi gosto grmičevje nekaj desetih metrov više poiskali primeren prehod. Dobro uro smo se vzpenjali zopet v hrib, ko smo končno zagledali v dolini večji kraj Trnovo, kjer smo nameravali prenočiti.

V vasi so nas gostoljubno sprejeli. Izpraznili so večjo gostinsko sobo in nam pripravili čaj. Kmalu smo našli kitaro, pesem in kolo sta kmalu privabila številno občinstvo.

Z Milošem sva si ogledala kraj, nato pa obsedela v »kafani«. Mali, siromašni prostor je ogreval gašperček, na katerem se je kuhala »prava« turška kava. Kmalu sva bila v živahnem razgovoru z možaki, ki so v »kafani« posedali.

Ko sva se vrnila, so nas povabili v kino, toda kinooperater je ves navdušen plesal in pel in se mu ni nikamor mudilo. Končno se je le spomnil in odšli smo v bližnji zadružni dom. V prostorni dvorani je sestavljalo sedeže kar nekaj sodčkov in desk! Mi smo se namestili kar na tleh ob peči. »Peč« je bila pravzaprav pločevinast sod, ki pa je imenitno grel! Tako smo se lahko sušili in še gledali film. Razen petih ali šestih domačinov smo bili edini gledalci francoskega filma »Polkovnik Chabert« ... Začeli smo seveda s pošteno akademsko četrtjo, kajti kino-operater se je še v dvorani vztrajno smukal okrog nas in šele, ko mu je nekdo rekel, da bi lahko začel, se je spravil v kabino.

Po končani predstavi smo se razmestili v omenjeni sobi in zaradi utrujenosti pozabili na trda ležišča.

Zgodaj zjutraj smo krenili naprej. Pot je bila enolična in slaba. Držala je po odprtem, gričevnatem svetu. Vreme je bilo še slabše kot prejšnji dan in snega nekaj več le na napihaneh mestih. Prešli smo dve vasi in se opoldne ustavili v tretji, sredi ob studencu. Gledalcev je bilo takoj dovolj. Moški in otroci so se nam približali, ženske pa so ostale v spoštljivi razdalji. Če smo se okrenili, so hitro zginile ali pa skrile obraze pa nas nato zopet radovedno motrile. »Igra« se je večkrat ponovila in je bila nekaterim kar v zabavo. Pozornost je vzbudila majhna deklica, ki je kar bosa pricapljala po snegu, stopila v vodo in nas opazovala. Nek domačin, ki je bil videti nekak starešina, nam je na opozorilo objasn timer, da je voda toplejša in ji ne bo škodovala...! Opozoril nas je na volkove, ki so se včasih še podnevi približali vasi. Povedal je, da je cesta oddaljena štiri ure »za hitrega zajca« in da je do vrha Bjelašnice samo 5 ur. Odločili smo se, da nadaljujemo pot.

Začeli smo se vzpenjati. Snega je bilo vedno več. Končno nas je zajela še gosta megla. Srečali smo starca, ki je tovoril drva na saneh in ta nas je »potolažil«, da je do vrha še 6 ur — mi pa smo hodili že eno uro! Komu naj verjamemo? Tolažili smo se z navedbo »starešine«, da je do neke stare karavle še dobro uro hoda in da bomo tam lahko prenočili. Prebijali smo se skozi visoko grmičevje po globokem snegu. Ko pa smo prispeli na opisano mesto, ni bilo o karavli ne duha ne sluha, le osamel mohamedanski nagrobnik smo odkrili. Šele nato smo se domislili, da je nekoč tu verjetno stala karavla, in kraj je obdržal to ime. Utrujeni smo krenili dalje. Na nekem strmeh, poldenelem pobočju je nekdo spodrsnil. K sreči se je ustavil. Pomagal sem mu nazaj. Toda smola! Še eden se je nerodno prestopil in že je zdrsel, vendar ne daleč. Pri tem pa se mu je odpela smučka in z velikansko brzino izginila po strmini. Večina je že odšla naprej. Ker smo klicali, naj počakajo, so poslali »izvidnika« k nam. Slišali smo, kako so v gosti megli škrtale smuči po ledu, nato padec in izvidnik je pridrsel navzdol, posnel oba nesrečneža — in že so se zopet vsi skupaj odpeljali. Položaj ni bil zavidanja vreden in le trenju so se imeli zahvaliti, da so obstali nad še večjo naklonino, ki je padala več sto metrov globoko. Naužili so se precej strahu in ko so bili na varnem, so se na vse pretege pridušali in pomilovali svojo usodo. »Le kaj, tepec, iščem tu, ko pa sem nogometaš! Zdaj vsaj vem, koliko je nogomet vreden!« je izjavljal eden izmed njih. No, tudi to se je srečno izteklo. Revežu brez smučke je naslednji dan oskrbnik observatorija posodil svoje.

Nalahno je začelo snežiti. Višinomer je kazal 1500 m. Orientacija je bila težavna in na pomoč smo morali vzeti kompas. Določili smo smer in na specialki nekako ugotovili mesto, kjer smo se nahajali. Z Milošem sva predlagala, da bi si poiskali primerno mesto za bivačiranje, kajti vse je kazalo, da ta dan ne bomo dosegli cilja. Noč ni bila več daleč. Kljub temu smo odšli naprej po grebenu. Prekobacali smo se čez več metrov visok zamet, nato pa se nekoliko spustili. Naleteli smo na visoko zasnežen, gost bukov gozd. Da bi se spuščali še dalje po tem poraslem svetu nam ni šlo v račun. Krenili smo iz smeri in se začeli zopet dvigati. Nato je sledil kratek spust in naleteli smo na sledi, ki so bile — naše! Marsikdo je izustil na ta račun krepko kletvico, ker je že mislil, da smo v bližini koč. Še enkrat smo poizkusili nekoliko drugače, a z istim uspehom. Dohitela nas je noč.

Niže v gozdu smo se končno usidrali v zavetrju. Za večino je bila to prva noč v naravi. Iz razgovorov je bilo razvidno, da se fantje slabo in neugodno počutijo, kar je povzročilo predvsem brezplodno tavanje po megli. Razdelili smo se na tri grupe. Precej časa smo porabili za sekanje vejevja in po dolgem trudu so zagoreli ognji. Za vžiganje smo seveda porabili skoro vso zalogo maž in klistra. Izmučeni in premražen i smo sedeli okoli toplih plamenov in marsikak zaskrbljen vzdih je ušel med razgovorom, ki se nikakor ni hotel razviti. Pri duši jim je bilo tesno in zaman je bilo moje prigovarjanje. Ukvarjali smo se s pečenjem zmrzle slanine in lovili kapljajočo mast na kruh. Od časa do časa pa smo prisluhnili deloma z radovednostjo deloma s tesnimi občutki zateglemu zavijanju volkov v oddaljenih temnih gozdovih Igmana.

Počasi se je daniło. Zasneženi in črnih obrazov smo čepeli ob ognjih v globokih kotanjah. Sneg pod ognjem se je tajal in dvakrat smo morali odmetati sneg, da smo ostali z njim v isti višini. Tudi ostali dve grupi sta bili v podobnih luknjah in videli smo le odsev njihovih ognjev.

Začuli smo glasove. Bili so domačini iz oddaljene vasi. S klici smo se sporazumeli in poizvedeli za smer. To je vtilo vsem novih moči. Vzpeli smo se nazaj na rebro in končno našli prehod po ozkem grebenu, katerega prejšnji dan nismo opazili, čeprav smo hodili mimo njega. Spustili smo se v kotličke in se začeli ponovno vzpenjati v ključih. Nobenega dvoma ni bilo, da smo na zadnji in pravi strmini proti vrhu. Premraženost in otopelost sta nas že zdavnaj zapustili. Sonce je skušalo prodreti skozi meglo. Na grebenu se je odluščila postava. Bil je domačin, namenjen na vrh k observatoriju. Čakala ga je še deveturna pot v Sarajevo, kamor je nesel pošto observatorija. Z gorjačo v roki, težkim suknjičem in ovčjo kapo pokrita postava se je res kmalu po prihodu na vrh zgubila za grebenom.

V observatoriju, kjer je tudi nekaj prostora za planince, so nam postregli s čajem. Toplota nas je kmalu prevzela. Nekateri so zaspali sede ali leže, drugi pa smo si ogledali observatorij. Od zunaj pokrit z debelo ledeno skorjo, ki jo je hud veter po svoje oblikoval, je bil videti kot pravljlični grad. Blizu sta bili dve mogočni silhueti »orlov« — mojstrski deli ledu in vetra. Oskrbnik, vremenski opazovalec, nam je razložil svoje delo. Bil je vesel naše družbe, saj včasih po več mesecev ne vidi žive duše. Rekel nam je, da smo naleteli v tem času še na dobro vreme, čeprav je bila stalno megla in mraz 25° C. Pred nekaj dnevi je baje divjal hud vihar s hitrostjo 180 km na uro pri -45° C. Takrat še v koči za debelimi zidovi ni prijetno!

Po krepkem okrepcilu in počitku smo se odpravili navzdol. Uživali smo v dolgem smuku nazaj v kotličke. Seveda se padcev ni manjkalo, kajti noge so bile preutrujene od dolge poti. Iz kotličev smo krenili na levo v redke bukov gozd. V dolgih zamahih smo križarili med mogočnimi drevesi. Naleteli smo na pot in prvo markacijo ter kmalu nato na opuščeno progo gozdne železnice. Po ravnica, senožitih in divnih stoletnih gozdovih Igmana, mimo lovske postojanke se je vila prijetna pot. Številne sledi jelenov, srn, volkov in male divjadi so pričale o veliki prostosti pa tudi o borbi za obstanek v prelepem in divjem kraljestvu.

Prišli smo do kočice »Hrasnički stan«. Prijazna kočica je samevala, družbo so ji delale le visoke, temne smreke in veter, ki je nalahno šelestel skozi njihove vrhove.

Od tu smo se v hitrih smukih spuščali proti Ilidži, znanim toplicam. Po pobočju, ki strmo pada v sarajevsko kotlino, smo se po dolgih serpentinah spustili do izvirov reke Bosne. Odpeli smo smuči, kajti cesta je bila kopna. Tri kilometre dolgega drevoreda ni bilo ne konca ne kraja in na tem zadnjem delu poti smo šele čutili vso utrujenost. Kot »megla« smo se privlekli v Ilidžo in v zakajeni gostilnici na vse veselje popili nekaj kozarcev vina. In kakšen užitek so bile šele cigarete, katere smo ves dan pogrešali! Vse težave so bile pozabljene in kmalu nato smo kramljali v vlak.

Večinoma so bili tečajniki s to turo zadovoljni. Odprl se jim je nov svet, nov del narave — na žalost s temne strani. Prejšnjim doživljem se je pridružilo novo, ki bo vedno ostalo v spominu. Sam sem bil zadovoljen, da se je vse dobro izteklo, saj so se pri vsem kar dobro odrezali.

V Sarajevu so nas že čakali ostali iz Jahorine in tečajniki so takoj nadaljevali dolgo pot v Beograd. Nama z Milošem pa so se prilegle hotelske postelje kot že dolgo ne!

Naslednji dan smo zapuščali Bosno. Vožnja je bila žalostna, kajti v svoji sredi smo imeli težko bolnega tovariša, ki si je ravno v teh dneh nakopal klice neozdravljive bolezni. Zapuščali smo gore, ki so v zimskem času tako divne, razsežne in divje samotne, pa tudi krute in zahrbtnje. Še vas bom obiskal, bosanske planine! Globoko sem si vas zapisal v srce...

IZ KRONIKE PD ŽIRI

1. Uvod

Zaživela bo Kronika našega planinskega društva. Precej dolgo je čakala in že se je bilo bati, da bodo v skrinjici ljudskega pozabljenja ugasnili vsi lepi spomini, vsi smeli načrti in drzni podvigi mladih, vedrih in navdanih žirovskih planincev. Nihče od teh ljudi ni kriv, da prihaja Kronika šele sedaj v živo stvarnost, ko se je naše planinsko društvo že izmotalo iz prvih težav, se notranje okrepilo in narastlo, se jelo zavedati svojih nalog in dolžnosti in ima za seboj že košček svoje delovne zgodovine. Prehiteval nas je pač čas in veliki dogodki prvega desetletja v naši novi državi, zajemali silni dogodki dneva tako v kulturnem, političnem, gospodarskem in socialnem pogledu. Zdaj pa je prišel čas tudi za to. Začeli smo in naša Kronika naj to krepko zapiše in pripoveduje o vsem, kar je bilo važnega od rojstva našega društva do danes, do teh dni, ko bomo praznovali prvi vidni jubilej svojega obstoja, petletnico PD Žiri.

Tudi mi, Žirovci — planinci, se krepko zavedamo pomena, ki ga imajo planinska društva doma in v velikem svetu. Kaj je lepše kot naš lepi gorski svet že v naši neposredni bližini? V ta planinski raj se vračamo spet in spet in vsak obisk nam je novo doživetje in razodetje še nepoznatih lepot. Na lepem izletu, v tišini gora iščemo oddiha po napornem vsakdanjem delu, po enoličnosti utrujajočega utripa vsakdanjega življenja. Vse premalo se zavedamo, kaj nam pomeni in kako neprecenljive vrednosti je oddih in razvedrilo v svežem zraku, v planinah in gorah, kjer zadiháš globoko in se odmakneš vsemu nižinskemu prahu in nevšečnostim, ki ti uničujejo delovno silo, živce in zdravje in še veselje do življenja.

*»Visoko vrh planin stojim,
v veselju rajskem tu živim!«*

Žirovski planinci smo se vsega tega nekam pozno zavedeli. Domači kraj, v katerem živimo, je gorska dolina med zelenimi hribi. Brez večjega navora se lahko povzpneš na bližnji Žirk, Mrzli vrh, Žirovski vrh ali Vrsnik. Od tam moreš pozdraviti naše gorenjske vršace, se nasmehnuti sosednemu Blegašu ali se ozreti tam čez na Vipavsko in še dalje proti Tolminski. Okrog in okrog kraljestvo gorskega sveta, pod katerim se ob vznožju vije Sora po Poljanski dolini tja proti Škofji Loki. Preprosto nam to pove himna žirovskih študentov:

*Oj, mi smo pa tam na Žirovskem doma,
v prelepi dolinci na koncu sveta.
Smo skriti med hribi, pa to nič ne de,
po celem nas svetu poznajo ljudje.*

(Iz Žirovske pravljice D. K.)

Saj imamo doma toliko naravnih lepot in zanimivosti, ko smo nekako na prelomnici alpskega in kraškega sveta, da naši predniki niso silili v tuji gorski svet, ko so imeli domačih bregov na pretek. Koprivnik, Stari vrh, Blegaš, Žirovski vrh, Polhograjski Dolomiti, vse to je še alpski svet, ki pa pri nas nekako ugaša, saj že na našem Žirku srečavamo prve kraške pojave in se tam pri Osojnici že nekako začenjajo strme primorske grape, po katerih držijo samotne stezice, neturistu nič kaj prijazne, tja čez Ledine in v Idrijo. Na poti v Rovte, eno uro od Žirov, nas presenetijo tako imenovane Matjaževe kamre, do sedaj še ne do konca raziskan košček kraškega sveta. Našim otrokom so Matjaževe kamre skrivnostno zanimiva luknja, turistom — raziskovalcem pa lepa naloga za nova odkritja.

Na vsak korak se nam odkrivajo nove slike, katerih še nismo videli. Kaj bi torej silili drugam. Pesmica poje:

*»Dol s planince gledam ravno jaz polje,
v radosti zapoje mi takrat srce.
V hišici pod bregom rožica cveti,
take na vsem svetu rožice več ni...»*

(Ljudska)

Ko pa se je pred dobrimi 70 leti začelo pri nas razvijati čevljarstvo in se je sloves žirovskega čevlja razširil po tako imenovanih domačinih »holcarjih«, ki so hodili na sezonsko delo doli v Slavonijo in Bosno in Galicijo in Bukovino, tedaj pa se je v žirovskem človeku nekaj zganilo in začelo se je v njem zanimanje za tuji svet. Pot v tujino je bila našim prednikom borba za kruh in obstanek v tistih časih, ko je bilo domače gospodarstvo pasivno.

*»Pri nas na Žirovskem navada je ta,
da glavico brihtno Žirovec ima-
in vedno pripravne pa pridne roke
in zraven še dobro, veselo srce.«*

(Iz žir. himne)

Po žirovskem čevlju in njegovem mojstru so se za naš kraj začeli zanimati najprej poslovni ljudje. Od vseh slovenskih kulturnih centrov tako odmaknjene Žiri so postajale zanimive. Polagoma so pričeli prihajati k nam izletniki, letoviščarji in tudi že planinci, ki so hoteli pogledati tja čez Cerkno in na Porezen. Kar samo po sebi je, seveda, prišlo, da so se tudi mladi Žirovci začeli zanimati za tuji svet, predvsem oni, ki jih je »uka žeja« poslala v Ljubljano ali še kam bolj daleč. Planinsko zanimanje je žarelo k nam tudi iz bližnje Idrije, kjer je cvetela v tistih časih znamenita realka. Razumljivo je, da prvo zanimanje naših kakor tudi tujih popotnikov ni veljalo goram in planinam, ampak le bolj nižinskim lepotam, predvsem lepim gorskim jezerom in morda še slapu Savice.

Minevala so desetletja in prinašala v življenje novih zanimanj. Tehnika in vsakovrstna odkritja so presenečala svet. Človeški razum se je razmahnil in dvignil v neslutene višine novih spoznanj. Morda je vse to veliko in novo začelo človeka utrujati in tedaj si je zaželel svežine in miru gorskih zatišij, daleč od ljudi in brnenja strojev. Zaživela so planinska društva, povsod v velikem svetu, ne le tam, kjer žive narodi med gorami.

Začetki žirovskega planinstva segajo v čas pred drugo svetovno vojno. V takratni mogočni žirovski občini, saj je štela skoraj 3000 prebivalcev, sta bila pionirja planinskega zanimanja takratni tov. nadučitelj Hribernik Edo in njegov sorodnik Blažič Ivan, gostilničar na Dobračevi. Oba sta bila včlanjena v Ljubljani. K vogelnim kamnom žirovskega planinstva štejemo tudi krojaškega mojstra Gantarja Ruperta, ki je bil včlanjen v Kranju in je še danes zvest žirovski planinec, ki ima v torbi mnogo planinskih spominov. Nikakor pa ne smemo misliti, da so bili samo ti naši slavni začetniki. Hudo krivico bi napravili vsem našim nekdanjim študentom in Žirovcem, ki so živeli izven doma: v Kranju, Kamniku, Ljubljani, Škofji Loki, Idriji ali v Logatcu. Vsi ti so se za turizem zanimali po svoji organizaciji, v kateri so bili pač vpisani. Semence zanimanja za planinska društva je tako počasi padalo v rodovitno zemljo in začelo kaliti. Najplodnejša tla je gotovo našlo v domači žirovski šoli, če je bil njen nadučitelj in upravitelj zaveden planinec. V svojih učencih je vzgajal ljubezen do narave, najprej do domačega sveta in nato do vse domovine, ki naj jo mlad človek spozna ne le iz knjige in zemljevida, ampak s svojimi očmi in srcem. S svojimi učenci je prehodil večkrat domače in okoliške hribe. Kaj so pač začutili 12, 13 letni otroci, ko se jim je z vrha Treh kraljev odprl prekrasen pogled proti Vrhniki, prečudnemu kraju, in naši beli Ljubljani. Videli so Barje, kjer so nekoč stale znamenite stavbe na koleh. Pogled pa je nesel dalje: proti severu prelepe Kamniške planine, Storžič, Karavanke s Stolum. Ob jasnem vremenu je našel pogled celo triglavsko kraljestvo z očakom Triglavom, bleščočem se v soncu. V njegovem podnožju pa cela vrsta hribov in hribov, planin in dolin, vzpetin in gorskih vrst. Blegaš, Porezen, Črna prst, Krn, Kanin, Rodica, Kobila, Javornik, Nanos, Hrušica,

Slivnica, Krim. Tja doli proti dolenski strani pa ujame pogled še staroslavni Kum in znamenita Gorjance. Vse to samo z našega Vrha Treh kraljev.

Priljubljena naša izletna točka je tudi Mrzli vrh. Misel nam spremlja pogled in razgled po tolminski grapi, preko Matajurja na Karnske Alpe in Col di Preti, proti 3000 m visoki planini ob zgornjem toku Piave. Zanimiv je tudi pogled na Masuro in vznožje Cimprovke, kjer je slovita partizanska bolnišnica Franja. Ozadje pa nam odkriva še mnoge druge gorske velikane. Taki izleti so bili pač najlepši nazorni pouk moderne šole. Našim otrokom se je odpiral daljni tuji in vendar domači svet, ki so ga zaželeli kdaj videti tudi od blizu. Zanimanje za lepe skupinske izlete je na ta način nevidno rastlo v mladih ljudeh in jih pripravljalo za poznejše žirovske planince.

*»Pastirček na planini visoki sem doma,
kjer pasem ovčke bele vesel'ga srca.
Tu s ptički jaz prepevam, vasujem s cvetkami,
na gorski nagelj čakam, da ga utrgam si...*

(Iz spevoigre Sprelepa Nageljroža)

Ali nismo bili taki gorski pastirčki, polni svetlega hrepenjenja, mi vsi, današnji žirovski planinci?

V to lepo zanimanje mladih ljudi za izlete in planinstvo pa je trdo in neusmiljeno udarila druga svetovna vojna. Že vsako misel na lep osebni užitek je uničila, saj je bila vsaka naša gorska stezica posejana s tisoč nevarnostmi. Mlade planince je zajela vojna vihra. Izgubili so se po gozdovih v partizanske vojne edinice in nekaj njih je tudi zapisanih na spominski plošči naše nove gimnazije, da so umrli kot junaki za novo svobodo. Ohranili jih bomo v zvestem spominu.

Ob desetletnici naše narodne osvoboditve začenjamo pisati žirovsko planinsko kroniko. Takoj po končani drugi svetovni vojni se je kljub ogromnemu delu za gospodarsko obnovo začelo tudi novo zanimanje za planinsko društvo. Tedanji učitelj naše osnovne šole tov. Ziherl Janko je začel zbirati ljubitelje planin in gora in jih je vpisoval pri PD Škofja Loka. Med ljudstvom je širil obnovljeni Planinski Vestnik in na ta način pripravljal in vzgajal nove planince v Žireh. Z navdušenjem za planinski šport je polagal temelj za ustanovitev samostojnega krajevnega društva. Njegovi zvesti sodelavci so bili: Poljanšek Janko, Gantar Rupert, Mlinar Miloš, Beg Viktor, Kosmač Mirko, Kopčavar Silva, Oblak Erna, Kolenc Olga, Demšar Jože, Žakelj Julka, Naglič Vinko in drugi. Naj se tukaj spomnimo še pokojnega Primožičevega očeta, ki je bil prav posebna planinska zvezda, saj je pri svojih 80 letih še zadnjič plezal in tudi priplezal na vrh Triglava. Zares, ponos žirovskih planincev!

Semence žirovskega planinskega društva je končno le zacvetelo. Po nesebičnem prizadevanju starejših in mlajših članov so sklicali 19. februarja 1950 ustanovni občni zbor v Žireh. Člani, ki so bili do tedaj vpisani v različna planinska društva bližnjih večjih krajev, so se končno združili v svoje domače društvo. Ob svoji ustanovitvi je štel 120 članov. Kar lepo število in mnogo obetajoč začetek! Njegov prvi predsednik je bil Poljanšek Janko.

2. Leto 1954

Življenje v našem PD se je v l. 1954 vidno poživilo. Člani so pokazali več zanimanja za društveno skupnost in delo svojega odbora.

Obe naši postojanki, tako na Mrzlem vrhu kakor tudi na Vrsniku sta v zakupu in redno dobro poslujeta. Bavimo se še vedno z mislijo na samostojno postojanko na Mrzlem vrhu zaradi ugodnih, lahko uporabnih smučišč. Naš gospodar Gantar Anton vrši v obeh redno kontrolo.

V letošnjem letu smo markirali: Vrh Treh kraljev, Jureč v Brevkovcah, Sovra, Vrsnik, Govejk, Ledine, Mrzli vrh, Selo. Postavili smo tudi potrebne napisne deske.

V propagandne namene našega društva smo v izložbo tukajšnjega Trgovskega podjetja uredili in prikupno razstavili nekaj slik in fotografij slovenskega gorstva, ki ga mnogi izmed nas poznajo komaj po imenu. Izložba je bila lepa in je pri naših ljudeh vzbudila mnogo zanimanja.

21. marca nas je šlo 42 izletnikov z avtobusom v Planico. Gledali smo znamenite smučarske tekme. Vreme nam res ni bilo naklonjeno, vendar smo se dobre volje vračali.

16. maja se nas je 36 izletnikov vkrcalo v naš tovarniški tovorni avto, s katerim smo odbrzeli proti Čavnu. Prislunhimo spominom žirovskega Janka Mlakarja, to je našega Gantarja Ruperta. Utrjeni zvesti planinec se nasmehne, zamahne z dolgo roko, se nasloni ob toplo peč in začne: »Seveda, takole je bilo, čisto dobro še vem. Jasno majsko jutro je bilo. Iz Žirov smo jo zavili skozi Osojnico, mimo bivše italijanske meje, dalje proti Kljuki na Govejk. Pa kaj bi vam o tem govoril, saj to so še domači kraji. In vendar se nam že na prvem hribu odkrivajo daljni naši gorski prijatelji: Glejte, tam je Krn, Lemež in tja preko Idrije zagledamo Oblakov vrh, Kobiljo, Masuro in Jelenk. Krasen razgled dobiva vse večji okvir, ko se peljemo čez Cajn vrh in mimo vasi Gore, od koder se vidi tam spodaj Idrija kakor iz zrakoplova. Drčimo mimo njiv in senožeti po Doleh do vasi in vrha Veharše. Zrak je čist in svež, dobra volja v nas raste. Proti jugu se nam odpira pogled na Črni vrh, Malo goro, Goljake in nepregledne gozdove. Tam proti vzhodu pa je Cerkniško jezero, Logatec, Slivnica, Javornik, Hrušica. Proti severo-vzhodu se nam odkriva Krim, Trije Kralji in Kamniške planine. Že smo v Godoviču, na križišču cest in v začetku vsem poznane grape Zale. Pred leti je tu nekje zdrknil s ceste avtobus v globino in pokopal devet ljudi. Treba bo paziti in varno voziti. Že zavijemo po glavni cesti proti Črnemu vrhu. Pelje nas skozi 200 m dolg predor, pripravljen za železnico, ki pa, žal, do zdaj še ni stekla. Vas Črni vrh je po zadnji vojni precej porušena. V močnih ovinkih se začneja cesta vzpenjati. Oči se nam široko odpirajo ob pogledu na sončno Vipavsko dolino, dalje preko Krasa, še dalje do sinjega morja. Že čutimo tople zrak, ki veje sem od morskkega juga. V Ajdovščini se moramo vendar malo oddahniti in si privezati dušo. Tudi spomine na NOV moramo obuditi in pogledati izvir vode Hubelj in električno centralo Slap s Fužinami.

Cesta se iz Ajdovščine zopet močno vzpenja preko pečin, mostov, ki drže preko prepadov tja do vasi Predmeje. Od tu imamo še 40 minut na vrh Čavna, 1331 m visoke gore. Tam dalje je Trstelj in Železna vrata. Zamislimo se v čase prve in druge vojne. Koliko gorja in trpljenja vsake vrste se je razlilo nad to slovensko pokrajino! S Čavna jo urežemo spet v Predmejo, nato skozi velikanške gozdove do vasi Lokve in dalje mimo vasi Nemci, kjer stoji znamenita stara smreka, po ljudski pripovdki stara 900 let, in jo obseže komaj sedem mož. Obstali smo spet v Trnovem in se razgledali: Soča, Gorica, Tržaški zaliv, Tržič in še dalje Furlanska nižina, tja do Udin. Tam na desno je Sveta gora, zraven Sabotin, vse neme priče vojnih grozot. Počasi se spuščamo do vasi Ravnice in dalje do Solkana in Nove Gorice. Mimogrede smo gledali znamenit samostan Kostanjevico s častitljivo grobnico francoske kraljeve rodbine. Iz Gorice brzimo skozi Solkan po znamenitem železniškem mostu preko sinjezelene Soče, hčerke planin, kakor jo imenuje Gregorčič. V vasi Plave zavijemo preko strmih klancev čez Vrtačo na Goriška Brda, kjer kar diši po žlahtni briki. Nismo pozabili pokusiti sladke kapljice in si ogledati stare trdnjave. Naša družba postaja dobre volje. Občudujemo velikansko električno centralo na Soči. Tudi v Tolminu se ustavimo in si ogledamo znamenitosti primorske metropole. Naša pot se vije nato preko Mostu na Soči, kjer se poslovimo od bistre planinske reke in zavijemo po dolini Bače, ob Idrijci v Cerkno in na Savodenj ter Fužin spet nazaj v Žiri. Lepo je bilo, veliko smo videli in se naučili in še prijetno razvedrili.«

27. junija se nas je odpeljalo 35 planincev s tovornim avtom proti Poreznu. Krasno jutro se je bočilo nad našo dolino, ko smo zapuščali Žiri. Avto hiti mimo Fužin dalje pod Ermanovcem po gozdnati pokrajini na Savodenj. Pot se dviga na vrh Kladjje, na levi nas spremlja Cerkljanski vrh. Že nas pozdravlja 1632 m visoki Porezen. Cesta drži navzdol mimo Rudnika sv. Barbare.

Tu so Italijani kopali bakreno rudo. Danes je rudnik opuščen. Na sončni strani se belita vasi Planina in Čez plez. V Cerknem smo se rešili iz svojega ne preveč udobnega vozila in krenili mimo kasarn, vasi Trebenče in Poče in že smo v visokih senožetih. Škoda, da nas je prehitela megla. Toliko cvetja, kakor ga nosi naročje našega Porezna, najdeš malokje. Na vrhu gore so še rovi in italijanske utrdbe. Tudi Porezen odpira očesu idealnega planinca prekrasen razgled: Podbrdo, Baška grapa, Bogatin, Rodica, Črna prst, tam v ozadju pa sedi kraljevski Triglav. Vračali smo se za Cimprovko, Turškim gričem, Zgorjnimi Novaki in obiskali znamenito bolnišnico Franjo in Log. Tu nas je spet pričakoval naš avto, s katerim smo odbrzeli domov, v naše drage Žiri...

22. avgusta nas je 38 žirovskih planincev s tovornim avtom obiskalo romantično Logarsko dolino. Lepo avgustovo sobotno popoldne smo brzeli skozi Škofjo Loko, mimo Jeprce, pri Medvodah pozdravili mimogredé novo elektrarno, pri Smledniku smo zdrknili čez novi most in pozdravili na bližnjem hribčku razvaline starega gradu Dobruše, ki ga poznamo iz otroških let, ko smo prebiral povest Jama nad Dobruše. Brzimo mimo znanih krajev: Vodice, Kamnik in že se dvigamo na Črničev ter spuščamo proti Gornjemu gradu. Ob Savinji dalje v Luče, Solčavo in že smo v lepi Logarski dolini. Obstali smo skoraj brez besede in gledali čudoviti gorski svet, ki se nam je razodel v vsej svoji lepoti. V hotelu je bilo vse zasedeno, zato smo prenočili na velikem skednju, kjer so se nam razvezali jeziki v veselem domačem dovtipju in pesmi. Prebudilo nas je prekrasno planinsko jutro. V načrtu je najprej obisk slapa bistre Savinje. Precej visoko se je bilo treba dvigniti in smemo zamolčati, da je višina junaškega poguma marsikomu upadla, toda tovariško smo preskrbeli, da do ničle ni nikomur upadel pogum. V kamniški planinski koči smo si privoščili malo oddiha, potem pa dalje in više na vrh Brane, nekateri na Ojstrico in Korošico, drugi pa skozi Jermanova vrata nazaj v Bistrico. Brano je ovila megla v svoj neprodირni plašč in vrli žirovski planinci so na tej poti doživeli tudi planinsko ploho. V bistriški koči smo seveda nanjo pozabili in preden smo bili spet v Kamniku, nas je pozdravilo ljubo soncece. To nam je dalo korajžo, da smo obiskali še mengeško kočo na Gobavici. Planinsko veseli in zadovoljni smo se v nedeljo zvečer vračali v Žiri.

29. avgusta pa smo žirovski planinci naredili svoj zadnji izlet v letošnjem letu. 36 se nas je s tovornim avtom odpeljalo proti Mangrtu. Relacija tega izleta je bila: Žiri, Cerkno, Tolmin, Bovec, Mangrt, Predil, Bovec, Žiri.

Mangrt, razodetje gorskega čuda za žirovske planince! Nekaka krona bo to na oba naša izleta po Primorskem, ki smo ju že napravili. Domača vas je še spala, ko smo zdrseli preko Sore. Šele tam ob šumeči Idrijci se je zdanilo in je skozi gosto meglo pogledalo avgustovo sonce. Na Primorskem pa nas je čakalo že čisto jasno nebo. Krog in krog nas sami gorski vršaci: Kanin, Bovški Grintovec in drugi. Vozili smo se mimo Bovca, po dolini Koritnice, skozi Spodnji in Zgornji Log. Cesta se začne vzpenjati, pogled in razgled je vedno lepši. Ponekod skoraj ne upaš pogledati navzdol: prepadi, predori in zopet prepadi. Avto se dviga, dviga v višino 2000 m. Začudenim očem se v vsej svoji gorski lepoti odpre slovenska Koroška. Tam ob Dravi je mesto Beljak s svojim živopisnim prometom, malo dalje tiho Osojsko jezero, Ziljska dolina in razklani Dobrač. Še dalje tam obstane pogled na vrhovih mogočnega Grossglocknerja. Pod Mangrtom sanjata prelepi Belopeški jezери in tam Kanalska dolina. Ali niso tudi tu nebesa pod Triglavom, kakor bi dejal naš Cankar, toda ves ta lepi gorski svet se neopazno, vendar občutno potujčuje. Gorsko tišino moti le brneči motor, ki pa se tudi uštavi, in navdušeni planinci se že dvigajo na mogočni 2578 m visoki Mangrt. Opoldansko sonce nas greje in jasni razgledi v kraljestvo gorskih vršacev, ki jim komaj še vemo vsa imena, toliko jih je. Tja do Karnskih Alp jih šteujemo in pozdravljamo. Pozdravljen, Mangrt, lepo nam je na tvojem vrhu!

Nazaj grede smo si ogledali na Predilu spomenik železnega leva, ki nemo pripoveduje o junaštvu naših dedov v času Napoleonovih vojska. Tudi stariške utrdbe v dolini Krnice smo si ogledali. Avto brzi, dolga je še pot domov. Šele v Bovcu smo se ustavili, da se malo oddahnemo in okrepcamo. Pred Tolminom nas je zajela noč in naše lepote žejne oči so se zazrle v lepe

slike prelepega dne. Duška smo dali svojim čustvom v veseli slovenski domači pesmi, ki nas je spremljala vso pot do Žirov, kamor smo se srečno pripeljali že pozno ponoči, srečni in zadovoljni planinci, ki so v enem samem dnevu videli toliko lepega in novega.

Za letos smo zaključili našo izletno sezono, iz katere bomo živeli v tihih delavnih zimskih dneh, ko bomo kovali nove načrte za drugo leto, ko bo naše PD slavilo že svoj prvi jubilej, petletnico svojega obstoja, življenja in dela.

*»Na gore, na gore, na strme vrhe,
tja kliče in miče in vabi srce!«*

Ljerka Godičl:

VEGETACIJA IN FLORA NA RADUHI

Z veseljem se spominjam tiste pomladi, ko sem tako nestrpno čakala, da se sneg stopi in svet ogreje kot še nikoli poprej. Dobila sem namreč nalogo, da popišem floro Raduhe, pa kar nisem mogla dočakati, da vidim, kaj vse bom našla tam gori. Raduho sem prej slabo poznala, saj stoji tako osamljena in nekako od rok. Vendar v času tega svojega dela sem jo pogosto občudovala in res vzljubila.

Za orientacijo bom podala samo čisto kratko geografsko sliko. Raduha se razprostira na levem bregu Savinje in tvori najvzhodnejši podaljšek Savinjskih alp. Predstavlja dolg greben, ki se vleče v smeri jugozahod — severovzhod, najvišji vrh je visok 2062 m. Tudi geološko predstavlja tipično nadaljevanje Savinjskih alp, sestavlja jo predvsem zgornje in spodnje-triadni apnenec. Proti jugovzhodu se spušča s položnimi pobočji v dolino, proti severozahodu pa je greben kar odsekan in pada v dolino s strmimi, prepadnimi, tudi do 200 in več metrov visokimi stenami. Raduha tvori nekako naravno mejo med Koroško in Štajersko. Na koroški t. j. severozahodni strani leži planina Grohat, na jugovzhodni štajerski strani pa planine Arta, Loka in Javorje. Najboljši prehod je preko Durc. Na planini Loki je dobro oskrbovana planinska kočja. Proti vzhodu se na Raduho naslanja pogorje Travnika, Komna in Smrekovca, ki pa se po svoji geološki zgradbi ostro loči od Raduhe in ostalih Savinjskih Alp in ima zato tudi precej drugačno, svojevrstno floro in vegetacijo.

Pobočja Raduhe pokrivajo v nižjih legah prostrani mešani gozdovi. Višje prevladuje iglasti gozd, ki ga sestavljajo smreke in jelke, v višinah ob gozdni meji pa tudi dosti macesna. Tu bom na kratko opisala le floro visokogorskega pasu, to je področja, ki leži nad gozdno mejo. V visokogorskem pasu Raduhe lahko govorimo o petih tipičnih rastlinskih formacijah. Te so:

1. Raztresen alpski gozd, poseke in pašniki ob gozdni meji.
2. Ruševje.
3. Alpska trata.
4. Skale.
5. Grušč.

Vsaka od teh formacij ima svojevrstne življenjske pogoje in zato tudi svojevrstno floro in vegetacijo.

Raztresen alpski gozd, poseke in pašnike dobimo na obeh straneh Raduhe ob gozdni meji. Ta tri področja so tako tesno povezana, da jih ni mogoče obravnavati ločeno. Raztresen alpski gozd prehaja v poseko, poseka v pašnike. Pašniki so pravzaprav bolj slabo zastopani. V to formacijo spadajo vse štiri planine. V gozdu prevladujejo macesen in smreka, spuščajo pa se sem že prvi primerki ruševja — *Pinus mughus*, dlakavega sleča — *Rhododendron hirsutum* in pritlikavega brinja — *Juniperus sibirica*. Flora tega področja, zlasti na posekah, je zelo pestra tako po številu vrst kot po številu primerkov posamezne vrste. Prevladujejo visoke trajnice, ki tu bujno uspe-

vajo. Večinoma so to še rastline subalpskega pasu. Ker bi se rada omejila samo na tipično alpsko floro Raduhe, te formacije ne bom nadrobno opisovala. Omenila bi samo dve značilni sliki iz tega področja, ki sta se mi najbolj vtisnili v spomin. To je bila planina Loka zelo zgodaj spomladi, ko je še vrh bil globoko pod snegom. Cela planina je imela namreč videz belo-rdeče pisane preproge, ki so jo sestavljali tisočeri cvetovi teloha — *Helleborus niger* in vmes rdeči otočki cvetočega pomladanskega resja — *Erica carnea*. Seveda pa ima Loka prav zanimivo in bogato floro tudi v drugih letnih časih, prav tako tudi planina Arta. Na planini Javorje je flora nekoliko bolj revna, ker tam že prevladuje trava *Nardus stricta* — vrnuh, ki prodira na Raduho s sosednjega pogorja in tvori skupaj z nekaterimi rastlinami značilno združbo, katere glavni predstavniki so še: madronščica — *Antennaria dioica*, planinščka — *Homogyne alpina* in *H. discolor*, dimek — *Crepis aurea*, svišča — *Gentiana verna* in *G. ciliata*, plahtica — *Alchemilla vulgaris*, petoprstnika — *Potentilla aurea* in *P. erecta* in drugi. *Nardus* je rastlina, ki jo naši živinorejci prav neradi vidijo na pašnikih. Trava vsebuje namreč zelo mnogo SiO_2 , in je živina prav nič ne mara. Pogosto vidimo po pašnikih šope te suhe trave, ki jo je živina odvrгла. Okoli pastirskih koč pa dobimo zaradi živalskih odpadkov spet značilno vegetacijo. *Nardus* na takšnih pognojenih mestih popolnoma izgine, pojavijo pa se n. pr. latovke — *Poa alpina* in *P. annua*, mačji rep — *Phleum alpinum*, kislica — *Rumex alpinus*, dobri jurko — *Chenopodium Bonus Henricus*, zlati *Ranunculus bulbosus* in *R. lanuginosus*, penušnjek — *Cardaminopsis Halleri*, dresen — *Polygonum bistorta* in druge.

No, drugo takšno nepozabno sliko pa mi je nudila planina Grohat v pozni pomladi, ko je bila vsa posuta s tisočerimi cvetovi pogačic — *Trollius europaeus*. Še danes se spominjam, kako mi je bilo težko, ko so prišli mimo trije turisti in jih natrgali ogromne šope, jih privezali na nahrbtnike, da so jih v dolini uvele lahko vrgli na kakšno smetišče... Planina Grohat ima na splošno zelo bujno rastlinstvo posebno še, ker je tu precej vlažen teren. Močno bi presešlo okvir tega članka, če bi hotela naštetii vse tako številne rastlinske vrste, ki sem jih nabrala po teh planinah. Zato bom rajši prešla kar v višje, v drugo formacijo — ruševje.

Ruševje — *Pinus mughus* pokriva ogromne površine na južnem in jugovzhodnem pobočju Raduhe. Sega od gozdne meje pa skoraj čisto do vrha. Na severni in severovzhodni strani pa tvori le nezaten, ozek pas ob stenah in grušču. V področju ob gozdni meji je med ruševjem še polno dreves, zlasti smrek in macesnov, mnogo je tudi viharnikov. Pogoste so vrbe — *Salix caprea*, *S. grandifolia*, *S. glabra*, *S. aurita* in dr. in jerebike — *Sorbus aucuparia*, *S. aria*, *S. chamaemespillus*. Zelo značilna rastlina tega področja je dlakavi sleč — *Rhododendron hirsutum*, ki nastopa med ruševjem v ogromnih množinah, prav pogosto je tudi že omenjeno pritlikavo brinje — *Juniperus sibirica*. V višjih predelih pa drevesa popolnoma izginejo, mnogo manj je tudi sleča in brinja. Med ruševje se vrva vedno več skalnih hrbtov in grebenov, med njimi pa so zelene travnate dolinice s floro, ki je že značilna za alpske trate.

Najbolj se mi je vtisnila v spomin slika tega področja, kakor se pokaže takole sredi julija, ko je *Rhododendron* v polnem cvetju. Rdeča barva njegovih cvetočih grmov se čudovito odraža od mrko zelene barve borovcev. Barvno sliko pa izpolnjujejo rumeni cvetovi sončeca — *Helianthemum grandiflorum*, izrazito modri cvetovi jetičnika — *Veronica fruticans*, dalje bele zvezdice nebine — *Aster bellidiflorum*, rumeni koški škružolic — *Hieracium villosum* in *H. pilosella*, zlatorumeni koški dimka — *Crepis aurea* in grinta *Senecio abrotanifolius*, pa drobni cvetki različnih *Saxifrag* — kamenokrečev, zlasti *S. autumnalis*, *S. rotundifolia* in *S. incrustata*, pa zvončnic — *Campanul* in še cela vrsta drugih. Prav lepo se prilega temnemu zelenilu borovcev sveže zelenje praproti priščance — *Cystopteris fragilis*, *C. regia*, *C. montana* ter podlesnice *Polystichum lobatum* in *P. lonchitis*, tu in tam pa bomo zasledili med borovci tudi vzpenjalke alpski srobot — *Clematis alpina* z velikimi modrimi cvetovi. Kdor se bo nekoliko potrudil in pobrskal med mahom in drugo podrastjo v okolici borovcev, bo našel tudi drobne klaske drežice — *Selaginella selaginoides* ali pa značilen bel cvetek encovetne zelenke — *Pirola*

uniflora. V okolici macesnov uspevajo posebno vrste *Vaccinium*-a — brusnica in borovnica, to pa zaradi zakisanosti tal, ki jo povzročajo vsako leto odpadajoče macesnove iglice.

Alpske trate je na Raduhi sorazmerno malo. V njeni tipični obliki jo dobimo le na južnem in vzhodnem pobočju samega vrha, sicer pa sega tudi v področje ruševja. Najbolj značilna rastlinska združba alpske trate na Raduhi je *Caricetum firmæ*. *Carex firma* — čvrsti šaš tvori ali le male blazinice ali pa pokriva več m² velike površine. Družbo mu delajo bekica — *Luzula campestris* in trava vilovina — *Sesleria varia* in *S. sphaerocephala*, vmes pa še številne drobne, pritlikave rastlinice, ki dajejo terenu tisto prijazno pisano sliko. Naštela bom nekaj najpogostejših spremljevalk *Carexa firmæ*: Polgrmič *Dryas octopetala* — alpska velesa ima velike bele cvetove in plodove z značilnimi »perjanicami«. Pestiči cvetov se namreč ob zorenju semen podaljšajo, so opremljeni z dolgimi dlačicami in služijo razširjanju. Kamenokreča *Saxifraga caesia* in *S. squarrosa imata* drobne pritlične listne rožice, na listih pa so bele jamice — tu se namreč izloča apnenec. Ta pojav je bolj ali manj značilen za vse Saxifrage. Čudovite so pisane prevleke na belih apnenčastih skalah in kamnih, sredi alpske trate, ki jih tvorijo ploščate blazinice alpske lepnice *Silene acaulis* ali pa kamenokrasi — *Petrocallis pyrenaica*. Na sami trati pa nas presenetijo drobne nežne cvetke oklepov — *Androsace chamaejasme* in *A. lactea*, temnovijoličasti cvetovi alpskega šetrja — *Calamintha alpina*, res nekako mračen cvet mračnice — *Globularia cordifolia*, prekrasna modra barva sviščev *Gentiana Clusii* in *G. verna*, tisočeri drobnih cvetki črvink — *Minuartia sedoides* in *M. Gerardi*, številni petoprstniki — *Potentilla Clusiana*, *P. aurea* in *P. Brauneana*, predstavnice belih in rumenih zlatic — *Ranunculus Traunfellneri* in *R. montanus* in še številne druge. Zelo bodejo v oči živobarbna socvetja ušivca — *Pedicularis verticillata*. Svoje ime je dobil po tem, ker so včasih iz njega izdelovali prah zoper uši. Sicer pa nosi to ime čisto upravičeno, saj je tudi zajedavec na drugih rastlinah, zlasti na koreninah trav in šašev. Iz njih črpa vodo, hrano pa si pripravlja sam, tako je le polparazit. Takšni polparaziti so n. pr. še smetlika — *Euphrasia*, škrobotec — *Rhinantus* in drugi. Če pa pridemo na alpsko trato zgodaj spomladi, nas bodo pozdravili drobnih alpskih zvončki — *Soldanella alpina* in *S. minima*, ki prodro na dan včasih že kar skozi sneg. Poleg njih je zelo zgodnje še rumeno kurje zdravje — *Draba aizoides*, še rani mošnjak — *Thlaspi praecox*, pa tudi Wulfenov jeglič — *Primula Wulfeniana* ne zaostaja dosti za njimi.

Z alpske trate na južnem pobočju vrha nam je treba napraviti le dober korak in že se znajdemo v tipičnem skalnem okolju. Formacijo »skale« na Raduhi bi lahko razdelili na dve področji: 1. vedno vlažne senčne skale — zlasti v stenah na severozapadnem pobočju, kjer se v kotanjah in žlebovih dolgo časa zadržuje sneg in 2. suhe, soncu izpostavljene skale na južnem pobočju, to so že omenjeni skalni hrbti med ruševjem. Rastline suhih sončnih skal so pravi xerophyti. Pogosto rastejo v blazinicah, tvorijo strnjena naselja, korenine so globoko v razpokah. Na senčnih, mokrih skalah pa dobimo tudi nežne in proti suši nezaščitene rastline.

Spomladi, tako konec maja, so skalni grebeni med ruševjem kar rumeni od prekrasnih šopkov auriklja — *Primula auricula*, vmes pa dobimo spet vrsto Saxifrag — kamenokrečev, ki pa cveto precej pozneje. Pogosta rastlina skalnih špranj je rumeni jetičnik — *Veronica lutea*, dalje znana alpska mastnica — *Pinguicula alpina*, ki lovi žuželke na lepljive liste in jih s posebnimi sokovi »prebavlja«. *Rhododendronu* dela družbo na skalah njegov bližnji sorodnik slečnik — *Rhodothamnus chamaecistus*. V isto družino spada tudi gornik — *Arctostaphylos alpina*, ki pa ima neznatne cvetove in ga opazimo najbolj jeseni, ko s svojimi živordeče obarvanimi listi poživlja jesensko sliko že zaspane gorske narave. Na skalah, kakor tudi na alpskih tratih bomo pogosto srečali alpsko žalujko — *Bartschia alpina*. Cveti in listi so temni, mrki, ime pa ji je dal Linnée, ko je žaloval za svojim prijateljem prirodoslovcem Bartschem. Skoraj skozi vse poletje bomo na skalah našli cele prevleke drobnih cvetk lakote — *Galium anisophyllum*, kakor tudi več vrst zvončnic — *Campanul*. Samo v naših Alpah doma je Zoisova zvončnica — *Campanula*

Zoisii z značilnim zaprtim ustjem cvetov. Prav tako dobimo le pri nas tudi klinčnico skalno smiljko — *Cerastium rupestre*. Od številnih košaric naj omenim samo divjakovca — *Doronicum glaciale*, alpski pelin — *Achillea clavennae*, pa seveda tudi priljubljeno planiko — *Leontopodium alpinum*. Oglejmo si nekoliko bliže ta »cvet«, ki je že od nekdaj privabljal na tisoče planincev v najbolj strme in nevarne kraje in zaradi katerega je ugasnilo že nemajhno število življenj. Ta »cvet« namreč ni en sam cvet, ampak je socvetje sestavljeno iz več koškov. Vsak košek pa vsebuje spet po več čisto drobnih, neznatnih cvetov, ki se lahko med seboj precej razlikujejo. Mehki beli listi, ki obdajajo koške in tako lepo imitirajo venčne liste drugih rastlin, so le ovršni listi. Pokriti so s številnimi gosto prepletenimi mrtvimi laski, ki so napolnjeni z zrakom. Od tod planiki značilna srebrnkasto bela barva. Njihova naloga pa je, da ovirajo preveliko izhlapevanje, ščitijo pred mrazom in še privabljajo insekte. Prav pogosto so na skalah špajke — *Valeriana saxatilis* in *V. elongata*. Omenila bi samo še nežno, neopazno lojdijo — *Lloydia serotina*, katere cvetec se komaj loči od barve skal. Poleg omenjenih dobimo na skalah še celo vrsto drugih rastlin.

Sedaj bi omenila samo še na kratko rastlinstvo naše pete formacije — grušča. Grušč zavzema na Raduhi precej velik kompleks od Durc do planine Grohat, vendar to ni tisti tipični drobn alpski grušč, ki je sorazmerno bogat z rastlinami. Tu so večinoma nametani le večji in manjši skalni bloki, veliki kamni in vegetacija je tu bolj revna. Na grušču na splošno uspevajo le rastline, ki imajo zelo močne, dolge in razrasle korenine, ali pa takšne, ki lahko zelo močno podaljšajo nadzemske poganjke, da si tako tudi skozi plazove kamenja priborijo pot do sonca. Med temi velikimi nestalnimi kamni so pogoji še prav posebno težki, zlasti še, ker je pobožje zelo strmo in teren zato še bolj nestabilen. Tu je mnogo praproti z močno podaljšanimi listnimi peclji n. pr. *Dryopteris Villarii*, *Lastrea phegopteris*, *L. obtusifolia* in druge. Velike površine pokrivajo vrbe — *Salix glabra*, *S. prunifolia* in *S. retusa*. Značilne rastline grušča pa so še: plazeča sadrenka — *Gypsophila repans*, koroška smiljka — *Cerastium carinthiacum*, alpska krešica — *Hutschinsia alpina*, kislici — *Rumex scutatus* in *R. acetosella*, kobulnica alpska jelenka — *Athamanta cretensis* in še nekaj drugih. Rastline grušča imajo silno velik pomen za zadrževanje kamnov in stabiliziranje terena.

Če primerjamo floro Raduhe s floro ostalih Savinjskih planin, bomo prišli do zaključka, da ni nikakšnih bistvenih razlik in predstavlja Raduha res pravo nadaljevanje Savinjskih Alp. Zelo lepe razlike pa najdemo takoj pri primerjavi Raduhe z ostalimi gorstvi v njeni okolici.

Nastopili bodo zopet topli spomladanski dnevi in v naših gorah bo vzcvetelo novo življenje. Kdor ga bo znal opazovati, mu bo nudilo veliko veselja in zadovoljstva. Vsak pošten planinec bo ščitil alpsko floro in pomagal zatirati njenega velikega škodljivca — dvonožnega voluharja v človeški podobi.

Leopold Stanek:

PESEM O OČNICI

Zagledal njene je oči,
zagledane v planike cvet
kot zvezda na previs pripet.
Razumel je, kaj si želi.

Preplezal je, utrgal je,
potem pred njo je z roba pal,
zaman jokalo je deklè.
V rokah mu cvet je žaloval.

Zapustil mater v slutnji zli
doma, odšel v gorè je sin:
glej, dar prinaša ti planin,
z očnice kapljice otrí!

Na skali znova zrò oči,
očinci gledajo v nebo.
Na skalo znova zrè oko,
srce po cvetu hrepeni.

DRUŠTVENE NOVICE

Reševalna vaja GRS postaje Jesenice. V dneh od 22. do 24. VII. t. l. je jeseniška postaja izvedla v področju Mojstrovke zelo uspelo reševalno vajo. Prvi dan dopoldne so zaradi močnega naliva sicer odpadle vaje in se je zato vršilo predavanje tov. dr. Andreja Robiča »O prvi pomoči«, popoldne pa se je vreme že toliko izboljšalo, da so mogli vaditi v Gramingerjem in Marinerjem. Naslednjega dne dopoldne je odšla skupina reševalcev na teren, da pregleda mesto, kjer naj bi se drugi dan vršila celodnevna akcija pred povabljenimi gosti, druga skupina pa je pripravila žičnico. Ostali reševalci so med tem vežbali v Mojstrovki. Zadnji dan so nato izvedli akcijo kot prikaz sposobnosti naše gorske reševalne službe. Ker so že prejšnji dan nekoliko pripravili teren, je akcija potekala hitro in brezhibno. Ves potek reševalne akcije od vrha vzhodne stene Mojstrovke pa do Tičarjevega doma je trajal komaj 55 minut. To je vsekakor zelo lep uspeh za reševanje v steni, za katero se običajno potrebuje ves dan. Pri tej vaji so sodelovali kot opazovalci zastopniki JLA in PSH ter Gramminger in Franz, vodilna funkcionarja gorske reševalne službe v Münchnu, ki sta se o spretnosti naših reševalcev izrazila nadvse pohvalno. Na predvečer akcije sta navedena imela organizacijsko in tehnično predavanje ter seznanila naše reševalce z organizacijo nemške gorske reševalne službe ter vsemi najnovejšimi tehničnimi pripomočki.

Tečaj je vodil tov. Milan Kristan s sodelovanjem tov. dr. Andreja Robiča, Draga Koreninija, Cirila Pračka, Staneta Koblarja, Maksa Medje in Andreja Moreta, ki je bil tehnični vodja tečaja. Vadili so reševalci GRS postaje Rateče, Mojstrana, Kranjska gora, Kranj, Tržič in Trenta. Pri vajah so bili navzoči še načelnik komisije za GRS pri PZS tov. dr. Miha Potočnik in član te komisije tov. Nadko Salberger, PZS pa je zastopal načelnik komisije za alpinizem pri PZS tov. Tone Bučer. Kot gost je bil navzoč tudi tov. Boris Zihnerl.

Vaja lavinskih psov postaje GRS Jesenice. Odsek za lavinske pse pri postaji GRS Jesenice je vadil z lavinskimi psi od 5. VIII. t. l. popoldne do 7. VIII. t. l. dopoldne okrog bivaka III. Vadili so v iskanju predmetov v snegu in na velikih površinah, o kretanju na plazu ter preverjanju psov v vztrajnosti iskanja. Uporabljali so tudi sonde. V večernih urah pa so obravnavali navodila o prvi pomoči, znamenja v sili in pravilnik GRS ter razpravljali o boleznih in prehrani psov.

Vaja je pokazala, da so lavinski psi te postaje v odlični formi.

Koča na Zavcarjevem vrhu elektrificirana. Dne 17. IX. t. l. je v koči na Zavcarjevem vrhu prvič zasvetila električna luč. Ta delovni uspeh so mariborski »fanatiki« proslavili le v ožjem krogu.

Sestanek sekretariata PSJ. Dne 9. julija t. l. se je v svojih prostorih sestel sekretariat PSJ in razpravljal o namerni alpinistični odpravi na Himalajo, o organizaciji IV. medrepubliškega izleta v Tjentištu (Bosna), razdelitvi denarne pomoči gorski reševalni službi in drugih tekočih zadevah.

Sestanek je vodil predsednik PSJ tov. Rade Kušič, poleg nekaterih članov sekretariata PSJ pa so bili navzoči še zastopniki vseh republiških planinskih zvez razen PZ Crne gore.

V zvezi z odpravo na Himalajo so sklenili, naj bi se ta izvedla v letu 1956/57, in sicer na enega od neosvojenih vrhov. Bilo je več predlogov o sestavi Himalajskega odbora, ki naj pripravi vse potrebno za to ekspedicijo, in končno sklenjeno, naj vse republiške zveze k tem predlogom stavijo svoje pripombe. Odprava naj bi bila jugoslovanska in naj bi bile v njej zastopane vse republike.

Ob upoštevanju, da je treba finančno podpreti tudi one republiške zveze, kjer GRS še ne obstaja, je sekretariat razdelil din 600.000.— po naslednjem ključu: GRS Slovenija din 250.000.—, Hrvaška din 100.000.—, Bosna in Hercegovina din 100.000.—, Srbija din 50.000.—, Črna gora din 50.000.— in Makedonija din 50.000.—.

Pod »razno« so sklepali o datumu skupščine PSJ in drugih tekočih zadevah.

Sestanek gorenjskih muzejev. Dne 28. VI. t. l. so se zbrali v Kranju zastopniki gorenjskih muzejev ter ostali interesi, ki so razpravljali o aktualnih problemih in v zvezi s tem tudi sprejeli določene sklepe. Med drugim so sklenili, naj bo v bodoče plodnejše sodelovanje muzejev s turističnimi in planinskimi društvi pri izdajanju vodnikov in varstvu ter popularizaciji kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti. Dalje so še sklenili predlagati, naj se predlog OLO Radovljica o zavarovanju Bohinja in Doline Sedmerih Triglavskih jezer ponovno pošlje v pretres Svetu za kulturo in prosveto LRS.

Izid nagradnega natečaja za I. razstavo planinske fotografije. Na poziv PZS k udeležbi I. razstave planinske fotografije, ki se je v počastitev 10. obletnice osvoboditve vršila v okviru turistične razstave od 2. do 17. julija t. l. v prostorih Gospodarskega razstavišča v Ljubljani, se je odzvalo 24 fotoamaterjev s preko 400 deli. Ziriža, ki so jo tvorili tov. Maks Gliha, Egon Planinšek, ing. Lujo Micheli in dr. Stanko Tominšek, vsi iz Ljubljane, je nagradila 18 avtorjev za sprejetih 86 del.

Nagrade so bile takole razdeljene:

I. nagrada din 10.000.— tov. prof. Janko Ravnik iz Ljubljane,

II. nagrada po din 5000.— tov. ing. Tone Mlakar iz Ljubljane in Jaka Čop iz Jesenic,

III. nagrada po din 2000.— tov. Franc Močnik, dr. Anton Krisper, Joco Cermak, dr. Ivo Frelj in Janez Kališnik, vsi iz Ljubljane,

IV. nagrada po din 1000.— tov. Slavko Smolej in Matevž Mikelj iz Jesenic, Edvard Primožič, Ferdo Premru, Tomaž Ravnik, Vlastja Simončič, Ivan Ogorelec in Ivan Tavčar iz Ljubljane ter Jože Kovačič iz Maribora in dr. Mirko Kajzelj iz Zagorja.

PZS je vse nagrajene slike odkupila, poleg teh pa tudi še nekaj drugih, ki ji bodo koristno služile v propagandne svrhe. V celoti je PZS odkupila v zvezi z razstavo 180 slik, format 30 × 40, med katerimi je tudi več planinskih postojank.

Predložene in razstavljene so bile tudi kvalitetne barvne slike, ki se pa niso ocenjevale.

Pismene ankete se je udeležilo nad 600 obiskovalcev razstave. Anketa je pokazala, da vlada za planinsko fotografijo veliko zanimanje. Bilo je tudi več koristnih predlogov in pobud, ki jih bo PZS rada upoštevala pri organiziranju bodoče razstave.

Zreb je določil kot nagrajence naslednje udeležence ankete:

I. nagrada: tov. Stanko Silan, Ljubljana, Černetova 17,

II. nagrada: tov. Zupančič Tomo, Višnja gora 87,

III. nagrada: tov. Cvetka Perc, Celje, Pod Kalvarijo 17.

I. nagrada je vsebovala knjigo »V naših stenah«, monografiji »Jakob Aljaž« in »Baltazar Hacquet« ter revijo Planinski Vestnik v letu 1956, II. in III. nagrada pa monografijo »Baltazar Hacquet« in Planinski Vestnik v letu 1956.

Za najboljše motive planinskih slik je prejel največ glasov fotoamatr tov. Jaka Čop iz Jesenic.

L. R.

IZ SEJNIH ZAPISNIKOV UPRAVNEGA ODBORA PZS

Knjižnica je prejela iz zapuščine pok. dr. I. C. Oblaka 474 knjig. Nekatere so prav lepe, del njih pa za knjižnico ne bo prišel v poštev. Knjižnica ima že sedaj svoje prostore in bo kmalu služila svojemu namenu. Imenovala se bo »Planinska zveza Slovenije — Centralna knjižnica«. Glede na to, da je v lesenem provizoriju, so bile tudi knjige zavarovane pri DOZ-u za primeren znesek. Sicer pa si bo PZS prizadevala, da knjižnico čimprej premesti v vidne prostore.

Planinska založba je poslala nemškemu Alpenverein in recenzijo vse svoje edicije in se je le-ta o njih izrazila pohvalno. S to nemško planinsko organizacijo, ki ima svoj sedež v Münchnu, je pričela tudi zamenjavati Pl. Vestnik.

Založba Rother v Münchnu bo prihodnje leto izdala vodnik po Julijskih Alpah, ki bo vseboval tudi večino plezalnih vzponov. Gradivo pripravlja PZS. Nekaj podobnega namerava izdati tudi založba Österr. Bergsteigerzeitung.

Ponatis zemljevida Julijskih Alp bo znatno izboljšan. Izdelane bodo nove platnice v skladu z inozemskimi kartami in novo senčenje. Te izboljšave bodo sicer

zvišale režijske stroške, na drugi strani pa po kvaliteti karto znatno približale, če ne že izenačile z inozemskimi. Kot bodoča karta je na programu »Dolenjska«.

UO PZS ugotavlja, da društva vse bolj pristopajo h gradnji postojank, ki imajo večkrat zelo malo skupnega s pravimi planinskimi postojankami. Da bi se s takimi gradnjami prenehalo oziroma dejavnost te vrste več ali manj zavrla, namerava na bodoči skupščini predlagati izglasovanje sklepa, da smejo društva graditi le tiste postojanke, ki jih je skupščina poprej odobrila. Tako prakticirajo tudi v Nemčiji.

Komisijo za GRS pri PZS bosta zastopala pri Mednarodni GRS tov. dr. Miha Potočnik in zdravnik te komisije tov. dr. Andrej Robič iz Jesenic. Obnovitev te mednarodne organizacije je bila sprejeta na skupščini UIAA, ki se je vršila v Münchnu julija letos. V Mednarodno organizacijo so se doslej včlanile Nemčija, Avstrija, Svica, Francija in Slovenija. Eden od glavnih sklepov te mednarodne komisije je bil poenotenje reševalnih naprav. Komisija za GRS pri PZS namerava že na prvem sestanku predlagati uvedbo brezplačnega reševanja planincev vseh v Mednarodno GRS včlanjenih organizacij, uvedbo sanitetnih kompletov in izmenjavo strokovne literature.

Pri PZS se je sestavila komisija, ki naj začne s pripravi za odpravo v Himalajo. Komisijo vodi tov. dr. Miha Potočnik.

IV. medrepubliškega izleta v Tjentištu (Bosna) so se za PZS udeležili tov. Fedor Košir, Tone Bučer in Tone Skrajnar. Od društev se je najbolj izkazalo PD Šoštanj, ki je poslalo na zlet okrog 40 članov.

Z 8. avgustom so se pričeli po društvih knjigovodski seminarji, ki jih je organizirala PZS. Četudi je PZS pri tem vodil edini ta namen, da bi društvenim knjigovodjem pomagala pri njihovem knjigovodstvu, nekatera društva niso pokazala nič kaj dosti zanimanja. Ravno ona društva, ki so najbolj potrebna pouka, na tečaj sploh niso poslala svojih knjigovodij.

Upravni odbor je ponovno razpravljalo o tem, da bi bil deležen deviz, ki jih ustvarja z obiskom inozemcev v naših gorah. Sklenil je, da se bo za stvar dalje zanimal in to skušal doseči.

Črpanje vseh proračunov PZS poteka po načrtu, kaže pa, da bodo v celoti izčrpana tudi vsa predvidena investicijska sredstva, ki so bila dodeljena poedinim društvom.

Akcija za gradnjo planinskega doma v Ljubljani se ne premakne z mrtve točke. PZS je pozvala odbor za gradnjo tega doma, da takoj prične z delom.

Od 27. do 31. VIII. t. l. se je vršila skupščina CAI v Cagliariu in je povabilo na to skupščino prejela tudi PZS. Le-ta na skupščino ni poslala svojega zastopnika, pač pa je naprosila g. Ugo de Vallepiano, da jo zastopa.

Alpske dežele so sestavile koordinacijski odbor za propagando alpskega področja. Prva akcija tega odbora bo ta, da bo izdal vodnik za to področje. Za Julijce je določen dr. Foerster, ki je že stopil v stik s T.ZS. Za gorsko področje Slovenije bo dala potrebne podatke PZS.

PZS je osvojila predlog PD Jesenice po posebni znački za mladince in pionirje. Značke naj bi bile iz blaga, tiskane v obliki znaka PZS, pod njo pa naj bi bil naslov matičnega društva. Te znake bodo mladinci in pionirji nosili našite na rokavu srajce ali vetrnega jopiča. PZS je tudi sklenila, da bo dala onim društvom, ki so se izkazala najaktivnejša v delu z mladino, primerno finančno podporo, v kolikor ji bodo to dovoljevala finančna sredstva.

V Kidričevem se je sestavil iniciativni odbor za ustanovitev društva. Odbor ima že 70 članskih prijav. PZS je dala pristanež za ustanovitve tega društva.

Svet za kulturo in prosveto LRS je dostavil PZS predlog Zavoda za spomeniško varstvo o zavarovanju Bohinja in doline Triglavskih jezer. PZS je stavila svoje pripombe in se v načelu izjavila za ta predlog.

Od 9. VII. do 15. VIII. t. l. se je vršil v Vratih alpinistični tabor, ki ga je obiskalo 113 alpinistov. Izvršili so 108 plezalnih vzponov. Vodja tabora je bil tov. Stane Koblar. Zasavski alpinisti, 25 po številu, pa so se odpravili v Durmitor.

Opaža se, da se v nekaterih nižje ležečih planinskih postojankah vse bolj popiva. To popivanje gre ponekod že tako daleč, da planinci, ki nameravajo na ture, sploh ne morejo več spati. PZS pripravlja proti takim postojankam ostre ukrepe.

Deutsch-Schweizerische Himalaya expedition 1955 je PZS ponudila predavanje o 8172 m visokem Dhaulagiri.

Prvi je prehodil planinsko transverzalo tov. Predrag Pašič, sekretar PD Železničara v Beogradu. Prejel je transverzalni znak št. 1 in darilo.

Fotoodsek pri PZS je prejel povabilo PD Japetič, sekcije »Dr. M. Plotnikova« pri podjetju Fotokemika v Samoboru, da se udeleži s svojimi deli fotografstave planinskih slik, ki se bo vršila v Samoboru od 23. do 30. X. t. l.

Propagandna komisija je začela s pripravami za izdajo prospekta o naših planinskih postojankah. Izdati ga namerava s sodelovanjem TZS.

PSJ je nakazala kot svoj prispevek za gradnjo planinskega doma Zlatorog v Ljubljani din 100 000.—.

Komisija za GRS pri PZS je v glavnem končala z inventuro rekvizitov GRS po postajah in obveščevalnih točkah. Vse material je bil vpisan v posebno kartoteko, ki bo v bodoče nudila komisiji natančno kontrolo o vseh rekvizitih. Stanje inventarja je povsod s svojim podpisom potrdil tudi društveni gospodar oziroma oskrbnik postojanke, katera odslej tudi sodo-govarjata za eventualne primanjkljaje.

Vse postaje GRS so bile pozvane, da prijavijo lavinske pse na področju svojega teritorija, ker jih bo komisija zavarovala pri DOZ-u.

Z Drž. sekretariatom za notranje zadeve je bilo dogovorjeno, da bo notranja uprava vedno stavila reševalnim ekipam na razpolago svoja motorna vozila, kadar koli se bo za to pokazala potreba.

PSJ je prevzel obvezo, da bo skušal čimprej izposlovati za GRS novo motorno vozilo — jeep, ker je sedanji dotrajal.

Komisija za GRS pri PZS je izrekla pisмено pohvalo vojaški ekipi pod vodstvom majorja tov. Vejinoviča, vodji vojaškega alpinističnega tečaja v Vratih, za izredno požrtvovalno reševanje pri dveh reševalnih akcijah na Vrščicu. Posebno pohvalo je prejel tudi alpinistični odsek v Medvodah za izredno požrtvovalnost, ki so jo pokazali člani tega odseka pri reševanju pok. Vladka Fajglja.

V zvezi s sklepom zbora reševalcev na Nanosu je sedaj komisija za GRS pri PZS izdelala pravilnik za opravljanje izpitov o prvi pomoči. Po tem pravilniku bodo morali vsi reševalci pred posebno komisijo, ki jo tvorita po dva zdravnik in en član komisije, opraviti izpit o prvi pomoči, ne glede na to, če so ga že kdaj prej. Izpiti se bodo vršili v zimskem ali spomladanskem času. Komisija je pooblaščen, da po potrebi terja tudi ponovno opravljanje izpitov. Vsak novi reševalec bo moral v bodoče delati ta izpit še pred svojo registracijo v GRS. O opravljenem izpitu bodo reševalci prejeli pisмено potrdilo, poleg tega pa bo reševalcu to potrjeno tudi v njegovi članski izkaznici. Da bi reševalcem čimbolj pomagala pri pripravi za te izpite, je komisija iz svojih sredstev nabavila primerno število knjig dr. Derganca »O prvi pomoči«, katero bo prejel vsak reševalec, ki je še nima.

Na mesto tov. Romana Herleca iz Kranja, ki je sodeloval v komisiji za GRS pri PZS in je sedaj pri vojaki, je komisija kooptirala v svoj odbor tov. Staneta Koblarja iz Jesenice.

GRS postaja Jesenice bo nabavila v inozemstvu Aki čoin, ki bo služil kot prototip za izdelavo nadaljnjih čolnov, komisija pa bo tudi opremila vse Mariner reševalne naprave s kratkimi smučmi.

Sestavljena je bila posebna komisija z nalogo, da poskrbi za izdelavo diapozitivov in sestavi program za slikanje o uporabi reševalnih naprav in o prvi pomoči v bodočih tečajih GRS. L. R.

Alpinistični odsek Hrastnik je v letošnji sezoni izvedel svojo plezalno šolo v domačih skalah v Bobnu. Tu so se alpinisti urili v plezanju in učili plezalne tehnike. Šola je trajala več mesecev. Vsi, ki so obiskovali plezalno šolo, so si pridobili mnogo znanja v plezalni tehniki, tako da so sposobni preplezati tudi težke smeri. Da je bil cilj te šole dosežen, vidimo iz tega, ker so hrastniški alpinisti dosegli letos lepe uspehe v naših Alpah. Sklenili so, da bodo šolo nadaljevali tudi naslednje leto. Pripomniti je treba, da se v tej šoli niso učili samo alpinisti, temveč tudi ostali planinci, ki imajo veselje do alpinizma. Tako smo si zopet pridobili nov kader v alpinistični odsek. C. I.

Letni alpinistični tečaj Inštituta za telesno vzgojo v Ljubljani

Od 14. do vklj. 20. julija t. l. se je vršil v Vratih v okviru tabora PZS letni alpinistični tečaj Inštituta za telesno vzgojo iz Ljubljane. Tehnično vodstvo tečaja je prevzel AO »Univerza« pod vodstvom načelnika AOU Antonova Kolje, kateremu so pomagali Kurnik Bine, Pezdir Marija, Knez Konrad in Melanšek Jože. Program tečaja je obsegal praktični in teoretični del. Predavanja so obsegala naslednje teme: O

alpinizmu, Ideologija in lik alpinista, Razvoj alpinizma pri nas in na tujem, Osebna in tehnična oprema alpinista. Praktični del tečaja, ki se je prve dni izvajal na Malem Triglavu pri Aljaževem domu, je obsegal osnove letne plezalne tehnike in predavanja o težavnostnih stopnjah plezalne ture.

Da bi tečajnike spoznalo, je vodstvo naredilo prvi dan izlet preko Luknje po poti čez Plemenice (Bambergovca) do pod Triglava in nazaj v Vrata. Drugi tovrstni izlet je bil po nezaznamovani poti preko Kališča (1901 m) do Bivaka II. pod Rokavi.

Za zaključek tečaja je vsak izmed tečajnikov izvršil po dve plezalni turi, in sicer: v sev. steni Triglava — Slovensko smer in Nemško z Zimmer-Jahnovim izstopom, Sev. vzh. (Brojanov) raz Stenarja in Deržajevo varianto Jugove smeri v Cmiru.

To je bil prvi letni alpin. tečaj Inštituta za telesno vzgojo in Ljubljani, ki je na pobudo PZS uvedel v svoj program osnove alpinistike. Končno smo tudi Slovenci kot alpski narod prišli do tega, da se vzgajajo v naši višji fizikalni šoli ljudje, ki bodo imeli umevanje in smisel za gornišvo. V vseh naprednih alpskih deželah se izvaja po učenem načrtu v srednjih šolah kot veja telesne vzgoje alpinistika. Čas je že, da tudi mi začnemo misliti na podobne stvari. S pravilnim tolmačenjem alpinistične ideje bi lahko vzgojili močan podmladek planinstvu in alpinizmu. Le na ta način bi dobili ljudi, ki bi »predeležali« osnovno šolo gora, kar se ne da vzbuditi v plezalni šoli ali privzgojiti v tečaju, ampak je to treba prepustiti času. Tako bi ne bilo problemov, zaradi katerih se danes šibijo marsikateri naši alpinistični odseki, ker ni naraščaja. Se več! Diplomanti Inštituta za telesno vzgojo — kot pedagogi — imajo v večini primerov dosti več smisla za vzgojo mladine, v katero se je treba poglobiti in ji dati pravilne napotke, spoznati njene napake in vse skupaj reševati na prijeten, tovariški način.

Tečajniki sami so se v polni meri pokazali kot dobri tovariši, ki imajo smisel in umevanje za alpinistiko, poleg tega pa vse pogoje, da se razvijejo v dobre plezalce. Prav tako so v večini orientacijsko dosti bolj sposobni kot »absolventi« plezalne šole. Od 12 tečajnikov, med katerimi sta bili tudi dve dekleti, jih je bilo nekaj, ki so izrazili željo, da se začno aktivno baviti z alpinistiko. Prav je, če želi Inštitut za telesno vzgojo čez nekaj let ustanoviti katedro za alpinizem, kar je za razvoj našega planinstva gotovo potrebno. V tem se vidi odraz dela naše PZS, ki z novimi pogledi in uspehi iz leta v leto pridobiva vedno več udov s pravilno usmerjenimi idejami.

J. M.

Planinsko društvo Ljubljana-matica je po daljšem razdobju obnovilo romantično pot s Kamniške Bistrice do Stranj, ki drži po desni strani Bistrice. Otvoritev obnovljene poti, kateri žal manjkajo pred vojno znani mostiči in galerije, je bila 9. X. 1955 slovesna, saj je sodelovala godba LM in Fantje na vasi. Planinci so se nato zbrali pred spomenikom v zadnji vojni padli gornikov v Kamniški Bistrici, kjer je bila spominska slovesnost. Himni, ki jo je zaigrala godba LM, je sledil kratek govor predsednika PD tov. Stajdoharja, nato pa doživetni akordi Fantov na vasi in partizanska koračnica. Pred planinskim domom je zastopnik PZS izročil častne znake PSJ za služnim planincem tovarišem Stajdoharju, Marselu, Kemperlu in Repansku.

PD »UNIVERZA«

Plezalna šola. AO »Univerza« je tudi letos organiziral plezalno šolo na skalah pod Grmado (Turno). Šola, katero je otvoril načelnik komisije za alpinizem pri PZS tov. Tone Bučer in poklonil v imenu PZS vsakemu tečajniku en izvod Belačeve »Plezalne tehnike«, je trajala 6 tednov (od zač. maja do sred. junija). Program plezalne šole je obsegal vse osnove letne plezalne tehnike in je imel namen dati udeležencem praktične in teoretične pojme o alpinistiki. Obenem pa je bila šola priprava za letni alpinistični tečaj. Šolo je vodil član AOU Deržaj Matjaž, pomagali pa so mu ostali člani odseka. Uspeh šole je bil zadovoljiv, čeprav je slabo vreme motilo vaje, ki so se vršile dvakrat tedensko. Šole se je udeleževalo povprečno 10—12 tečajnikov.

Letni alpinistični tečaj. Od 9. do 15. julija se je vršil v okviru alpinističnega tabora v Vratih letni alpinistični tečaj AO Univerza, katerega je vodil Aplenc Andrej. Zanimivo je dejstvo, da so se tečaja udeležili sami novi člani iz plezalne šole, in sicer 12. V tem kratkem času so bile ob slabem vremenu preplezane naslednje smeri: V sev. steni Triglava: Slovenska smer v več izstopnih variantah in Nemška s Zimmer-Jahnovim izstopom, sev. vzh. raz Stenarja (Brojanov raz) in nova varianta Jugove smeri v Cmiru.

Ta tečaj je bil eden tistih, ki je kvantitativno pripomogel k dvigu AOU, ki se je v zadnjih dveh letih boril z vzgojo naraščaja. Le s tesno povezavo vseh in z dobro pripravljenimi sestanki, ki naj obsegajo snov idejno-moralnega značaja, se bo lahko odsek kvantitativno predvsem pa kvalitativno dvignil. Poleg tega bo pa treba v bodoče tudi organizirati nadaljevalno-izpopolnjevalne tečaje.

J. M.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Der Bergsteiger, Zeitschrift für Bergsteiger und Skiläufer, februar-april 1955. Revija je oficialno glasilo ÖAV (Österreichischer Alpenverein) in je poleg bivšega francoskega »Alpinisme« gótovo eno najpomembnejših planinskih glasil na svetu, vsaj po svojem vplivu na miselnost alpinističnih generacij zadnjih 50 let. Odkar se je glasilo združilo z revijo »Berge und Heimat«, ni opaziti nobene spremembe v nobenem pogledu. Revija izdaja A. Bruckmann v Münchenu in ÖAV v Innsbrucku. Urednik je dr. Hans Hanke v Münchenu. V pričujočih številkah sta dva članka posvečena dejavnosti v Himalaji. Dr. H. Tichy poroča o svoji lahki ekspediciji na Co-oju, dr. G. O. Dyhrenfurth pa objavlja sumaričen pregled himalajske sezone l. 1954. Dr. Gretschmann in dr. Rumpold pišeta o italijanskih Dolomitih, istotam se mudi dr. Pauli (Cristallo in Sorapis). Urednik Hanke priobčuje pregled smuških tur v območju Gerlosa in Krimml Törl, ki ga imenuje smučarski dorado. Referent za smuško turistiko v bavarski športni zvezi S. Lechner se zavzema za turno smučanje, ki da omogoča tudi povprečnemu človeku uživanje gorske narave, medtem ko je dirka po smuških progah prihranjena le eni desetini ljudi, ki se bavijo s smučanjem. Mladi Jürgen Wellenkamp opisuje svoja pota v Zapadnih Alpah pod naslovom »V kraljestvu temnih peči Charpoua« in se pri tem spominja Purtschellerja. Leo Handl piše nivoško študijo, pri kateri je zanimivo poglavje o mehaniki snežne odeje, poglavje o opasteh in poglavje o umetnem proženju plazov. Revija rada potoži po romantičnih časih, ko ni bilo žičnic, kar izpričuje v marčni številki Langenmaierjev članek o centru vzpenjač v Arlbergu. Gorski flori je posvečen uvodni članek v marčni številki, gorski favni pa Nerlov članek o divjih kozah, ki skuša utemeljiti predpise o zaščiti te lepe pla-

ninske divjadi in Hellmichov članek o detlu (*Picoides tridactylus alpinus*). Fritz Schütt priobčuje spomine na Mont Pelvoux v Dauphiné. Neubauer opisuje Val Montanaia, Köll pa Ortlerjevo skupino. V aprilski številki Helm opisuje svoj vzpon na Olimp, Bubbenzer pa svoje smuške ture v Silvretti. Vsaki številki so priložene krasne, celostranske priloge. Odlikuje jih smisel za izbor in za pestrost. Uvedli so tudi barvno prilogo. Fotografija skuša buditi zanimanje za pojave v gorah: za favno, floro, panoramo, detajle, plezalno tehniko in pohlevno planinstvo, za življenje hribovca, lovca in gozdarja. Tisk in oprema je vzorna. T. O.

La Montagne et Alpinisme, februar, april, junij 1955. Tak je zdaj naslov glasila CAF (Club Alpin Français) in GHM (Groupe de Haute Montagne). Že naslov torej kaže, da imajo izdajatelji namen nadaljevati mogočne tradicije, ki jih ima za seboj »Alpinisme«. Res kažejo dosedanje številke po združitvi glasil obeh organizacij, da so moči, zbrane okoli »Alpinisme«, podprle redakcijo »La Montagne« in dvignile vrednost glasila CAF v vsebini in obliki. V uredniškem odboru sta Maurice Herzog in Jean Couzy, dalje Lucien Devies, Alain de Chatellus, Jacques Lasnet, Didier Olivier-Martin, Jacques Teissier du Cros in Roland Truffaut, glavni urednik pa je ostal Lucien Devies. Vsaka številka na dveh polah (32 strani) stane v inozemstvu 300 frankov. Revija za to visoko ceno še vedno nudi na težkem, finem papirju prispevke stalne vrednosti v razvoju alpinizma, himalaizma in andinizma, opremljene z dokumentaricnimi posnetki. Tako ima vsaka od pričujočih številk poročilo o pomembnih vzponih zadnjega časa: februarska prinaša poročilo o ogledni turi na Makalu, ki ga je napisal vodja ekspedicije Jean Franco, dalje tehnično poročilo, ki ga je napisal Guido Magnone, aprilska

prevod članka, ki ga je za revijo »Der Bergsteiger« napisal dr. Herbert Tichy o vzponu na Čo-Oju, junijska številka pa v uvodnem članku razglša vzpon na drugi francoski osem-tisočak, na Makalu, kar piše glavni urednik sam, poleg tega pa še Lacedellijev članek »Na vrhu K 2«, izpisek iz dnevnika, torej avtentično poročilo naveze, ki je na K 2 po lastni volji in po volji sreče doživljala občutke med zmago in porazom, med tragedijo in epopejo. Fotografije, ki opremljajo Lacedellijev dnevnik, so najboljše, kar smo jih imeli priložnost videti. Avtorjev dnevnik čestokrat ponavlja za zmagovito navezo, ki je dosegla vrh: Imel sem srečo, imela sva srečo... Res sta jo imela, da sta se v temi srečno vrnila v vrhnje šotorišče. O inozemskih gorah piše še Prévôtovo poročilo o perzijskih gorah, o masivu Alam Kuhu in Demavendu, kjer se je tudi mudila francoska ekspedicija. Poleg teh člankov prinaša revija članek o jugovzhodnem grebenu Pic Gasparda, ki ga je avtor Serge Coupé — nam znan tudi po spisih ing. Černičeve — preplezal pozimi, dalje članek o Engadinu, ki ga priobčuje Alain de Chatellus, Magnonov članek o Val d'Isère in njenih 30 vrhovih iznad 3000 m, ki jo obkrožajo, in Rudolfa Petersa članek o poizkusu v Grandes Jorasses l. 1934, ki je omogočil naslednje leto vzpon preko te slavite stene. Članek je izšel za 20-letnico tega pomembnega datuma v zgodovini Alp. Sledi članek Paula Kellerja o vzponu preko severne stene Vzhodne Ailefroide, gore, ki jo tudi poznamo iz spisov ing. Černičeve. Poleg literarnega dela, ki ga je v primeri z drugimi znanimi planinskimi revijami razmeroma malo, prinaša francoska revija še nadalje dobro informirano Alpinistično kroniko, kar je prevzela iz »Alpinisme«, dalje kroniko CAF in razne društvene novice, na koncu pa zelo razgledano knjižno rubriko, pri kateri naslove knjig vedno pospremlja fotografija naslovne strani knjige, ki o njej poročajo. T.O.

✓ **Rivista Mensile** 73. letnik št. 12, 74. letnik št. 1—4 (1955). Glasilo CAI (Club Alpino Italiano) se prav tako drži svoje tradicionalne opreme, ki se ne more kosati z nobeno planinsko revijo ostalih alpskih dežel, zato pa je vsebina tehtnejša in skrbnejše iz-

brana. Glasilo ureja ing. Giovanni Bertoglio, predsednik uredniškega odbora pa je Cesare Negri. Za inozemce znaša naročnina 600 lir, kar je zelo malo, saj izide sleherna številka na štirih polah. Naročnina je za člane CAI polovična. 12. številka 1954 je posvečena največjemu triumfu italijanskega gornštva K 2. Tri članke je napisal sam prof. Ardito Desio, od katerih je drugi sumaričen prikaz celotnega poteka te orjaške ekspedicije v Karakorumu. Lino Lacedelli in Achille Compagnoni, naveza, ki je prišla na vrh, pišeta »Kako sta prišla na vrh«. Prof. Desio je v posebnem članku orisal znanstveno delo ekspedicije, nato pa zapisal »Besede mladini«, v katerih je z znanim italijanskim patosom strnil z nacionalizmom in patriotizmom prepojeni italijanski alpinizem. »Ljubim mladino, ker je v njej navdušenje in vera... Vem, da ste ponosni nad našo zmago... V tem ponosu vidim najplemenitejše čustvo: ljubezen do domovine. Ljubite, sinovi, to staro in mlado Italijo, polno kreposti, ljubite to svojo zemljo, ki je najlepša na svetu, ljubite jo zaradi bridkih solza, ki so bile zaradi nje prelite, zaradi junaštev, zaradi katerih jo občudujete, ljubite jo z ljubeznijo, ki jo sinovi čutijo do svoje matere: Italije.« — V številki je sodeloval tudi urednik švicarskih »Les Alpes« s člankom o dr. Jacot-Guillarmontu in vojvodi Abruškem, Di Giorgio pa je napisal članek o znanstvenih pripravah za ekspedicijo. Poučen in zanimiv je seznam darovalcev in subskribentov za ekspedicijo, poučen zato, ker kaže izredno aktivizacijo italijanske javnosti pri tem gorniškem velepodjetju. — Prve štiri številke 74. letnika (1955) se ponašajo s poročilom Claude Koganove »Kako smo prišli na Nun«, ki pa je prevod iz »Alpinisme« in smo o tem že poročali. Ekstremiste bo zanimal samosvoj slog samohodca Cesare Maestrija, ki popisuje svoje vtise v jugovzhodni steni Marmolade v smeri Soldà—Conforto iz l. 1936, ki jo je plezal sam oktobra 1954. Za poznavalce Zapadnih Julijcev bo dobrodošel članek Armandā Alzette o Poliškem Špiku (Montaž, Jof Fuart) in o znameniti traverzi, ki povezuje pet velikih smeri v njegovi severni steni in ki so jo Italijani nazvali »Cengia degli Dei«. Pomemben

je tudi opis prvega zimskega vzpona preko vzhodne stene Monte Rosa, ki sta ga izvršila E. Amosso in O. Elli iz Milana marca 1953. Amosso izjavlja na koncu, da je s tem vzponom izrazil vse najboljše, kar je v njem in da mu bo ostal spomin na to zmago najlepše od vsega življenja. Za skromnejše alpiniste je napisan članek o Gran Sasso, revija pa vsebuje v prvih štirih številkah še članek planinskega ideologa Massimo Mile o korespondenci med prof. Cortijem, nestorjem italijanskega alpinizma, in E. Struttom, predsednikom Alpine Cluba (1935—37) in urednikom Alpine Journala (1927—1937), dalje po en članek o planinski flori, o planinskem imenoslovju, o visokogorskem smučanju in zimskih zavetiščih ter izredno skrbno alpinistično kroniko, društvene objave in knjižne ocene. Rivista Mensile je nedvomno najboljši informator o zunanjem in notranjem življenju italijanskega alpinizma. T. O.

Nekaj pripomb h knjigi »V naših stenah«. Uvodni del knjige predstavlja strnjen izveček iz zgodovine slovenskega alpinizma. Mogel bi služiti kot standardno predavanje na alpinističnih tečajih, ki se vedno bolj množe, če ne bi po nepotrebnem zamolčal nekaterih plezalcev, veteranov, ki jim pripada mesto v zgodovini slovenskega alpinizma ob strani Jože Čopa, in če ne bi nekaterih zimskih vzponov označeval, kot da niso »posebnega pomena«.

Na relativno skromnem prostoru prikazuje skoro vse, kar se je naredilo v stenah Julijskih in Savinjskih Alp, čeprav so se prireditelji te tako težko pričakovane knjige namenili, da bodo zabeležili samo izbrane plezalne vzpone v slovenskih Alpah, tiste, ki v alpinistiki ustrezajo sodobnim pogledom. Zato so opuščeni opisi povsem zanimivih smeri (n. pr. Tschadova in Prevčevi kamini v Travniku, Župančičeva nedaleč od teh dveh, doslej samo enkrat ponovljena; dalje pravi del Ogrin-Omerzove smeri v razu Jalovca, ki se samo omenja). Pripomba »Lepša je Comicijeva varianta« ni najbolj okusna. Opisi niso tako težki kakor v »Našem alpinizmu« — s tem vodnikom bo plezalec dosegel gotovo več samostojnosti v orientaciji in več gotovosti pri izbiranju smeri glede na svoje sposobnosti.

Največja pomanjkljivost, če se o tem sploh sme govoriti, je v preveč superiornem določanju časa pri posameznih vzponih. Pri tem se zares vprašamo, »ali se današnja generacija v polni meri zaveda svoje odgovornosti pred prihodnostjo, ki bo nekoč sodila o njej«. Avtorjem to moremo in moramo pripomniti. Ali je ta vodnik pisan kot molitvenik »elite« ali za ostalih nekaj sto plezalcev, ki tudi zahajajo v stene? Sami ugotavljajo, da začetniki potrebujejo knjigo, ki bo pravilno ocenila plezalne vzpone ter jim tako omogočila postopno obdelovanje naših sten in da se inozemci zanimajo za naše alpinistično delo in hočejo publikacijo, ki jim bo posredovala naše najznačilnejše smeri. »Ako so vse to že utemeljili predvojni plezalci«, zakaj je bilo treba tu nekaj rušiti? Ugled neke alpinistične generacije ne bo zrastel — ne v inozemstvu ne doma — če znižuje čas trajanja nekega vzpona, ki se ponavlja že desetletja in ima svoj povprečni čas že preizkušen in utemeljen. »Naš alpinizem« je izšel v času, ko si je predvojna generacija že utrdila ugled in se ni pritoževala, da so časi vzponov »pretesno skrojeni«. Danes so čase določali verjetno tisti, ki na Gorenjskem turncu in na drugih značilnih mestih do minute natančno zapišejo, koliko so rabili od vstopa. Škoda, knjiga bi pridobila na ugledu, če bi računala s povprečnim časom, če ne tudi z začetniki, ki jih omenja v uvodu. Če je imela knjiga samo ta namen, da afirmira sodobni slovenski alpinizem po mladih ekstremistih, je ta namen dosegla. Nerealni čas 7—8 ur za centralno ali direktno smer v severni steni Špika ali 6—8 ur za skalaško v Triglavu, izgubi pod tem vidikom svoj pomen. Tudi Čopov steber je izgubil svoj realni čas.

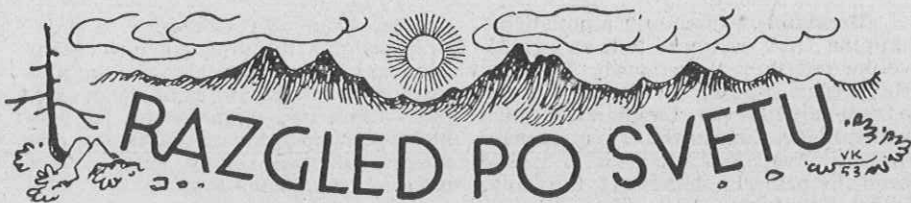
Ocene težavnosti se ravnaajo po sodobnih pogledih, čeprav so sem in tja subjektivne. Toda to spada že v vivisekcijo.

Vendar je treba reči, da je knjiga zelo kvalitetna. Tehnične opise ponazorujejo snimki znanih slovenskih fotoamaterjev, ki so mnogo bolj pregledni kakor pa risbe v NA.

Zvone Blažina, Beograd

Op. ur.: Avtor nam je poslal zgornje pripombe v srbsčini. Prinašamo jih v skrajšanem obsegu v prostem prevodu.

RAZGLLED PO SVETU

Willi Bachmeier in Jürgen Wellenkamp sta dva od najvidnejših nemških alpinistov zadnjega časa. Bachmeier pleza tudi z Buhlom. Oba sta znana po ekstremnih zimskih vzponih. V Mitteilungen des DAV (februar 1955) poročata o »Treh Dülferjevih stenah pozimi«. Gre za zapadno steno Totenkirchla, vzhodno steno Fleischbanka in znani »Dülferriss« med Fleischbankom in Christaturmom, kar je l. 1913 preplezal mladi muzik Dülfer sam in pri tem uporabljal svoj znameniti Dülferjev sedež, s katerim je zmogel najtežja prečenja. Mlada nemška alpinista sta vse te smeri spoznala poleti, hotela pa sta jih premagati tudi pozimi. Uporabljala sta nylonske rokavice in so se baje sijajno obnesle.

Mednarodni kongres »Naturfreunda« je bil maja meseca v Amsterdamu. V Holandiji šteje ta organizacija 27 000 udov, ki imajo 9 planinskih postojank.

Angleška ekspedicija na Kanč se je ustavila 5 čevljev (poldrug meter) pod vrhom te gore na ljubo oblastem v Sik Kimu, da bi ne žalila verskih čustev.

Helikopter je doslej najvišje v gorah pristal na Jungfrau v višini 3450 m.

Makalu (8470 m) se je nasmehnil Francozom, ki zdaj s ponosom javljajo v svet, da so po prvem osem-tisočaku prvi stopili še na peto najvišjo goro na svetu, če že niso mogli igrati večje vloge pri Everestu. Leta 1954 so Makalu le oblegali in stopili pri tem na vrh Makalu II (7660 m) in Como Lonzo (7797 m). Sam predsednik Himalajskega komiteja Lucien Devies poroča o vzponu na prvi strani »La Montagne« (junij 1955) in ugotavlja vrline francoske ekspedicije in pomen tega vzpona. Na sedmi osem-tisočak je torej že stopil nikdar zadovoljni človek. Zmagal je duh, zmagal pa tudi material, ki ga med obe-

ma vojnama še niso poznali. O vzponu bomo natančneje poročali. Udeleženci ekspedicije so bili: Jean Couzy, Lionel Terray, Jean Franco (vodja ekspedicije), Guido Magnone, sirdar Gyalzen, Jean Bouvier, Serge Coupé, Pierre Leroux, André Vialatte. Vsekakor močna ekipa.

Beležka ing. Černič Stazike: Letošnja francoska himalajska ekspedicija je v lepem vremenu in v odličnih snežnih razmerah dosegla svoj cilj: Makalu I, 8370 m. Od zadnjega taborišča (VI.) v višini 7800 m se pne proti grebenu skalnato rebro iz rdečkastega granita; vršni greben tvorijo fantastične opasti, ki vise nad tisočmetersko globino, vrh sam je pa snežna piramida, tako ostrá, da na njej ni mesta za dva človeka hkrati. V treh dneh se je na vrhu zvrstilo vseh osem članov francoske ekspedicije z vodjo šerp vred, kar je menda edinstven primer v zgodovini osvajanja himalajskih velikánov.

Brez dvoma je ekspedicija imela izredno srečo z vremenom, kar je vedno pomenilo že polovico uspeha; izkušnja, kondicija in popolna aklimatizacija vseh članov moštva, oprema, predvsem pa brezhibni kisikovi aparati so k uspehu doprinesli drugo polovico. In tako ima človek neohote vtis, da je bil Makalu osvojen kar brez borbe.

Zdi se, da počasi toda sigurno zamira tisto junaško obdobje himalajzma, ko je bila moralna sila človeka glavni, če ne edini adut v borbi proti silam narave. Mesto nje se odločno uveljavlja strategija: organizacija, znanje, račun. Kot da tudi narava klone pred njo; kot da je v zadnjih dveh sezonah pozabila na orožje, ki ga je znala tako strašno zasukati vedno v odločilnem trenutku — vreme.

Vsekakor je prav; žrtve bodo manjše, uspehi sigurnejši. Vsekakor pa ti uspehi tudi nikoli več ne bodo tisto, kar so bili nekoč.

»Bergland« se imenuje alpinistična skupina ÖAV je imela tudi za l. 1955 velike načrte v tujih gorah. Tako so Hausegger, Köhler in Hecker prvič pozimi prečili vso Lapplandijo, kar pomeni 700 km marša v poldrugem mesecu. Avstrijska ekspedicija v Tibe-
besti je prinesla domov 12 km dolg film »Saharske Alpe«. Hans Gsellmann je plezal v Angliji, z bratoma Schlapschi pa je bil na Alaski, podprt od države in od USA. Avstrijci so šli tudi v Taurus (dr. Spreitzer, prof. Luschin, Daspiwa, Köllensperger i. dr.), kjer so sodelovali s turškimi alpinisti pri odkrivanju skupine Aladag v Taurusu. Martin Schiessler in Dolf Mayer pa sta se mudila v Peru, kjer sta delala prve alpinistične korake v Cordillera Veronica.

Čelada, ki bi varovala pred vpadnim kamenjem plezalce, je končno pri roki. Paul Hubel, ki se je s tem vprašanjem več let pečal, se je letos odločil za umetni material ultramid B (Polycaprolactum), ki je neprimerno odpornejši od aluminija ali duraluminija. Iz tega materiala že tudi izdelujejo čelade za motocikliste. Prednost je tudi ta, da je ta snov izredno lahka, saj čelada ne tehta več kot 290 g (prejšnja aluminijasta je tehtala dvakrat toliko). V športni veletrgovini Schuster stane ta novi rekvizit 16,75 nemških mark.

Nemški AV (DAV) je v letu 1955 organiziral kar tri himalajske ekspedicije (nemško-švicarsko pod vodstvom Martina Meierja, nemško v Nepal pod vodstvom Heinza Steinmetza, frankfurtsko pod vodstvom Sanderja), dalje ekspedicijo münchen-ske sekcije v Peru, sekcije iz Achensee v Spitzberge in ekspedicijo v Hindu-kuš.

V osvajanju gora so torej Nemci enako podjetni kakor pred drugo svetovno vojno, če ne še bolj. Sicer pa je za DAV značilna izredna vnema zoper žičnice, ki jih imenuje Kornacher »razprodajo gora«.

Corno Stella je vrh v Alpes Maritimes, v Primorskih Alpah. Plezalci iz Toma so lansko jesen drugič in tretjič preplezali severno steno. La Meije pa je zabeležila deveto zimsko ponovitev.

Helikopter na Mont Blancu. 6. junija 1955 je pilot Jean Moine s helikopterjem tipa Bell v 28 minutah

dosegel Dôme du Gouter, v nadaljnjih sedmih minutah pa vrh Mont Blanca, kjer je »posedel« nekaj minut. »Vzpon in sestop« je trajal vsega skupaj — eno uro. Jean Boulet pa je s helikopterjem Alouette II istega dne dosegel višinski rekord 8260 m nad planoto Toussusle - Noble.

Pet padalcev francoske gorske reševalne službe se je spustilo na ledenik Girose na višini 3400 m. Padalci so bili iz Grenobla, vaje pa je priredila postaja v Briançonu.

Prva fotografija visokogorskega sveta je nastala leta 1860, bo torej tega kmalu 100 let. Fotograf Bisson se je z vodnikom in 25 nosači povzpел na Mer de Glace in ga z neke »aiguille« posnel. S seboj je seveda moral imeti temnico, kajti takrat so morale biti plošče takoj razvite.

Rudolf Peters in Otto Eidenschink sta leta 1943 v zapadni steni Totenkirchla naredila eno najtežjih smeri v Kaisergebirge. V treh dneh sta jo od 24. jan. do 27. jan. 1955 v najtežjih zimskih razmerah ponovila mladinci Günter Nothdurft in Franz Mayer. V celoti je bila poleti doslej le enajstkrat ponovljena. V steni sta bila 75 ur, čistega plezanja je bilo za 37 ur. Zabila pa sta komaj šest klinov. Bivakirala sta pri -15°C .

Severni raz Lalidererspitze je bil 5. in 6. jan. 1955 drugič pozimi ponovljen (Wallner in Alber) z bivakom v steni in enim bivakom na vrhu. Sestopila sta — prvenstveno — po žlebu med Lalidererspitze in Laddiznadel, morala pa sta se petkrat spu-
stiti z vrvjo. Tretjo zimsko ponovitev berchtesgadenske smeri v vzhodni steni Watzmanna pa so izvedli trije plezalci iz Ramsaua: Hang s svojim 16-letnim sinom in 20-letnim Petrom Hillebrandom.

Šestkrat gora ni hotela — pri italijanskem vzponu na K2, kajti natančnejši opisi te težke ekspedicije poročajo, da je šestkrat prišlo do nevarnih nezgod, ki pa so se vse srečno končale. Compagnoni sam je dvakrat zdrsnil, drugič kar 200 m po ledenem snegu na Abruškem grebenu. Ustavil ga je kup sipkega snega tik pred prepadom. Če bi tiste snežne kope ne bilo tam, bi Compagnoni zdrsnil preko roba na ledenik Godwin Austen 2000 m globoko.

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jih nudi lepa priroda!*

*Na opreznost nikar ne pozabite —
riziko pa predajte zavarovanju!*

*Zoper nezgode, za primer
smrti in doživetja zavaruje:*

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

**Direkcija za LR Slovenijo
v LJUBLJANI • Telefon 39-121**

**Zastopniki
v vseh večjih krajih**

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA

MARIBOR

Poštni predal 9 / Telefon 24-32 / Brzovjavni naslov: TEKSTILTVOR
NB podružnica Maribor št. 640-T-150

**PREDILNICE
TKALNICE
BARVARNE**

**TISKARNA
APRETURE**

Proizvaja:

bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hlačevino, klote, bombažne in umetno svilene podloge, flanele, popeline za srajce in pižame, tiskanine iz bombaža in stanične volne

Vse naše tkanine iz stanične volne ter tropikala so apretirane proti mečkanju in so opremljene s posebnimi zaščitnimi znaki, ki jamčijo za obstojnost apreture tudi po večkratnem pranju.

Izvaža:

sukance za šivanje, klote, svilene serže, popeline, ce-firje ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke

Uvaža:

surovine, barve, kemikalije, utenzilije itd.

Vsi naši izdelki so znani po izredno dobri kvaliteti in nizkih cenah

Planinci,

*zahtevajte u trgovinah
kvalitetne športne volnene
tkanine cenovnicane tovarne*

BRANKO
 rsmanovič

**Tovarniško skladišče v LR Sloveniji
LJUBLJANA, MESTNI TRG
ima na zalogi tudi za pla-
ninske postojanke primerne
volnene odeje**

PARAČIN

TOVARNA MILA

*Preporoča planincem
po uspešno opravljeni
turi svoje prvovrstne
milarske in loščilne
izdelke.
Zahtevajte jih v vseh
trgovinah.*

TOVARNA MILA

prej
Industrijsko podjetje

SALVETTI PIRAN

PREJ

INDUSTRIJSKO

PODJETJE

SALVETTI PIRAN